

Medicinos fakultetas

Socialinio darbo profesijos terminų žodynas

2016

**UDK 36 (038)
So17**

Sudarytojai:

**Ilona Skridlaitė
Aušra Kavaliauskienė
Aldona Račkelienė
Ovidijus Grincevičius
Virginija Kondratavičienė
Renata Krygerienė
Dainė Krasuckienė
Ilona Kupčikienė
Daiva Matulevičiūtė
Dalia Verbylė**

Recenzavo:

**Dr. Eglė Stasiūnaitienė (VDU)
Dr. Polina Šedienė (LSMU, Lietuvos Caritas).**

**Aprobuota kaip mokymo knyga Kauno kolegijos
Medicinos fakulteto Socialinio darbo katedros posėdyje
2013 m. gruodžio mėn. 2 d, protokolo Nr. 11., skirta
socialinio darbo studijų programos studentams ir
praktikams.**

ISBN 978-9955-27-409-4

Pratarmė

Socialinis darbas kaip profesija ir akademinė disciplina yra palyginti naujos sritys Lietuvoje. Praktinio socialinio darbo veikla ir specialistų rengimas pradėtas po Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo. Socialinio darbo profesijai rašyti vadovėlius Vakarų šalyse pradėta XX a. pradžioje. Kiekvienais metais Lietuvoje išleidžiama po vieną ar kelis socialinio darbo srities vadovėlius, tačiau esamo mokymo priemonių poreikio tai dar nepatenkina. Kiekvienos profesijos vienas iš ypatumų yra profesinės kalbos (t.y. sąvokų ir terminų) vartojimas.

Terminas – žodis ar žodžių junginys, tiksliai žymintis kurio nors mokslo sąvokas bei pagrįstus faktus, reiškinius, dėsnius. Tai mokslinė sąvoka, išreikšta gimtosios kalbos žodžiu. Socialinio darbo terminija – tai sąvokų apie socialinį darbą visuma. Socialinis darbas apima daugelį visuomenės gyvenimo sričių, todėl terminai yra pasiskolinti iš kitų socialinių (tokių, kaip psichologijos, teisės, sociologijos, politikos, filosofijos, ekonomikos) bei gamtos mokslų. Socialiniai darbuotojai dirba socialinių paslaugų centruose, globos, švietimo, įkalinimo, sveikatos priežiūros įstaigose, nevyriausybiniuose organizacijose ir kitose srityse, todėl dalis profesinėje kalboje vartojami terminai yra iš kitų mokslų, adaptuoti socialinio darbo profesijai.

Socialinio darbo studijų programose specialistams keliami kvalifikaciniai reikalavimai pagrindžia gebėjimą vartoti terminus ne tik studijuojant specialybės literatūrą, bet ir kasdieninėje profesinėje kalboje. Žodyne pateikiami terminai ir sąvokos

palengvins besimokančiųjų studijas tiek užsiėmimų auditorijose metu, tiek dirbant savarankiškai.

Vieno akademinio leidinio, kuriame būtų surinkti svarbiausi ir dažniausiai socialinio darbo praktikoje vartojami terminai, dar neturime. Šio socialinio darbo terminų žodyno pradininkė yra Kauno kolegijos Socialinio darbo katedros dėstytoja A. Račkelienė, 2002 m. išleidusi „Socialinio darbo profesijos terminų žodynelį lietuvių – anglų kalba“. Socialinio darbo profesija yra nuolat kintanti, vis atsiranda naujų terminų, todėl žodynas gali būti nuolat tobulinimas. Globalizacijos procesas veikia visuomenę, joje vyksta spartūs pokyčiai, kurie įtakoja ir socialinio darbo profesiją: atsiranda naujos klientų grupės, kuriamos naujos įstaigos, kinta įstatymų bazė. Socialinio darbo katedros dėstytojai, įžvelgdami naujo žodyno išleidimo prasmę, susibūrė kūrybiniam darbui: kiekvienas dėstytojas iš savo dėstomo dalyko srities parinko socialiniam darbui svarbiausias sąvokas ir jas apibūdino žodyne. Dalis terminų ir sąvokų, dažnai vartojamų studentų darbuose, yra apibūdinti ne tik siaurąją prasme, bet aprašyti plačiau.

Terminai žodyne pateikiami žodžių ir žodžio raidžių abėcėles tvarka, yra daugiareikšmių terminų, kurių reikšmės nurodomos viename lizde. Kiekvienas terminas turi kilmės paaiškinimą, vertimą į anglų kalbą bei apibūdinimą. Pateikiamos ir tokios sąvokos, kurių negalima griežtai vadinti terminais, bet kuriuos reikia norminti, kad būtų vienodai suvokiami ir vartojami socialinio darbo rašytinėje ir šnekamojoje kalboje.

Šis „Socialinio darbo terminų žodynas“ skiriamas Kauno kolegijos Socialinio darbo studijų programos

studentams bei socialinio darbo praktikams. Žodynas, galbūt, bus naudingas ir giminingų disciplinų dėstytojams ir studentams.

Dėkojame recenzentams dr. Eglei Stasiūnaitienei (VDU) ir dr. Polinai Šedienei (LSMU, Lietuvos Caritas).

Terminų abėcėlinė rodyklė

A

Abortas	Argumentas
Adaptacija	Asmenybė
Adekvatus	Asmenybės bruožai
Advokatavimas	Asmenybės gynybos mechanizmai
Agresija	Asmenybės struktūros dalys
Akcija	Asmenybės sutrikimai
Akcininkas	Asocialus elgesys
Aktas	Atmintis
Alimentai	Atranka
Anarchija	Atstovavimas
Andragogika	Auklėjimas
Antisocialus elgesys	Autentiškumas
Apeliacija	
Apeliantas	
Argumentacija	

B

Bendradarbiavimas	Biheivioristinė socialinio darbo teorija
Bendravimas	Biudžetas

C

**Charakterio
akcentuacija**

**Chartija
Civilinė atsakomybė**

D

**Darboholizmas
Deklaracija
Dekretas
Delinkventinis elgesys
Demaskuoti
Deontologinė etika
Deprivacija
Deputatas**

**Diktatūra
Dilema
Diplomatas
Direktyva
Diskriminacija
Dispozicija
Dispozityvūs**

E

**Edukologija
Egocentrizmas
Egzistencinė socialinio
darbo teorija
Eidžizmas**

**Ekožemėlapis
Ekstraversija
Empirija
Emocija**

**Emocinis smurtas
prieš vaikus
Empatija
Etika**

**Etinė dilema
Etinė problema
Etiškas sprendimas
Eutanazija**

F

**Fenomenas
Filiacija
Filosofija
Fiziniai asmenys**

**Fizinis smurtas prieš
vaikus
Formalusis švietimas
Frustracija**

G

**Genograma
Geriatrija
Gerontologija**

**Gyventojų senatvės
lygis (GSL).
Grupė**

H

**Hipoteka
Hipotezė
Humanistinė etika**

**Humanistinė socialinio
darbo teorija**

I

Ieškinio senatis
Ieškinys
Ilgalaikė priežiūra
Imperatyvas
Imunitetas
Individas
Individualus socialinės
globo planas
Individualus socialinis
darbas
Institucija
Institutas
Insultas
Integracija
Intelektas

Intelektas koeficientas,
IQ
Intelektas testas
Intervencija
Interviu
Intraversija
Intravertas
Išmoktas bejėgiškumas
Išsilavinimas
Įgalinimas
Įgūdis
Įkeitimas
Įstatymas
Įtikinėjimas

J

Jausmai
Juridinis
Juridinis asmuo
Jurisdikcija

Jurisprudencija
Juristas
Justicija
Jutimas

K

Kasacija
Katalogas
Kazusas
Kiekybinis socialinis tyrimas
Klasifikacija
Klientas
Koalicija
Kodeksas
Kodifikacija
Kodifikuoti
Kognityvinė socialinio darbo teorija
Kognityvus
Kohorta
Kokybė
Kokybinis socialiniai tyrimas
Komanda
Kompensacija
Kompensacinė technika
Kompetencija
Kompetentingas
Kompleksas
Kompleksiniai sutrikimai
Komunikacija
Konfidencialumas
Konfliktas
Konflikto sprendimas
Konfliktų prevencija
Konstitucija
Konsultacija
Konvenncija
Korupcija
Kreditorius
Kritinė būseną
Krizių intervencija
Krizių intervencijos teorija

L

Lavinimas
Legalus
Legitimacija
Lėšų pritraukimas

Liga
Lyderystė
Lokalinis

M

Mąstymas
Memorandumas
Metodas
Ministerija
Ministras
Misija

Mokymas
Monitoringas
Moralė
Moralinė atsakomybė
Motyvacija
Motyvas

N

Ne pelno organizacija
Neformalusis švietimas
Negalia
Nerimas
Neutralitetas

Nevyriausybinė
organizacija, NVO
Norma
Notaras
Notariatas
Nuosavybės teisė

O

Objektas

Objektyvus

Oferentas

Oferta

Opozicija

Optacija

Organizacija

Orumas

P

Paauglystė

Pacientas

Pagalba namuose

Pagalbos (globos)

pinigai

Pagalbos santykiai

Paralyžius

Pareiga

Parlamentas

Partija

Pasąmonė

Pašalpa

Patentas

Patirtis

Pedagoginė

psichologinė tarnyba

Pyktis

Poįstatyminis aktas

Poligamija

Politika

Poreikis

Poreikių hierarchija

Postvencija

Pragula

Praktika

Precedentas

Preliminari sutartis

Preliminarus,

preliminarinis

Prevencija

Prieraišumas

Prievolė

Priklausomybė

Principas

Probacija

Programa

Programos įvertinimas

Projektas

Projektavimas

Projekto gyvavimo
ciklas
Projekto ribų
nustatymas
Projekto vadovas
Prokūra
Prokuratūra
Prokuristas
Prokuroras
Promulgacija

Psichika
Psichikos sveikata
Psichikos sveikatos
sutrikimas
Psichogerontologija
Psichologija
Psichologinė krizė
Psichologinis
konsultavimas

R

Raida
Ratifikacija
Reabilitacija
Referendumas
Refleksija

Reglamentas
Restitucija
Rizika
Rotacija

S

Sandoriai
Sankcija
Sankcionuoti
Savonoris
Savonoriškas darbas

Savęs vertinimas
Savigarba
Savižudybė
Šamonė
Seksualinis smurtas
prieš vaikus

Servitutas	Socialinio darbo su
Servitutas	individu metodus
Sistemų teorija	Socialinis darbas
Situacija	Socialinis darbas su
Skausmas	bendruomene
Skirtybė	Socialinis darbas su
Slauga	grupe
Smurtas	Socialinis konfliktas
Smurtas prieš vaikus	Socialinis tinklas
Socialinė aplinka	Socialinis vaidmuo
Socialinė apsauga	Socialinių paslaugų
Socialinė atsakomybė	gavėjai
Socialinė atskirtis	Socialinių paslaugų
Socialinė	infrastruktūra
gerontologija/sociogero	(tinklas)
ntologija	Socialinių paslaugų
Socialinė globa	įstaiga
Socialinė parama	Socialinių paslaugų
Socialinė pašalpa	katalogas
Socialinė pedagogika	Socialinių paslaugų
Socialinė priežiūra	poreikis
Socialinės globos	Socialinių paslaugų
įstaiga	poreikių vertinimas
Socialinės paslaugos	Socialinių paslaugų
Socialinės rizikos	reglamentavimas.
šeima	Socialinių paslaugų
Socialinės rizikos	teikėjai
vaikas	Sociokultūrinės
Socialinio darbo etika	paslaugos
Socialinio darbo su	Sociokultūrinis darbas
individu etapai	Specialieji ugdymo
	poreikiai

Specialioji pedagogika
Specialioji pedagoginė
pagalba
Specialiųjų ugdymosi
poreikių asmuo
Specialusis pedagogas
Specialusis poreikis
Specialusis ugdymas
Stacionari globos
įstaiga
Stacionarios globos
įstaigos seniems
žmonėms
Stigma

Š

Šeima
Šeimos formos
Šeimos funkcijos
Šeimos ir socialinės
aplinkos sąveika

T

Tapatumas

Stratifikacija
Stresas
Streso įveika
Streso reakcija
Stresoriai
Suaugystė
Subjektas
Supervizija
Sutartis
Suverenitetas
Suvokimas
Sveikata
Sveikatos politika

Šeimos krizė
Šeimos poreikiai
Švietimas

Tarpasmeniniai
santykiai

Tarpininkavimas
Teikėjas, -a
Teisė
Teisėkūra
Teisės norma
Teisės pažeidimas
Teisės šaltinis
Teisėtumas
Teisėtvarka
Teisinė atsakomybė
Teisinė sistema

Teisingumas
Teisiniai santykiai
Teisinio santykio
objektas
Teisnumas
Temperamentas
Teorija
Testamentas
Testatorius
Tinklo organizavimas
Tyrimo objektas

U

Ugdymas
Utilitarizmo etika
Uzufрукtas

V

Vaikas
Vaikas su negalia
Vaikas vystymosi
psichologijoje
Vaiko aprūpinimas
Vaiko apsauga
Vaiko artimieji
giminaičiai

Vaiko atstovai pagal
įstatymą
Vaiko dalyvavimas
Vaiko gerovės politika
Vaiko globa (rūpyba)
Vaiko globa (rūpyba)
šeimoje

**Vaiko globa
institucijoje**

Vaiko globa šeimoje

**Vaiko globėjas
(rūpintojas)**

Vaiko laikinoji globa

Vaiko nepriežiūra

Vaiko nuolatinė globa

**Vaikus globojanti
šeima**

Vaikų dienos centras

**Vaikų socialinės globos
namai**

**Valstybinė socialinė
apsauga**

Veiksmų planas

Veiksnumas

Vekselis

Vertinimas

Vertybės

Vertybinių orientacija

Vertybinis principas

Vienatvė

Visuomenės sveikata

Vizija

A

Abortas (*lot. abortus, būt.l. dalyvis iš lot. aboriri 'persileisti', iš ab 'nuo; šalin' + oriri 'kilti; gimti; angl. abortion*). Abortas - persileidimas, priešlaikinis nėštumo nutrūkimas per pirmąsias 28 nėštumo savaites; dirbtinis nėštumo nutraukimas [108].

Adaptacija (*lot. adaptacio - priderinimas, pritaikymas; angl. adaption*) - individo ir aplinkos sąveikos pusiausvyrą įveikiant prieštaravimus. Šis biologijos terminas yra prigijęs psichologijoje, pedagogikoje, sociologijoje [37]. Tai aktyvus socialinių subjektų prisitaikymo prie išorinių besikeičiančių sąlygų procesas; tarp individo ir aplinkos vykstantis abipusis, nenutrūkstamas, į tikslą orientuotas kognityvinis ir jutiminis (suvokimo ir elgesio) procesas, kuomet žmonės stengiasi išlaikyti arba padidinti tarp jų pačių ir aplinkos esantį atitikimo laipsnį [115].

Adekvatus (*lot. adaequatus - prilygintas, prilygęs; angl. adequate*) - prilygintas, prilygęs, tolygus, tapatus, visiškai atitinkantis [108].

Advokatavimas (*lot. advocatus – užtarti, užtariantis; angl. advocacy*) – socialinio darbuotojo kliento užtarimas žodžiu ar raštu [108].

Agresija (*lot. aggressio - priešiškas elgesys; angl. aggression*) - priešiškas elgesys, kuriam būdinga įžūlus pranašumo demonstravimas ar net jėgos naudojimas kito

žmogaus, žmonių grupės atžvilgiu. Tokio elgesio tikslas – pakenkti kitam žmogui psichologiškai ar fiziškai. Agresija kyla kaip reakcija į konfliktą, *frustraciją*. Gali reikštis nepalankumu, nedraugiškumu, priešišku nusistatymu, įžeidinėjimais ir fiziniu smurtu. Gali būti tiesioginė, t.y. nukreipta tiesiog į nepasitenkinimo, priešiško objekto, ir perkeltinė – dėl tam tikrų priežasčių nukreipiama į kitą asmenį. Perkeltinė agresija aplinkinių smerkiama, todėl kai kurie žmonės linkę agresiją nukreipti į save (*autoagresija*). Ji reiškiasi savęs žeminimu, savęs kaltinimu, savęs žalojimu ar savižudybe. Agresyvus elgesys ne visada yra *destruktyvus* ir smerktinas. Socialiai priimtinais formomis reiškiamą agresiją kartais gali padėti spręsti konfliktines situacijas, įveikti kliūtis, kurios trukdo pasiekti tikslą [99].

Akcija (*angl. share*) – vertybinius popierius, suteikiantis jos turėtojui teisę gauti tam tikrą akcinės bendrovės pelno dalį [108].

Akcininkas (*angl. shareholder*) – akcijų turėtojas; vienas akcinės bendrovės savininkų [108].

Aktas (*angl. act*) – dokumentas, fiksuojantis privačių asmenų ir valstybės, valstybių ekonomines ir politines sutartis, sandėrius; įrašas, protokolas [108].

Alimentai (*lot. alimentum – maistas; išlaikymas; angl. alimony*) – išlaikymo lėšos, kurias pagal įstatymą vieni asmenys dėl jų santuokos ar šeimos santykių privalo teikti paramos reikalingiems kitiems asmenims [108].

Anarchija (*gr. anarchia – bevaldystė; angl. anarchy*) 1. valdžios nebuvimas, bevaldystė; 2. palaidumas, netvarka, suirutė, chaosas [108].

Andragogika (*gr. andros - „vyras, ne berniukas“, t.y. suaugęs žmogus; angl. andragogy*) – mokslas, tiriantis suaugusiųjų ugdymo teoriją, procesus bei technologiją. Andragogikos objektu laikytinas suaugusiųjų švietimas ir mokymas/is [109].

Antisocialus elgesys (*angl. antisocial behaviour*) - žmogaus poelgiai ar jų sistema, prieštaraujanti visuomenės priimtoms teisės ir dorovės normoms. Svarbiausios antisocialaus elgesio rūšys – nusikaltimai ir įstatymų nebaudžiamas (teisėtumo nepažeidžiantis) amoralus elgesys (girtavimas, paleistyvystė ir kt.). Antisocialaus elgesio rūšys tarpusavyje susijusios: dažniausiai teisės normas pažeidžia žmonės, kurie yra įpratę elgtis amoraliai [99].

Apeliacija (*lot. appellatio – kreipimasis, skundas; angl. appeal*): 1. vienas iš būdų civiliniame arba baudžiamajame procese apskusti neįsiteisėjusį teismo sprendimą; 2. skundas aukštesnei instancijai, kuri turi teisę iš esmės persvarstyti dalyką (bylą) [108]. Pirmosios instancijos teismo sprendimų (nutarčių) teisėtumo ir pagrįstumo kontrolės būdas, skirtas patikrinti neįsiteisėjusio pirmosios instancijos teismo sprendimo (nutarties) teisėtumą ir pagrįstumą apeliacinio skundo ribose [15].

Apeliantas (*angl. appellant*) – asmuo, paduodantis apeliaciją [108].

Argumentacija (*lot. argumentatio; angl. argumentation*) – teiginių, teorijų teisingumo pagrindimas argumentais [108].

Argumentas (*lot. argumentum – įrodymo pagrindas; angl. argument*) – įrodomąją tezę pagrindžiantis teiginys [108].

Asmenybė (*angl. personality*): 1. žmogui būdinga mąstysena, jausena, veikseną [86]; 2. individo savitumas, nekintamų jo savybių (įgimtų ir įgytų) visuma [40].

Asmenybės bruožai (*angl. personality traits*): 1. asmenybės polinkis elgtis tam tikru būdu [40]; 2. santykinai pastovūs, įvairiose situacijose pasikartojantys individo elgesio ypatumai [21].

Asmenybės gynybos mechanizmai (*angl. defence mechanisms*): 1. psichoanalitinės teorijos požiūriu – tai Ego gynybos būdai nerimui sumažinti nesąmoningai iškreipiant tikrovę [20]; 2. apsaugo individą nuo nerimo, kaltės jausmo, nepriimtinių impulsų, vidinių konfliktų. Terminą pirmą kartą panaudojo austrų psichiatras S. Freudas [21]; 3. specialios asmenybės gynybos formos, viena iš ego funkcijų, priklauso – *išstūmimas, regresija, sublimacija, racionalizacija* ir kt. [90].

Asmenybės struktūros dalys (*angl. the structure of personality*). Pagal Z.Froidą asmenybės struktūros dalys:

Id, Ego, Superego. *Id* – asmenybės struktūros darinys, glūdinantis giliausiame pasąmonės sluoksnyje. Vadovaujasi malonumo principu ir nuolat konfliktuoja su ego ir superego [90]. *Ego* (lot. *aš*) – asmenybės struktūros darinys, atliekantis išorinio pasaulio suvokimo ir prisitaikymo prie jo funkciją. Ego stengiasi suderinti realybės, id ir superego reikalavimus; vadovaujasi realybės principu [90]. *Superego* – asmenybės dalis, kuri, pateikia vidiniais tapusius idealus ir normas vertinimui (sąžinei) ir ateities siekiam [86].

Asmenybės sutrikimai (*angl. personality disorders*) – psichikos sutrikimai, kuriems būdingi nelankstūs ir tvarūs elgesio modeliai, kurie kenkia socialinei veiksenai [86].

Asocialus elgesys (*angl. antisocial behaviour*) - tai toks elgesys, kuriuo žodžiais arba fiziškai pakenkiama kitam asmeniui, gyvūnams, sunaikinama kitų nuosavybė, taip pat toks elgesys, kuris labai stipriai pažeidžia socialinius artimiausios aplinkos lūkesčius. Pažeisdamas įvairias socialines normas, žmogus kartu padaro didesnę arba mažesnę žalą kitam asmeniui, žmonių grupei arba pačiam sau. Ši žala gali būti fizinė, materialinė arba psichologinė. Žmogus gali patirti ir atskiras žalos formas, ir įvairius jų derinius. Asocialiam elgesiui priskiriami kriminaliniai nusikaltimai, narkomanija, alkoholizmas, savižudybės, pabėgimai, valkatavimas, prostitucija [122].

Atmintis (*angl. memory*): 1. išmuktų dalykų išlaikymas tam tikrą laiką [86]; 2. individo sugebėjimas įsiminti,

išlaikyti ir prireikus vėl gražinti informaciją į sąmonę [40].

Atranka (*angl. sampling*): 1. objekto elementų atrankos būdu, priemonių ir procedūrų visuma; 2. sociologinio tyrimo objekto elementų visuma, kurią reikia ištirti [82].

Atstovavimas (*angl. representation*) - veikimas kieno nors vardu, įgaliojimu [14].

Auklėjimas (*angl. education, fosterage, parenting*) – procesas, kai vyksta asmenybės santykių su aplinka, darbu ir savimi formavimas ir brandinimas. Tuos santykius lemia pasaulėžiūra, dorovė ir charakteris. Šie santykių veiksniai yra tiesioginis praktinio auklėjamojo darbo objektas, todėl pirmiausia ugdomos pažiūros ir įsitikinimai, dorybės ir geri charakterio bruožai [8]. Auklėjimas – nuoseklių sprendimų, kaip turi vykti vaikų *socializacija*, įgyvendinimas [79].

Autentiškumas (*angl. authenticity*) - viena svarbiausių humanistinės psichologijos sąvokų – teisingumas, tikrumas, natūralumas. *Humanistinės krypties* psichologai skiria tokius autentiškumo aspektus: identiškumą – asmenybės pastovumo, tapatumo ir individualumo pajautimą, individo praeities, dabarties ir ateities sąsajų suvokimą (E.Eriksonas), gyvenimo prasmę – kiekvieno individualaus gyvenimo svarbą, vertingumą (V.Franklis), saviaktualizaciją – asmens gabumų, sugebėjimų ir individualios patirties reiškimą (A.H.Maslou). Autentiškai gyvenantis žmogus yra nuoširdus sau pačiam ir kitiems, sugeba reikšti savo

subtiliausius jausmus, siekia realių tikslų, atitinkančių jo galimybes ir aplinkos reikalavimus, jaučia savo vertę ir save gerbia. Autentiškumo negalima įgyvendinti iki galo ir visam laikui. Autentiškumas yra nuolat kintantis, jo siekiama aktyviai ir valingai, sąmoningai apsisprendus [99].

B

Bendradarbiavimas (*angl. co-operation*) – tai dviejų ar daugiau socialinių subjektų sąveikos siekiant tam tikrų, paprastai juos vienijančių, tačiau neretai ir skirtingų, netgi priešingų tikslų. Bendradarbiavimas išskyrė žmones ir jų susivienijimus iš gyvojo pasaulio. Tai – socialinė, t.y. įsisąmoninta, kryptinga, priderinta prie aplinkos veikseną. Gyvūnai geba sąveikauti, bet ne bendradarbiauti [51].

Bendravimas (*angl. communication*) – tai procesas, apimantis dviejų ar daugiau žmonių tarpusavio suvokimą, keitimąsi informacija, sąveiką ir santykius. *Socialinis suvokimas* (*angl. social awareness*) – tai žmonių ypatybių, jų elgesio motyvų, tarpusavio santykių suvokimas. Abstrakčiau galima pasakyti, kad socialinis suvokimas - tai socialinės tikrovės vaizdo atkūrimas mūsų psichikoje. *Tarpusavio sąveika* (*angl. reciprocity*) - tai bendraujančiųjų poveikis vienas kitam. Bendraudami žmonės daro vieni kitiems tam tikrą įtaką: keičia jausmus, požiūrius ir elgesį. Galima sakyti, kad vieno žmogaus elgesys kaip stimulus veikia kito žmogaus elgesį. *Tarpusavio santykiamis* (*angl.*

relationships) būdingi ilgalaikiai emociniai ryšiai, tarpusavio įsipareigojimai. Žmogaus, su kuriuo sieja artimi tarpusavio santykiai, negali pakeisti bet kuris kitas. Tarpusavio santykiai leidžia patenkinti bendrumo, prierašumo, meilės poreikius [1].

Bihevioristinė socialinio darbo teorija (*ang. behavioral therapy*) – ši teorija susiformavo maždaug XIX –XX a. sandūroje kaip reakcija į iki tol vyravusią psichoanalizę. Šios teorijos šalininkai atmetė sąmonę kaip mokslo pažinimo dalyką [114], objektu pasirinkdami žmogaus elgesį, t.y. tai, ką jie gali tiesiogiai matyti ir išmatuoti [103]. Esminis biheviorizmo indėlis į socialinį darbą – empirinių mokslinių tyrimų pritaikymas socialinio darbo praktikoje [44]. Žymiausiais biheviorizmo teoretikais laikomi R.E.Alberti, M.L. Emmonsas, A.Bandura, B.F. Skinneris, J.B. Watsonas, R. Rayneris ir J.Wolpe'as [103].

Biudžetas (*angl. budget*) – organizacijos planas (kiekybinė ir finansinė išraiška) tam tikram veiklos laikotarpiui; išteklių, skiriamų suplanuotai veiklai įvykdyti per nustatytą laiką, formali kiekybinė ataskaita [47]. Biudžetas – tai vienkartinio naudojimo planas, kuris numato finansinių išteklių, reikalingų specifinei veiklai, paskirstymą nurodytu laiko tarpu. Biudžetas yra svarbus įrankis veiklai kontroliuoti, nustatant išlaidų apribojimus [106].

C

Charakterio akcentuacija (*angl. character accentuation*) - kai kurių charakterio bruožų per didelį įsivyravimą, kuris reiškiasi asmenybės neatsparumu psichologiniams poveikiams (sunkiems išgyvenimams, nervinėms psichinėms perkrovoms). Charakterio akcentuacija lemia elgesio pobūdį ir kasdieninės veiklos efektyvumą. 1964 m. vokiečių psichiatras K. Leonhardas sukūrė charakterio akcentuacijų tipologiją. Rusų psichiatras A. Ličko ją modifikavo, pritaikė paauglystės amžiaus tarpsniui. Skiriami šie charakterio akcentuacijų tipai: hipertiminis (būdinga nuolat pakili nuotaika, perdėtas savarankiškumas, aktyvumas, nenuoseklus darbas, didelis šnekumas – vadinamasis minčių skriejimas); cikloidinis (cikliška nuotaikų kaita, periodiškai pasikartojanti depresijos fazė, trunkanti 1 - 2 savaites); labilusis (dažna, staigi nuotaikų kaita be rimtos priežasties, nuotaikos nulemta savijauta); asteninis neurozinis (greitas nuovargis, polinkis į hipochondriją); sensitivityvinis (baugštumas, drovumas, nepasitikėjimas savimi, menkavertiškumo jausmas); psichasteninis (neryžtingumas, polinkis į svarstymus ir abejones, greitas įkyrių minčių, vaizdinių atsiradimas); šizoidinis (polinkis būti atsiskyrusiam, poreikio bendrauti sumažėjimas, emocinis šaltumas, nesugebėjimas užjausti); epileptoidinis (impulsyvumas, inertiškumas, konfliktiškumas, nepakantumas); isteroidinis (didelis noras patraukti aplinkinių dėmesį, polinkis meluoti, fantazuoti ir apsimetinėti, tuščias garbės troškimas, nepasisėkus – simuliuojama liga); nepastovusis (valios

neturėjimas, pasidavimas svetimai įtakai, nuolatinis įspūdžių, draugijų ieškojimas); konforminis (elgesio šabloniškumas, konservatyvumas, nuolankumas, nekritiškas vyraujančių normų priėmimas). Gryną charakterio akcentuacijų tipų nebūna, vyrauja mišrūs. Į charakterio akcentuacijas svarbu atsižvelgti auklėjant ir mokant vaiką bei paauglį, parenkant individualius ir šeimos terapijos būdus [99].

Chartija (*gr. chartes – popierius, raštas; angl. charter*):

1. senovės Graikijoje, Romoje – rankraštis ir medžiaga (papirusas arba pergamentas), kurioje jis parašytas; 2. politikoje - dokumentas, kuriame skelbiamos pagrindinės kurios nors grupuotės, visuomenės dalies ar tarptautinio susitarimo nuostatos; 3. valstybės deklaracija; 4. ypatinga tarptautinė sutartis [108].

Civilinė atsakomybė (*angl. civil liability*) – tai turtinė prievolė, kurios viena šalis turi teisę reikalauti atlyginti nuostolius (žalą) ar sumokėti netesybas (baudą, delspinigius), o kita šalis privalo atlyginti padarytus nuostolius (žalą) ar sumokėti netesybas (baudą, delspinigius) [59].

D

Darboholizmas (*angl. foremen*) – tai priklausomybė, kaip ir visos kitos, dėl asmens nesugebėjimo užmegzti artimų ryšių, savęs nuvertinimo, nemokėjimo reikšti emocijų, bendravimo problemų. Darboholizmo atveju asmuo šį savo emocinį skausmą maskuoja besaikiu

darbu. Darboholizmas tampa jo problemų sprendimo būdu. Darboholizmu pasižymintys žmonės dažniau turi nusiskundimų sveikata, patiria darbe daugiau streso, jiems būdingas *perfekcionizmas*, nerimas, pyktis, depresija, prastas gebėjimas užmegzti ir išlaikyti artimus, intymius santykius, prastas socialinis funkcionavimas. Terminą „darboholizmas“ pirmasis pavartojo W. Oatesas 1971 m., norėdamas parodyti, kad nuo darbo žmonės taip pat gali tapti priklausomi, kaip nuo alkoholio [10].

Deklaracija (*lot. declaratio – paaiškinimas, parodymas; angl. declaration*): 1. iškilmingas valstybės, politinės partijos, tarptautinės organizacijos pareiškimas svarbiausiais ar programiniais klausimais; 2. apmokestinamo asmens pareiškimas dėl savo pajamų, turto dydžio [108].

Dekretas (*lot. decretum – nutarimas, sprendimas; angl. decree*) – aukščiausios valstybės valdžios aktas, turintis įstatymo galią [108].

Delinkventinis elgesys (*lot. delinquens – nusižengiantis; angl. delinquent behaviour*) tai - psichologinis polinkis arba tendencija pažeisti egzistuojančias elgesio normas. Delinkventai dažniausiai nepadarо rimtų nusikaltimų ir teisės pažeidimų. Delinkventinis elgesys – tai smulkūs nusižengimai, moralinių elgesio normų pažeidimai, nesukeliantys rimto pavojaus ir nepadarantys rimtos žalos (konfliktiškas elgesys, pabėgimai iš namų) [122].

Demaskuoti (*pranc. démasquer; angl. expose, unmask*)

– parodyti kieno nors tikrąjį veidą, išaiškinti piktnaudžiavimus, priešiškus veiksmus, planus [108].

Deontologinė etika (*deon* - gr. *pareiga*, *deontos* - lot. *pareiga*; angl. *deontological ethics*) - tai moralinė kategorija, pareigos etikos kryptis, kuri akcentuoja vidinių motyvų prioritetą, o ne veiksmo pasekmes, kaip utilitarizmas. Deontologinės etikos požiūriu veiksmai yra moraliniai pateisinami tik tuo atveju, jei priežastis, dėl kurios įvyko tas veiksmas, yra tokia, kokios pageidauja asmuo, kad visi asmenys, atsidūrę tokioje situacijoje, pasielgtų taip pat [115].

Deprivacija (lot. *deprivatio* – atėmimas; angl. *deprivation*): 1. aiškūs aplinkos apribojimai, būtinos asmenybės raidai stimuliacijos nebuvimas [40]; 2. gana ilgai trunkantis laikotarpis, kai netenkinami svarbiausi vaiko poreikiai arba tenkinami nepakankamai [90].

Deputatas (lot. *deputatus* — paskirtas; angl. *deputy*) – renkamas atstovaujamojo valstybinio valdžios organo narys [108].

Diktatūra (lot. *dictatura*; angl. *dictatorship*):

1. diktatoriaus įgaliojimai, valdžia arba valdymo laikas;
2. neribota, jokių įstatymų nevaržoma asmens ar grupės asmenų valdžia, pagrįsta jėga ir išreiškianti viešpataujantiesios klasės interesus;
3. visuomenės klasės ar klasių politinio viešpatavimo sistema; valstybės valdžios esmė, nepriklausoma nuo valstybės valdymo formos, valdžios įgyvendinimo būdų [108].

Dilema (*gr. dilema; angl. dilemma*) - problema, alternatyva, padėtis, reikalaujanti rinktis vieną iš dviejų galimybių [108].

Diplomatas (*gr. diploma – lapas, dokumentas (dvilinkas); angl. diplomat*) - valstybės pareigūnas, dirbantis oficialių santykių su užsienio valstybėmis srityje [108].

Direktyva (*angl. directive*) – ES institucijų priimtas teisės aktas, kuriame nustatyti tikslai yra privalomi ES valstybei narei, kuriai jie keliami. Tačiau valstybėms narėms paliekama galimybė pasirinkti formą ir metodus šiems tikslams pasiekti, t.y. jos sprendžia, kaip įvykdys pareigą suderinti nacionalinius įstatymus su direktyvų nuostatomis [15].

Diskriminacija (*lot. discrimination – (at)skyrimas; angl. discrimination*): 1. teisių sumažinimas arba atėmimas tam tikrai kategorijai asmenų dėl kokių nors požymių; 2. vienos valstybės kliudymas kitai valstybei, jos organizacijoms, atstovams naudotis savo teisėmis, palaikyti santykius lygiai su kitomis valstybėmis [108].

Dispozicija (*lot. disposition – išdėstymas, paskirstymas, potvarkis; angl. disposition*) – struktūrinė teisės normos dalis, nustatanti tam tikrą elgesio taisyklę [108].

Dispozityvus (*lot. dispositivus – turintis savo žinioje; angl. dispositive*) – pasirenkamas, pasirinktinis; įstatymų leidžiamas pasirinkti [108].

E

Edukologija (*angl. educology*) - ugdymo mokslas. Jis susideda iš pedagogikos (vaikų ir jaunimo ugdymo mokslo) ir andragogikos (suaugusiųjų ugdymo mokslo). Edukologijos objektas - žmogaus ugdymo tyrimų dalykas [8].

Egocentrizmas (*lot. ego – aš, lot. centrum - centre; angl. egocentrism*) – J.Piaget teorijoje priešoperacinės stadijos vaiko nesugebėjimas suprasti kito žmogaus požiūrį [86].

Egzistencinė socialinio darbo teorija (*angl. existential social work theory*). Egzistencializmo filosofinė kryptis, padariusi didžiulę įtaką socialiniams mokslams, socialiniam darbui ir socialinei pedagogikai, susiformavo po Antrojo pasaulinio karo [114]. Egzistencinės psichoterapijos požiūriu, žmogų kankinantys vidiniai konfliktai kyla ne tik dėl kovos su nuslopintais instinktais, viduje esančiomis gyvenime buvusių asmenų projekcijomis ar užmirštais traumuojančiais atsiminimais, bet taip pat su mūsų susidūrimo su egzistencijos „duotybėmis“, kurios taip pat vadinamos ribiniais rūpesčiais: mirtimi, vienatve, gyvenimo prasme ir laisve [32]. Suvokdamas save kaip egzistuojantį, asmuo įgyja laisvę, kuri yra savęs paties, savo esmės pasirinkimas, uždedantis jam atsakomybę už viską, kas vyksta pasaulyje [44].

Eidžizmas (*angl. agism*) – tai neigiamos nuostatos pagyvenusių ir senų žmonių atžvilgiu. Pagal šias nuostatas darbas su pagyvenusiais ir senais žmonėmis yra laiko švaistymas, jis slegia ir neteikia pasitenkinimo, jį dirbant nuolat kyla konfliktai [85].

Ekožemėlapis (*gr. oikos - namas, būstinė, tėvynė; angl. eco - map*) - sudurtinių žodžių pirmoji dalis, reiškianti jų sąsają su namais (augimo, buvimo vieta, aplinka) individo gyvenimo sisteminis grafinis pateikimas, apimantis santykių su supančia aplinka, pavaizdavimą. Eko-žemėlapiai yra naudojami asmens ir šeimos konsultavime [35]. Braižant ekožemėlapį, kiekvienas sistemos narys žymimas sutartiniais ženklais (vyras - kvadratu, moteris - apskritimu). Ekožemėlapis braižomas apskritimo viduje pateikiant kliento ir jo šeimos narių tarpusavio santykius, o už apskritimo ribų išdėstomi kiti svarbūs, bet ne su šeima susiję subjektai. Tarp skirtingų subjektų brėžiamos rodyklės, nurodančios santykių kokybę (teigiami ryšiai žymimi tiesia linija, labai stiprūs ryšiai - tuščiavidure linija, įtempti santykiai - tiesia ir vingiuota linija ir neigiami ryšiai - punktyrine linija). Ekožemėlapis padeda išsiaiškinti kliento santykių kokybę šeimoje ir už jos ribų, taip pat nustatyti svarbias tarpusavio santykių įtakas klientui už šeimos ribų [35].

Ekstraversija (*lot. extra - per daug, pervirš; lot. verto – suku, kreipiu; angl. extraversion*) – K.G. Jungo išskirtos dvi esminės asmenybės nuostatos: ekstraversija – orientacija į išorinį pasaulį, intraversija - į savo vidinį pasaulį. Pagal dominuojančią nuostatą žmonės skirstomi į intravertus ir ekstravertus [98]. *Ekstravertas* (*angl.*

extravert) - judrus, gyvai reaguoja į aplinką, greitai užmezga kontaktus su kitais žmonėmis [98].

Emocija (*lot. emovere – jaudinti; angl. emotion*): 1. situacijos išgyvenimas, vidinė asmens būseną. Emocijas sudaro fiziologinis, pažintinis ir išraiškos komponentai, paprastai atsiranda staiga ir jas sunku kontroliuoti [40]; 2. vidiniai asmenybės išgyvenimai, kylantys įvertinus konkrečių įvykių galimus ar realius poveikius [98].

Emocinis smurtas prieš vaikus (*angl. emotional violence against children.*). Tai - nuvertinimo, menkinimo, žeminimo, šmeižto, grasinimo, gąsdinimo, atskyrimo, kvailinimo ar kitokie ne fizinio kontakto priešiški elgesio modeliai, judėjimo laisvę apribojantys veiksmai, sukeltantys ar sudarantys sąlygas sukelti žalą vaiko fizinei, emocinei, psichinei, dvasinei, moralinei ar socialinei sveikatai ir raidai. Emocinė prievarta gali būti įvairių formų: nuolatinė kritika, šauksmai, patyčios, jausmų nepaisymas, žeminimas ir kita [58].

Empatija (*gr. empathia - stipri aistra, įsijautimas; angl. empathy*) - tai įsijautimas į kito žmogaus emocinę būseną. Skiriama emocinė empatija, kognityvinė empatija, prediktyvinė empatija (sugebėjimas įspėti kito žmogaus afektines reakcijas konkrečiose situacijose). Ypatingos formos: atjauta (tų pačių emocijų būsenų, kurias patiria kitas, išgyvenimas susitapatinant su juo) ir užuojauta (individo išgyvenimas dėl kito jausmų). Nustatyta, kad, kaupiantis patyrimui, empatiškumas didėja [99].

Empirija (*gr. empeiria – pažinimas; angl. empiric*) – pažinimas, paremtas jutimais, patyrimu. Empirinis – paremtas patyrimu [108].

Etika (*gr. - ethos; lot. ethica; angl. ethics*) - paprotys, įprotis, būdas; tai mokymas apie dorovinę privalomybę, kaip mokslas yra praktinės filosofijos dalis (kartais vadinama ir moralės filosofija). Joje domimasi žmogiškojo elgesio normomis ir racionalių bei argumentacinių jų pagrindimų [116].

Etinė dilema (*angl. ethical dilemma*) - situacija, kai socialinis darbuotojas turi pasirinkti iš dviejų tinkamų, tačiau prieštaringų etinių nurodymų, arba, kai kiekvienas galimas rezultatas duoda nepageidaujamus padarinius vienam ar kitam asmeniui [103].

Etinė problema (*angl. ethical problem*) - tai situacija (ar galimybė), kuri reikalauja iš individo pasirinkti vieną iš keleto sprendimų, kuris gali būti įvertintas kaip teisingas ar neteisingas, moralus ar nemoralus [103].

Etiškas sprendimas (*gr. ethos – paprotys, įprotis, būdas; angl. ethical decision*) - geras, teisingas, neprieštaraujantis galiojančioms ir visuomenės daugumos puoselėjamos vertybėms sprendimas [115].

Eutanazija (*gr. euthanasia - laiminga mirtis; angl. euthanasia*) - tai yra gydytojo veiksmas arba veiksmo nebuvimas, kuris pats savyje arba turint intenciją sukelia mirtį norint išvaduoti pacientą iš kančių. Medicininė

etika taip pat atskiria savanorišką eutanaziją nuo nesavanoriškos, atsižvelgiant į tai, ar asmuo individualiai pasirenka tokią mirtį [17].

F

Fenomenas (*gr. phainomenon – esantis, pasirodantis; angl. phenomenon*) - neįprastas, retas, išskirtinis reiškinys arba žmogus [108].

Filiacija (*pranc. filiation giminytės ryšys; angl. filiation*) 1. ryšys, perimamumas; 2. pilietybės įgijimas pagal nacionalinį principą – vaikai įgyja tėvų pilietybę [108].

Filosofija (*gr. philein - mylėti, sophia – išmintis; angl. philosophy*) verčiama kaip „išminties meilė“. Filosofija yra protu besiremiantis kritinis mokslas apie patirtinės tikrovės kaip visumos galimybių sąlygas [4].

Fiziniai asmenys (*angl. natural persons*) – teisinių santykių subjektai, turintys *teisnumą ir veiksnumą*. Piliečiai, asmenys be pilietybės, turintys dvigubą pilietybę, užsieniečiai [15].

Fizinis smurtas prieš vaikus (*angl. physical violence against children*). Tai - faktinę ar potencialią fizinę žalą vaiko sveikatai sukiantys veiksmai, sąveikos (ar jos nebuvimo) su vaiku metu Fizinio smurto veikslių pobūdis gali būti įvairus: smūgiai, mušimas, žalojimas ir kitoks poveikis vaiko kūno išoriniam paviršiui ir vidaus

organams, naudojant fizinę jėgą, šaltąjį ar šaunamąjį ginklą arba kitus daiktus, skysčius, medžiagas ir kita [58].

Formalusis švietimas (*angl. formal education*) – švietimas, vykdomas pagal Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka patvirtintas ir įregistruotas švietimo programas, kurias baigus įgyjamas pradinis, pagrindinis, vidurinis arba aukštasis išsilavinimas ir (ar) kvalifikacija arba pripažįstama kompetencija, reikalinga įstatymų reglamentuojamam darbui ar funkcijai atlikti. Formalusis švietimas apima pradinį, pagrindinį, vidurinį ugdymą, formalųjį profesinį mokymą ir aukštojo mokslo studijas [76].

Frustracija (*angl. frustration*) – nemaloni psichinė būseną, dirglumas, vidinė įtampa, didėjanti netolerancija stresiniams įvykiams, verbalinis priešiškus, nuotaikos kaita, atsirandanti dėl vidinių ar išorinių jėgų, kurios trukdo siekti tikslo [45]. Šiai būsenai būdinga stipri motyvacija siekiant konkretaus tikslo, bet susiduriama su kliūtimis, trukdančiomis šį tikslą pasiekti [95].

G

Genograma (*angl. genogram*) - asmens šeimos ryšių vaizdinis pateikimas. Socialiniame darbe genograma naudojama individų ar šeimos narių emocinių ryšių vaizdiniam pateikimui, padeda įvertinti individo

susietumo su šeima ar grupe lygi bei reikalingos paramos poreikį. Genograma padeda identifikuoti besikartojančius elgesio modelius ir atpažinti paveldimas tendencijas [111].

Geriatrija (*gr. geron - senis, gr. iatrea – gydymas; angl. geriatrics*) - mokslas apie vyresnio amžiaus žmonių sveikatos būklę ir senatvės ligų (pasitaikančių dažniau senyvame nei jauname amžiuje) gydymą, taip pat apie vyresnio amžiaus žmonių prižiūrėtojų ir slaugytojų gerovę. Tai gerontologijos ir medicinos mokslų šaka [85].

Gerontologija (*gr. geron - senis + logos – mokslas, angl. gerontology*) - biologinių, psichologinių, socialinių ir dvasinių reiškinių, susijusių su senėjimu ir senatve, mokslinis tyrimas. Gerontologija - skėtinė mokslo disciplina, pasižyminti daugiadiscipliniškumu ir tarpdiscipliniškumu [85].

Gyventojų senatvės lygis (GSL) (*angl. age level of population (ALP)*) - apibrėžto vyresnio amžiaus gyventojų ir visų gyventojų santykis, išreikštas procentais (apibūdina gyventojų amžiaus struktūros momentinę (statinę) būklę) [85].

Grupė (*angl. group*) - keli ar keliolika žmonių, kuriuos jungia bendri tikslai ir ryšiai, tam tikro apibrėžto tikslo siekianti socialinė sistema. Pagrindiniai grupės bruožai: bendras požymis, pliurališkumas, ryšiai; pagal tikslą grupės skirstomos į terapines, socialinių tikslų ir savitarpio pagalbos grupes [103]. *Grupinis procesas*

(*angl. group process*) - grupės vystymasis, siekiant užsibrėžtų tikslų [103]. *Grupės proceso dinamika* (*angl. group dynamics*) - tam tikra grupės vystymosi tvarka, būdinga visoms veikiančioms grupėms; kiekviena grupė pereina vystymosi stadijas ir kiekvienoje stadijoje vyksta tam tikri dinaminiai procesai, kurie reikalauja skirtingų įgūdžių iš grupės narių ir veda į galutinį grupės tikslą [103].

H

Hipoteka (*angl. mortgage*) – esamo ar būsimo skolinio įsipareigojimo įvykdymą užtikrinantis nekilnojamojo daikto įkeitimas, kai įkeistas daiktas neperduodamas kreditoriui [59].

Hipotezė (*gr. hypothesis*– spėjimas, *angl. hypothesis*) – mokslškai pagrįstas spėjimas (prielaida) tam tikriems reiškiniams išaiškinti [82].

Humanistinė etika (*lot. humanus* – žmoniškas; *angl. humanistic ethics*) - darbavimasis dėl žmogaus orumo, žmogiškumo), kryptis moralės teorijoje, dorovė kildinama iš specifiskai žmogiškų reiškinių, pabrėžiama individualiosios psichologijos reikšmė žmogaus doroviniam elgesiui. Humanizmas - tai filosofija, kuri pabrėžia žmogaus orumą ir vertę bei jo gebėjimą save realizuoti [103].

Humanistinė socialinio darbo teorija (*angl. humanistic social work theory*). Carlas R. Rogersas (1902-1987) yra

vienas įžymiausių autorių, įnešusių į psichoterapiją humanistines idėjas. C. R. Rogerso sukurtas terapijos modelis buvo pavadintas į klientą orientuotu. Šis modelis taikomas ne tik psichiatrijoje ar psichologijoje, bet ir socialiniame darbe. Svarbiausias teorijos indėlis į socialinį darbą yra konsultanto ir kliento santykio nubrėžimas, kuris sudaro sąlygas teigiamiems pokyčiams. Šis požiūris svarbus tuo, jog pateikia interviu vedimo technikas (refleksiją, perfravimą, priėmimą, empatiją). Nors socialiniai darbuotojai Lietuvoje neatlieka terapijos, tačiau jie turi gebėti užmegzti nuoširdų ir pagarbų santykį su klientu bei vesti interviu, taikant minėtas technikas. Esminė į klientą orientuotos teorijos prielaida yra ta, kad asmenybės augimo galimybės bus išlaisvintos, jei konsultantas elgsis su klientu nuoširdžiai, rūpestingai ir parodys neteisiantį supratimą [103].

I

Ieškinio senatis (*angl. limitation of legal proceedings*) – tai įstatymų nustatytas laiko tarpas (terminas), per kurį asmuo gali apginti savo pažeistas teises, pareikšdamas ieškinį [59].

Ieškinys (*angl. action in law*) – procesinis dokumentas, kuris šalims suteikia teisinę galimybę pradėti civilinį procesą. Ieškinyje turi būti nurodytas ieškinio dalykas (pinigų suma, kurios reikalaujama ir pan.) ir ieškinio pagrindas (kuo grindžiamas ieškinys) [15].

Ilgalaikė priežiūra (*angl. long-term care*) – tai slaugos ir socialinių paslaugų visuma, kurias teikiant asmeniui tenkinami slaugos ir socialinių paslaugų poreikiai, teikiama nuolatinė kompleksinė specialistų pagalba ir priežiūra. Ilgalaikė priežiūra laikoma nuo tada, kai nustatomas ilgalaikės priežiūros paslaugų poreikis asmeniui (šeimai) [14]. Ilgalaikė priežiūra - nuolatinė ilgai trunkanti priežiūra, teikiama pagyvenusiems žmonėms, sergantiems lėtinėmis ligomis ar turintiems negalią, taip pat priežiūra namuose ar slaugos įstaigoje, medicinos centre, socialinės paramos įstaigoje. Ilgalaikės priežiūros tikslas – sudaryti palankias sąlygas asmeniui kuo ilgiau savarankiškai ir visavertiškai gyventi bendruomenėje, namuose, ten, kur jis gyvena [72].

Imperatyvas (*lot. imperativus - liepiamasis, įsakomasis, angl. imperative*) – liepimas, reikalavimas [108].

Imunitetas (*lot. immunitas – laisvumas nuo prievolių; angl. immunity*) – kai kurių bendrųjų įstatymų netaikymas ypatingą padėtį valstybėje užimantiems asmenims, pvz., diplomatinis [108].

Individas (*lot. individuum – kas neskaidoma: atskira būtybė; angl. individual, person*) – pagal Dabartinės lietuvių kalbos žodyną: 1. kiekvienas savarankiškai egzistuojantis organizmas; 2. atskiras žmogus, asmuo [108]. Individualizacija – (*angl. individualization*) ko nors individualumo, individualybės parodymas. [14]. *Individualus* (*angl. individuality*) – būdingas tam tikram individui; asmeninis, priklausantis vienam asmeniui [108].

Individualus socialinės globos planas (*angl. individual social care plan*) – poreikių vertinimu paremtas planas, kuris numato, kokią pagalbą ir paslaugas reikia teikti vaikui, kad jis turėtų normalias gyvenimo ir raidos sąlygas [120].

Individualus socialinis darbas (*angl. individual social work*) - socialinių darbuotojų veikla, kurios tikslas – padėti individui įveikti socialinio funkcionavimo problemas [44].

Institucija (*lot. institution – nustatymas, sutvarkymas; angl. institution*). 1. visuomeninė įstaiga, pvz., universitetas; 2. žmonių susivienijimas tam tikro tikslo siekti, pvz., partija [108].

Institutas (*lot. institutum – nuostatas, įstaiga; angl. institute*) – tam tikrą visuomeninių santykių sritį reguliuojančių teisės normų kompleksas, pvz., darbo drausmė, teismų sistema [108].

Insultas (*lot. insulto – šokinėjus; ang. stroke*) - ūminis galvos smegenų kraujotakos sutrikimas, trunkantis ilgiau negu 3 savaites. Taip atsitinka, kai dėl padidėjusio kraujospūdžio, iš prigimties ar dėl senatvės silpnų arterijų sienelių ar nelaimingų atsitikimų metu smegenyse trūksta kraujagyslė ir kraujas išsilieja į smegenis. Tada žmogų ištinka šokas, netenkama sąmonės, sutrinka kvėpavimas, kalba, rijimas, rega arba ištinka paralyžius. Prieš insultą žmogus gali jausti, kad svaigsta galva, ūžimą ir skausmus galvoje. Priklausomai

nuo šio proceso trukmės ir sunkumo, pakitimai smegenyse bus grįžtami ar ne [45].

Integracija (*ang. integration*) - asmens įsiliejimas į socialinę grupę, visuomenę pagal bendras vertybes, normas, tikėjimą ir pan. [14].

Intelektas (*lot. intellectus – suvokimas, prasmė; angl. intelligence*): 1. sugebėjimas mokytis ir išmokti, susivokti naujose situacijose, atskleisti reiškinių ryšį [40]; 2. gebėjimas tikslingai ir adaptyviai elgtis. Apima gebėjimus pasinaudoti patirtimi, spręsti problemas, samprotauti ir sėkmingai sutikti iššūkius bei pasiekti užsibrėžtus tikslus [86].

Intelektas koeficientas, IQ (*angl. intelligence quotient*) - skaitinė intelekto lygio išraiška, gaunama įvertinus intelekto testo užduočių atlikimą [40].

Intelektas testas (*angl. test of intelligence*) – būdas individo protiniams gebėjimams įvertinti ir jiems palyginti su kitų žmonių gebėjimais, remiantis skaitmeniniais įverčiais [86]. *Tvirtasis intelektas* (*angl. crystallized intelligence*): 1. žmogaus sukauptos žinios [56]; 2. sukauptos žinios ir žodiniai įgūdžiai; jis su amžiumi tobulėja [86]. *Lankstusis intelektas* (*angl. fluid intelligence*): 1. paveldimas gebėjimas mąstyti ir samprotauti; pagrindiniai informacijos apdorojimo gebėjimai [56]; 2. gebėjimas abstrakčiai mąstyti vėlyvesniame amžiuje susilpnėja [86].

Intervencija (*lot. interventio – įsikišimas, angl. intervention*) - išorinis įsikišimas į tam tikrą vyksmą, sąveiką, sistemą. Socialinis darbuotojas įsikiša į kliento gyvenimą, siekdamas patvaraus asmens, jo mąstymo, elgesio, situacijos aplinkos pokyčio, įgalinančio asmenį toliau savarankiškai ir sėkmingai gyventi [28].

Interviu (*angl. interview*) - tikslingas, apgalvotas ir suplanuotas pokalbis, kurio metu siekiama išsiaiškinti kliento problemas, galimus problemų sprendimų būdus, išorinius ir vidinius kliento išteklius, motyvaciją veikti ir keistis [103].

Intraversija (*angl. introversion*) – žiūrėti „ektraversija“.
Intravertas (*angl. introvert*) – asmuo, užsisklendęs savyje, jautriai reaguojantis, korektiškas, stengiasi būti vienas [98].

Išmoktas bejėgiškumas (*angl. learned helplessness*) - žmogaus ar gyvūno suvokimas, kad negali kontroliuoti pasikartojančių nemalonių įvykių. Išmokstama jaustis bejėgiais, pasyviai nuolankiais ir netgi apatiškais [87].

Išsilavinimas (*angl. education*) – Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka pripažįstama asmens tam tikro lygio branda, kompetencija, kvalifikacija [76].

Įgalinimas (*angl. empowerment*) – procesas, kurio metu žmonės ar bendruomenės padidina savo gyvenimo kontrolę ar jo kūrimą, dalyvavimą sprendimuose, liečiančiuose jų gyvenimą [35]. *Įgalinimas*: 1. socialinio darbo strategija, kuri teigia, kad klientas pajėgus pats

keisti situaciją, suteikus jam tam tikrų galių; klientas skatinamas savarankiškai spręsti savo problemas: aktyviai veikti, mąstyti, prisiimti atsakomybę; klientas įgalinamas, kai jam suteikiama reikalinga informacija, parama, palaikymas, socialinių įgūdžių mokymas, konsultavimas ir terapija; 2. sprendimų, galimybių ir vertybių kontrolės bei galios perkėlimas iš išorinės objektyviosios realybės į žmogų su negalia; procesas, dėl kurio žmogus, esantis tam tikras galias atimančiose gyvenimo aplinkybėse, padedant konkretiems veiksams, gali daugiau ar mažiau kontroliuoti savo psichologinės ir socialinės realybės aspektus; įgalinimo samprata remiasi dviem - vidiniu/psichologiniu ir situaciniu/socialiniu aspektais [103]. Įgalinimas – ne tik kliento gebėjimų skatinimas, bet ir motyvavimas, mokymas ir savęs vertinimo skatinimas. Įgalinimas – tai kontrolė (galimybė daryti sprendimus arba juos įtakoti), kritinis sąmoningumas (ne tik savęs, bet ir supančios aplinkos supratimas) ir dalyvavimas, įtakos turėjimas sprendimų priėmimo politiniu lygmeniu, dalyvavimas savipagalbos, bendruomenės veikloje kaip piliečiui [103].

Įgūdis (*angl. skill*) - mąstymo ir daiktinės, praktinės veiklos automatizuotas veiksmas. Įgūdžiui susidaryti reikia pratybų. Kol jis išlavinamas, pereinama keletas fazių: nuo sąmoningos tikslingos judesių kontrolės, nereikalingų judesių ir veiksmų išnykimo iki reikiamų veiksmų automatizacijos [35]. Įgūdis sociologijoje apibrėžiamas taip: tai sudėtingas ir išmoktas elgesys (fizinis ar verbalinis), skirtas konkrečiam tikslui ar įkomponuotas į konkrečią veiklą. Įgūdį taip pat galima

apibūdinti kaip techninį įgudimą, sugebėjimą panaudoti žinias veiksmingai ir greitai, kompetentingai [37].

Įkeitimas (*angl. pledge*) – esamo ar būsimos skolinio įsipareigojimo įvykdymą užtikrinantis kilnojamojo daikto ar turtinių teisių įkeitimas, kai objektas perduodamas kreditoriui, trečiajam asmeniui ar paliekamas įkaito davėjui [59].

Įstatymas (*angl. law; act*) – Seimo priimtas teisės aktas, turintis aukščiausią teisinę galią, kurio privalo laikytis visos valstybės institucijos, visuomeninės organizacijos, ūkio subjektai, pareigūnai ir gyventojai. Įstatymas gali būti pakeistas arba panaikintas tik Seimo priimtu kitu įstatymu [15].

Įtikinėjimas (*angl. persuasion*) – tai žodinių argumentų taikymas norint paveikti pašnekovą, paskatinti jį sutikti su jūsų siūlymu arba požiūriu į ginčytiną klausimą. Sėkmingas argumentavimas yra tas, per kurį mes motyvuojame partnerį, atsiliepiame į jo lūkesčius [51].

J

Jausmai (*angl. feelings*) – dažnai suprantami kaip emocijų sinonimas, skiriasi tuo, kad yra pastovesni, ne tokie trumpalaikiai [40].

Juridinis (*lot. juridicus – teisminis; angl. legal*) – teisinis [108].

Juridinis asmuo (*angl. legal person*) – savo pavadinimą turinti įmonė, įstaiga ar organizacija, kuri gali savo vardu įgyti ir turėti teises bei pareigas, būti ieškovu ar atsakovu teisme [59].

Jurisdikcija (*lot. jurisdiction – teisena, teismo procesas; angl. jurisdiction*): 1. teismo ar administracinio organo teisė teisti, spręsti teisinius ginčus ar klausimus; 2. klausimai, kuriuos kuri nors įstaiga turi teisę spręsti [108].

Jurisprudencija (*lot. jurisprudentio; angl. jurisprudence*) – teisės mokslas [108].

Juristas (*lot. jus (kilm. juris) – teisė; angl. jurist*) – teisiškai išsimokslinęs žmogus, teisininkas [108].

Justicija (*lot. justitia – teisingumas, teisėtumas; angl. justice*): 1. teisingumas; 2. teismo įstaigų, teisingumo organų sistema [108].

Jutimas (*angl. sensation*): 1. procesas, kai mūsų receptoriai ir nervų sistema fiziškai priima ir pateikia aplinkos dirgiklių energiją [40]; 2. procesas, kai fizinė aplinkos energija veikia receptorius ir paverčiama nerviniais impulsais [20]; 3. jutimo rezultatas – tam tikras garsumo, ryškumo, saldumo, pusiausvyros, garso aukštumo ir pan. pojūtis [98].

K

Kasacija (*angl. cassation*) – įsiteisėjusių teismų sprendimų ar nutarčių teisėtumo kontrolės forma. Kasacinis teismas sprendžia tik teisės aiškinimo ir taikymo, o ne faktinių bylos aplinkybių analizės bei revizavimo klausimus [15].

Katalogas (*gr. katalogos – sąrašas; angl. catalog*) - informacinis vienuolių daiktų (knygų, eksponatų, prekių, paveikslų ir kt.) sąrašas ar kartoteka [14].

Kazusas (*lot. casus, angl. special case; incident*): 1. atsitikimas, atvejis, tam tikras faktas; 2. teisinis veiksmas, turintis išorinių teisės pažeidimo požymių, bet neturintis kaltės elemento (tyčios ar neatsargumo); 3. sudėtingas, keblus, painus atvejis, atsitikimas; paini byla. [108].

Kiekybinis socialinis tyrimas (*angl. quantitative social research*) - tai toks empirinis tyrimas, kurio duomenis galima pateikti skaičiais (kiekybine išraiška) [82].

Klasifikacija (*lot. klasē +facio; angl. clasification – darau*): 1. objektų skirstymas į klases (skyrus, grupes) pagal bendrus požymius, matmenis; 2. skirstymas grupėmis pagal bendrus požymius [14].

Klientas (*angl. customer, client*) – asmuo, ieškantis profesinės pagalbos, tas, kuris naudojasi kito pagalba, arba tas, kuriam teikia paslaugas socialinė agentūra ar

institucija. Klientas yra tas asmuo, kuris arba kreipėsi pagalbos į socialinį darbuotoją, arba jam teikia paslaugas agentūra, kurioje dirba socialinis darbuotojas. Klientais gali būti asmuo arba socialinė sistema, turintys savo poreikių ir problemų [35]. Klientu gali būti kiekvienas visuomenės narys, patekęs į sudėtingą gyvenimišką situaciją. Tačiau dažniausiai kliento sąvoka apima tam tikras gyventojų kategorijas, kurioms reikia specifinės pagalbos ir paramos, pagalbos adaptuotis, reabilitacijos. [44].

Koalicija (*lot. coalition – sąjunga; angl.coalition*) – sąjunga, susitarimas siekti kokio nors tikslo: kelių politinių partijų susitarimas, norint sudaryti vyriausybę tų partijų turimos parlamente bendros atstovų daugumos pagrindu, kai nė viena partija parlamente neturi daugumos [108].

Kodeksas (*lot. codex – knyga; angl. code*) – sistemingas tam tikrą visuomeninių santykių sritį reguliuojančių teisės normų rinkinys [108].

Kodifikacija (*angl. codification*) – norminių teisės aktų ir juose įtvirtintų teisės normų išdėstymas viename bendrame tam tikros teisės šakos ar pošakio rinkinyje – kodekse [15].

Kodifikuoti (*angl. codify*) – sisteminti įstatymus ir kitus normatyvinius aktus, daryti kodifikaciją [108].

Kognityvinė socialinio darbo teorija (*angl. cognitive therapy*) – viena svarbiausių šiuolaikinių teorijų, kurioje

pabrėžiama, kad žmogaus elgesį lemia jo mintys, t.y. žmogaus mąstymas ir savęs suvokimas lemia jo elgesį ir emocijas. Nemažai idėjų kognityvinės teorijos šalininkai perėmė iš biheivoristų, tačiau skirtingai nuo jų, dėmesys yra kreipiamas į žmogaus mąstymą ir gebėjimą keičiant mintis, keisti elgesį [18]. Kognityvinis modelis reikalauja racionalios loginės elgesio kontrolės iš kliento pusės. Modelio pagrindą sudaro viena iš simbolinio tarpusavio poveikio tezių apie vienos tikrovės, kuriamos paties subjekto, buvimą. Taikant socialiniame darbe, tai reiškia, kad subjekto suvokimas neturi būti vertinamas kaip klaidingas; jis yra tik skirtingas, o darbo su klientu metodai turi būti ne šiurkštūs, o greičiau pamokantys [44].

Kognityvus (*lot. cognitio – pažinimas; angl. cognitive*) – pažinimo, pažintinis [90].

Kohorta (*angl. cohort*) - kategorija žmonių, kurie tam tikrą gyvenimo įvykį yra patyrę tuo pačiu metu. Dažniausia vartojama gimimo kohortos sąvoka, t. y. žmonės, gimę, pvz., tais pačiais metais arba per penkerių metų intervalą. Galimos ir abiturientų, susituokusių, išėjusių į senatvės pensiją, susirgusių ir kitus gyvenimo įvykius tuo pačiu metu patyrusių žmonių kohortos [85].

Kokybė (*angl. quality*) - produkto ar paslaugos savybių ir požymių visuma, susijusi su jų atitikimu tam tikriems nustatytiems reikalavimams. Kokybė yra darba tarp to, kas turėtų būti, t.y. vartotojų reikalavimų ir to, kas yra – kokia paslauga faktiškai teikiama [119]. Kokybė suprantama kaip nesibaigiantis procesas [120]. Kokybė –

tai objekto atitiktis reikiamoms charakteristikoms ir jo gebėjimas tenkinti esamus ir numatomus vartotojų poreikius [91]. Europos standarte EN ISO 900033: „Kokybė – tai turimųjų charakteristikų visumos atitiktis reikalavimams laipsnis. Terminas kokybė gali būti naudojamas kartu su tokiais būdvardžiais, kaip žema, aukšta arba puiki“. Šioje apibrėžtyje kokybė siejama su neatskirimomis savybėmis, reikalavimais (nustatytais arba numatomais iš išorės) ir subjektyvia nuomone, kuri reiškia būdvardžiais. Šis trejetas yra labai svarbus, nagrinėjant kokybės sampratą [43].

Kokybinis socialinis tyrimas (*angl. qualitative social research*) - tai toks tyrimas, kai duomenys nėra pateikti skaičiais (kiekybine išraiška). Šiuo tyrimu siekiama išsiaiškinti, kaip jaučiasi toje vietoje esantis asmuo ir siekiama aprašyti ir paaiškinti tiriamą reiškinį. Kokybinis tyrimas yra suvokimo procesas, grindžiamas individualiu metodologiniu žmonių socialinių problemų tyrimu. Tyrėjas sukonstruoja kompleksinį, holistinį paveikslą, analizuoja žodžius, išsamiai perduoda informantų požiūrius bei atlieka tyrimą natūralioje aplinkoje [82].

Komanda (*angl. team*): 1. nustatytos formos įsakymas žodžiu; 2. nedidelis kariuomenės, gaisrininkų ir pan. dalinys, sudarytas atskiram reikalui; 3. laivo įgula; 4. sportininkų grupė, viena iš rungtyniaujančių šalių [14]. Komanda – tai žmonių grupė, galinti veiksmingai imtis bet kokio darbo, kuriam atlikti ji ir buvo sukurta [27]. Socialiniame darbe galima išskirti keturis skirtingus komandos tipus: komanda, skirta darbui su klientu;

užduoties grupė (projekto) komanda; vieno padalinio darbuotojų komanda; vadovų komanda [117]. Projekto komanda (*angl. project team*) – tai konkrečiai problemai spręsti suburta vykdytojų grupė, dirbanti kartu, kol pasiekiami projekto tikslai [47].

Kompensacija (*lot. compensation - išlyginimas; angl. compensation*) 1. atlyginimas už tai, kas prarasta, perleista; 2. būdas įsipareigojimui nutraukti, visiškai arba iš dalies įskaitant kreditoriaus ir skolininko vienas kitam pateiktus reikalavimus; 3. išmoka, kuria atlyginama darbuotojui išlaidos, padarytos einant tarnybines pareigas; 4. išmoka už nepanaudotas atostogas [108].

Kompensacinė technika (*lot. compensatio – išlyginimas, angl. compensation equipment*). Pagal Tarptautinių žodžių žodyną *kompensacija* 1. atlyginimas už nuostolius ar už ko nors perleidimą; 2. išmoka už tarnybines išlaidas ir kt; 3. medicinoje sutrikusio veikimo pusiausvyros išlyginimas; 4. prekyboje ko nors trūkstamo pakeitimas kitu; 5. biologijoje organizmo persitvarkymas, sutrikus organų arba audinių funkcijas perima sveiki organai arba audiniai. [108]. Pagal Dabartinės lietuvių kalbos žodyną *technika* 1. materialinės žmonių veiklos priemonės (mašinos, įrenginiai ir kt.); 2. darbe vartojamų būdų, metodų visuma ir mokėjimas juos taikyti [14]. *Kompensacinės technikos priemonė* – bet koks specialus ar standartinis gaminys, įrankis, įranga, naudojama neįgaliųjų judėjimo – atramos aparato defektams kompensuoti ir neleidžianti pasireikšti, kompensuojanti arba sumažinanti negalią arba fizinį trūkumą [67].

Kompetencija (*lot. competentia - priklausomybė pagal teisę; angl. competency*) – gebėjimas atlikti tam tikrą veiklą, remiantis įgytų žinių, mokėjimų, įgūdžių, vertybinių nuostatų visuma [76]. Kompetencija - klausimų ar reiškinių sritis, su kuria kas gerai susipažinęs [108].

Kompetentingas (*lot. competens – atitinkantis, sugebantis; angl. competent*) - gerai ką žinantis, nusimanantis; turintis teisę ką spręsti ar daryti [108].

Kompleksas (*lot. complexus – junginys, derinys; angl. complex*) - susijusių daiktų, veikslių, reiškinių, ypatybių visuma; sujungtas ar susijęs su kuo nors [108].

Kompleksiniai sutrikimai (*angl. multiple disorders, multiple disability*) – įvairūs kelių sutrikimų deriniai arba sutrikimų kompleksas, išskyrus tuos atvejus, kai atskiri sutrikimai negali sudaryti komplekso, nes prieštarauja vienas kitam savo pobūdžiu, pvz., neprisigirdėjimas ir kurtumas [2].

Komunikacija (*lot. communicatio – pranešimas; angl. communication*) – tai keitimasis informacija, naudojant kokią nors ženklų sistemą. Bendraudami žmonės dalijasi žiniomis, nuomonėmis, pasako apie savo jausmus. Šiai informacijai perduoti naudojami įvairūs būdai: kalba (žodinis bendravimas), mimika, gestai, aprangos detalės (nežodinis bendravimas). *Neverbalinė komunikacija* (*angl. nonverbal communication*) - nežodinių elementų (gestų, mimikos) naudojimas bendraujant. Verbaliniai

(žodiniai) bendravimo elementai, t.y. tai, ką žmogus kalba, ir neverbaliniai elementai, t.y., kaip žmogus kalba, gali sutapti, papildyti vienas kitą, bet gali ir prieštarauti vieni kitiems. Kai kurių psichologų nuomone, žmogus, suvokdamas verbalinių ir neverbalinių elementų neatitikimą, savąjį sprendimą paprastai nesąmoningai grindžia neverbaliniais elementais. Tai aiškinama tuo, kad žodžių kalba žmogus greitai išmoksta manipuluoti, ją labiau veikia socialinės normos, o neverbalinius bendravimo elementus sunkiau paslėpti [99].

Konfidencialumas (*lot. confidentia – pasitikėjimas; angl. confidentiality*): 1. slaptas neskelbtinas; 2. teisė neleisti nesankcionuotai naudoti duomenis [108]. *Konfidencialumas* – etikos principas, pagal kurį socialinis darbuotojas ar kiti profesionalai neturi teisės atskleisti informacijos apie klientą be jo sutikimo. Ši informacija apima: verbalizaciją, profesionalią nuomonę apie klientą bei materialinius įrašus. Konfidencialumas apriboja informacijos skleidimą apie klientą tarp kolegų toje pačioje įstaigoje. Tam tikromis aplinkybėmis socialiniai darbuotojai ir kiti specialistai gali būti įstatymiškai įpareigojami atskleisti tam tikrą informaciją apie klientą atitinkamoms valdžios institucijoms. Atskleidžiama gali būti tokia informacija, kaip smurto ir nusikaltimų grėsmės, įtariamo vaikų išnaudojimo ar kitą informaciją, kuri būtų susijusi su teisiniais sprendimais atitinkamoms valdžios institucijoms [5].

Konfliktas (*lot. conflictus – susidūrimas; angl. conflict*) - priešingų, nesuderinamų tendencijų susidūrimas, sukkeliantis stiprius nemalonius išgyvenimus. Skiriama:

vidinis konfliktas – žmogaus motyvų, poreikių, interesų, potraukių ir pan. susidūrimas; *tarpasmeniniai konfliktai* – susidūrimas tokių žmonių, kurie siekia nesuderinamų tikslų, laikosi nesuderinamų požiūrių į vertybes ir normas bei stengiasi jas realizuoti tarpusavio santykiuose arba tarp tokių žmonių, tarp kurių vyksta konkurencinė kova, nes jie siekia to paties tikslo. *Grupių konfliktai* – socialinių grupių, kurios siekia nesuderinamų tikslų ir praktiniais veiksmais trukdo viena kitai, susidūrimas [99].

Konflikto sprendimas (*angl. conflict resolution*) - vienas iš būdų užbaigti tarpusavio susidūrimą pačių dalyvių pastangomis arba jiems kreipiantis į trečiąją šalį. Tai visuma reakcijų ir veiksmų, kurių imasi dalyviai siekdami savo tikslų. Sprendimas galimas šalių susitarimu, taip pat stipresnei šaliai primetus savo valią silpnesnei arba įsiterpus trečiajai, turinčiai įgaliojimus, šaliai [51].

Konfliktų prevencija (*angl. conflict prevention*) - tai politinių, socialinių, ekonominių, kultūrinių, teisinių prielaidų ir svertų, būtinų stabiliai, darniai raidai, konstruktyviems – derybine santarve ir socialiniu dialogu grindžiamiems – santykiams, kūrimas. Tai įtampos, galinčios virsti konfliktais, neutralizavimas [51].

Konstitucija (*lot. constitution - nustatymas; angl. constitution*) – pagrindinis valstybės įstatymas, turintis aukščiausią teisinę galią, nustatantis šalies politinės, teisinės ir ekonominės sistemos pagrindus [108].

Konsultacija (*lot. consultatio - pasitarimas; angl. consultation*) - socialinio darbuotojo teikiama paslauga, kuria kartu su asmeniu analizuojama asmens (šeimoms) probleminė situacija ir ieškoma veiksmingų problemos sprendimo būdų [68].

Konvencija (*lot. convention - susitarimas, sutartis; angl. convention*) – tarptautinė sutartis, reguliuojanti tam tikros srities tarpvalstybinius santykius [108].

Korupcija (*lot. corruption - gadinimas; papirkimas; angl. corruption*) – pareigybinių teisių panaudojimas pasipelnymo tikslais; pareigūno ar politikoje veikėjo papirkimas [108].

Kreditorius (*lot. creditor – paskolos davėjas, skolintojas; angl. creditor*) – prievolės šalis, turinti teisę reikalauti iš kitos šalies atlikti jos naudai tam tikrą veiksmą arba nuo tam tikro veiksmo susilaikyti [108].

Kritinė būseną (*angl. critical condition*) – atsiranda staiga, netikėtai, dėl sunkius išgyvenimus sukeliančių įvykių. Kritinė būseną visuomet reikalauja greitų sprendimų ir neatidėliotinos pagalbos. Jei žmogus negali laukti sprendimo ir pagalbos daugiau negu 24 val. – tai kritinė būseną [95].

Krizių intervencija (*angl. crisis intervention*) – tai psichoterapijos rūšis, skubi psichologinė pagalba, teikiama krizinių išgyvenimų metu. Krizių intervencija

taikoma prasidėjus kriziniam išgyvenimui. Tai – aktyvios pagalbos fazė [95].

Krizių intervencijos teorija (*angl. crisis intervention theory*) – socialinio darbo su individu teorinis modelis, kurio tikslas atlikti intervenciją ūmios krizės metu; veikiama įvertinus krizės sunkumą, kliento stabilumą (pusiausvyros būklę) ir mobilumą (galimybę prisitaikyti) [54]. Yra išskiriami keturi krizės intervencijos modeliai: pusiausvyros modelis (remiasi prielaida, kad individai išlieka, kai yra pusiausvyra tarp traumuojančio įvykio poveikio ir kompensacinių mechanizmų), kognityvinis modelis (remiasi prielaida, kad krizės išsivystymui lemiamą reikšmę turi klaidingas mąstymas apie traumuojančią įvykį, situaciją ir įvykio pasekmes), psichosocialinių pokyčių modelis (modelio pagrindas – individo kaip biopsichosocialinės būtybės vertinimas), eklektinė krizių intervencijos teorija (šios teorijos pagrindas – tikslingai parinkti ir integruoti kelių teorijų elementus) [80].

L

Lavinimas (*angl. training*) – fizinių, psichinių, praktinių mokėjimų ir sugebėjimų plėtojimas ir tobulinimas. Pagrindinės lavinimo funkcijos: 1. mokėjimų ir įgūdžių mąstyti ir veikti plėtojimas; 2. intelektinių ir praktinių sugebėjimų, kūrybingumo ugdymas. Lavinimas - mokymo funkcija [8].

Legalus (*lot. legalis; angl. legitimate*) – teisėtas, atitinkantis įstatymą, įstatymo leidžiamas [108]. *Legitimacija* (*lot. legitimus - teisėtas, įteisintas; angl. legitimation*) – kurios nors teisės arba įgaliojimo teisėtumą patvirtinantys dokumentai [108].

Lėšų pritraukimas (*angl. fund-raising*) – tai argumentuotas idėjų ir planų pagrindimas potencialiam finansiniam donorui [6].

Liga (*angl. illness*) - žalingų veiksnių sukeltas organizmo veiklos sutrikimas, kuris reiškiasi pablogėjusiu prisitaikymu prie aplinkos ir suintensyvėjusiomis apsauginėmis reakcijomis. Žalingi veiksniai būna išoriniai ir vidiniai. Išoriniai žalingi veiksniai yra traumos, jonizuojantysis spinduliavimas, nepalankus klimatas (šaltis, vėjas, drėgmė, kaitra), mikroklimatas, cheminės medžiagos, alkoholis, nikotinas. Taip pat turi įtakos biologiniai agentai: virusai, bakterijos, pirmuonys, kirmėlės, netinkama mityba. Vidiniai žalingi veiksniai yra dažniausiai paveldėti organizmo funkcinės ir struktūrinės sandaros defektai, trikdantys gyvybinę veiklą ir įprastinius aplinkos poveikius. Didelę įtaką ligai atsirasti turi gyvenimo socialinės sąlygos. [83]

Lyderystė (*angl. leader*): tai yra procesas, kurio metu vienas asmuo daro įtaką grupei, kad būtų pasiektas bendras tikslas [92]. Pagal Dabartinį lietuvių kalbos žodyną išskiriamos šios reikšmės: 1. partijos, sąjungos ar kokios grupės vadovas; 2. sport. pirmaujantis

sportininkas ar komanda [14]. Nors lyderystės samprata kuriama labai įvairiai, galima išskirti šias svarbiausias sudedamąsias dalis: lyderystė yra procesas, lyderystė susijusi su įtaka, lyderystė atsiranda grupės kontekste, ji susijusi su tikslo siekimu. Du dažniausiai sutinkami lyderių tipai yra paskirtieji ir iškilusieji lyderiai. Nors lyderystė ir vadovavimas yra susiję su darbu, su žmonėmis ir įtakos darymu, tačiau šios sąvokos skiriasi tuo, kad vadyba tradiciškai sutelkia dėmesį į planavimą, organizavimą, darbuotojų parinkimą ir kontrolę. O lyderystė pabrėžia įtakos darymo procesą [92].

Lokalinis (*lot. localis; angl. local*) – būdingas tam tikrai vietai; vietinis [108].

M

Mąstymas (*angl. thinking*): 1. protinė veikla, susijusi su informacijos supratimu, apdorojimu ir perteikimu [86]; 2. jauslėmis nepažįstamų daiktų, reiškinių ir sudėtingų santykių pažinimo procesas [40].

Memorandumas (*lot. memorandum - tai, kas atsimintina; angl. memorandum*) – diplomatinis aktas, detaliai išdėstantis kurio nors klausimo esmę, faktinę ir teisinę argumentaciją [108].

Metodas (*gr. methodos – tyrimo kelias; angl. method*) – tai sąmoningai pasirinktas veikimo būdas siekti užsibrėžto tikslo; tikslinių veiksmų ir priemonių visuma.

Metodika – metodų, taikomų konkrečiam darbui ar veiksmui atlikti, visuma [82].

Ministerija (*lot. ministerium - tarnavimas, tarnyba; angl. ministry*) – ministro vadovaujamas centrinis valstybės valdymo organas, vadovaujantis kuriai nors ūkinės, administracinės, socialinės, kultūrinės veiklos sričiai [108].

Ministras (*lot. minister - tarnas; angl. minister*) – vyriausybės narys, vadovaujantis ministerijai [108].

Misija (*angl. mission*). Misija – organizacijos paskirtis, pagrindinis jos tikslas [47]. Misija yra pagrindinė organizacijos paskirtis, tikslas, pagrįstas planavimo prielaidomis, pateisinančiomis organizacijos egzistavimo esmę [106]. *Projekto misija* - idealus projekto tikslų, paskirties ir socialinės reikšmės vaizdas. Ją formuluojant remiamasi organizacijos misija ir projekto problema. Organizacijos misija padeda geriau suprasti, kokių projektų organizacijai labiausiai reikia. Projekto misija – išspręsti nustatytą problemą, todėl ji nukreipta į pageidaujamus projekto rezultatus. Suformulavus projekto misiją, ja nuolat remiamasi rengiant projektą [47].

Mokymas (*angl. teaching*) – vadovavimas mokymuisi, t.y. tikslingas, nuoseklus mokytojo ir mokinio veikimas, stimuliuojantis ir organizuojantis mokinio pažintinę ir praktinę veiklą. Mokymas - viena iš ugdymo funkcijų [9].

Monitoringas (*angl. monitoring*) - nuolatinės būklės ar situacijos pokyčių stebėjimas. Jis apima laimėjimų, personalo judėjimo ir panaudojimo, priemonių ir įrangos, išleistų pinigų fiksavimą. Ši informacija naudojama atliekant vertinimą. Monitoringas yra svarbus kaip informacijos rinkimas apie viską, kas kelia grėsmę darbų eigai, gali sutrukdyti jam vykti pagal planą [47]. *Projekto monitoringas* (*angl. project monitoring*) – tai metodų ir procedūrų visuma, naudojama siekiant kontroliuoti projekto darbų vykdymo eigą. Remiantis projekto darbų grafikai ir vykdytojų ataskaitomis, išsiaiškinamos silpnos vietos, vedama atliktų darbų apimčių išteklių ir išlaidų apskaita, analizuojama projekto būklė, prognozuojama tolimesnė eiga [91].

Moralė (*lot. moralis – dorovinis; pranc. morale; angl. morality*) – dorovė, žmonių elgesį reguliuojančios normos ir principai, viena visuomeninės sąmonės formų [108]. *Moralė* - dorovė, lietuviškas moralės atitikmuo, žmonių elgesį reguliuojančios normos ir principai, viena visuomeninės sąmonės formų [108]. Moralė iš pradžių - etinių įsitikinimų visuma, vėliau - pažiūra, kad etiškai geri poelgiai ne tik galimi, bet ir įmanomi pagrįsti visuotinai pripažįstamais principais; šiandienėje kasdienėje kalboje daugiausia vartojama idealistinio pareigos suvokimo prasme [116].

Moralinė atsakomybė (*angl. moral responsibility*) - tai tam tikras žmogaus santykis su pasauliu ir elgesio reguliavimo būdas. Moralinė atsakomybė kyla iš moralės [115].

Motyvacija (*angl. motivation*): 1. jėgos, kurios teikia energiją ir nukreipia elgesį [86]; 2. žmogaus elgesį lemiančių veiksnių visuma [40].

Motyvas (*lot. motivum, angl. motive*) – kiekvienas atskiras ir suvoktas elgesį lemiantis veiksnys [40].

N

Ne pelno organizacija (*angl. non-profit (making) organisation*) - organizacija, skirta tam tikrai funkcijai visuomenėje atlikti, o ne siekti pelno. Lietuvoje - juridinio asmens teises turintis subjektas, kurio veiklos tikslas nėra pelno siekimas ir kuris gauto pelno negali skirstyti steigėjams, nariams, dalininkams (savininkams). [101].

Neformalusis švietimas (*angl. non-formal education*) – švietimas pagal įvairias švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo programas. Neformalusis švietimas apima ikimokyklinį, priešmokyklinį, kitą neformalųjį vaikų (taip pat formalųjį švietimą papildantį ugdymą) ir suaugusiųjų švietimą) [76].

Negalia (*ang. disability, impairment*): 1. negalavimas, nesveikata; 2. spec. ribotas žmogaus pajėgumas atlikti įprastus ir normalius sveikam asmeniui veiksmus; 3. ribotas žmogaus pajėgumas atlikti įprastus ir normalius kiekvienam sveikam asmeniui veiksmus [14].
Neįgalumas – dėl asmens kūno sandaros ir funkcijų sutrikimo bei nepalankių aplinkos veiksnių sąveikos

atsiradęs ilgalaikis sveikatos būklės pablogėjimas, dalyvavimo visuomenės gyvenime ir veiklos galimybių sumažėjimas. *Neįgalumo lygis* – kompleksiskai įvertinus nustatytas asmens sveikatos būklės, savarankiškumo kasdienėje veikloje ir galimybių ugdytis netekimo mastas. *Neįgalusis* – asmuo, kuriam įstatymo nustatyta tvarka pripažintas neįgalumo lygis arba mažesnis negu 55 procentų darbingumo lygis ir (ar) nustatyta specialiųjų poreikių tenkinimo reikmė [61].

Nerimas (*angl. anxiety*) - žmogaus emocinė būseną – neapibrėžtas grėsmės jausmas, kylantis dėl realaus ar įsivaizduojamo pavojaus. Nuo baimės, kaip reakcijos į konkretų pavojų, skiriasi pavojaus nekonkretumu, grėsmės *difuziškumu*. Nerimą sukelia grėsminga, neįveikiama situacija, neįsisąmoninti konfliktai, vienas kitam priešingi motyvai. Dažnai nerimo šaltinis – iš sąmonės į pasąmonę išstumti impulsai ir *afektai*. Fiziologiškai nerimas reiškiasi kvėpavimo ir širdies ritmo padažnėjimu, kraujo cirkuliacijos pagreitėjimu, arterinio kraujospūdžio pakilimu, pojūčių slenksčių pažemėjimu. Psichinės nerimo apraiškos: sunkiau priimti sprendimus, padidėja jausmų dvilypumas, sutrinka judesių koordinacija. Būna *adaptyvios* ir *dezadaptyvios* nerimo reakcijos. Adaptyvios nerimo reakcijos skatina veiklos produktyvumą, nedidelis nerimas netgi reikalingas asmenybės saviraiškai, gyvenimo tikslų kėlimui ir įgyvendinimui. Dezadaptyvios nerimo reakcijos sutrikdo žmogaus veiklą, jo ryšius su aplinkiniais. Jos gali sukelti *neurozę*. Situacinis nerimas atspindi žmogaus būseną tuo metu, o nuolatinis nerimas virsta asmenybės bruožu – nerimastingumu [99].

Neutralitetas (lot. *neutralis* - niekatras; vok. *Neutralität*; angl *neutrality*) – tarptautinis teisinis valstybės statusas, susijęs su jos politika nedalyvauti kitų valstybių kare, o taikos metais — karinėse sąjungose arba blokuose [108].

Nevyriausybinė organizacija, NVO (angl.*non-governmental organization, NGO*) – nuo valstybės ir savivaldybių institucijų nepriklausomas, savanoriškumo pagrindais visuomenės ar jos grupės naudai veikiantis viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas nėra pelno ar politinės valdžios siekimas arba tik religijos tikslų įgyvendinimas [62]. *Nevyriausybinė organizacija* - laisva piliečių valia įkurta organizacija, kuri siekia tarnauti visuomenės ar jos grupių labui, nesiekia pelno ir tiesioginio dalyvavimo valdant valstybę. Nevyriausybinių organizacijų terminas pačia plačiausia prasme gali apimti netgi bažnytines organizacijas, profesines sąjungas, savišalpos kasas, kooperatyvus, nepriklausomas visuomenės informavimo priemonės bei nepriklausomas švietimo įstaigas, taip pat neformalius judėjimus. Tačiau nevyriausybinės organizacijos toli gražu neapima visų organizacijų, kurios nėra sukurtos viešosios valdžios institucijų. Nevyriausybinės organizacijos yra: institucionalizuotos; privačios, t. y. instituciškai atskirtos nuo vyriausybės (valdžios), net jei ir gauna jos paramą; neskirstančios pelno, t. y. negali duoti nuosavybės gražos; savivaldžios, t.y. kontroliuojamos remiantis savo vidaus procedūromis, o ne valdomos iš išorės; savanoriškos, t.y. neprivalomos. Požymiai: organizacinė forma (registruotas juridinis

asmuo); nepriklausomybė nuo valdžios ir valdymo institucijų – steigiamos pilietinės visuomenės iniciatyva, o ne valdžios institucijų pagrindu (jei gaunamas pelnas, jis investuojamas į pagrindinę įstatuose numatytą veiklą, o ne padalinamas steigėjams, nariams ar dalininkams); savivalda ir demokratiškas sprendimų priėmimas; savanoriškumas – laisvas narių įstojimas ir išstojimas, savanoriškai aukojamas turtas ir lėšos; tarnavimas visuomenės labui, o ne individui ar šeimai. NVO vadinamas „trečiuoju sektoriumi“ (pirmas – valstybės valdžia, antras – verslo organizacijos) - teisiškai įregistruotos savanoriškos grupės, nesiekiančios pelno ir nepavaldžios valstybės struktūroms [6].

Norma (*lot. rule – taisyklė; angl. norm*) - norminis teisės aktas (*normative legal act*) – oficialus rašytinis aktas – dokumentas, turintis privalomąją teisinę galią visiems arba daugeliui teisės subjektų ir skirtas nevienkartiniam naudojimui [15].

Notaras (*lot. notaries - raštininkas; angl. notary*) – notariato pareigūnas, valstybės įgaliotas atlikti notarinius veiksmus [108].

Notariatas (*lot. notaries - raštininkas; angl. notariat; notary office*): 1. valstybės organas, kuris tvirtina sandorius, dokumentų, jų nuorašų ir vertimų tikrumą, įformina paveldėjimo teises, daro vykdomuosius užrašus; 2. notaro biuras, kontora [108].

Nuosavybės teisė (*angl. property law*) – tam tikrų daiktų nuosavybės teisė, kurią turi konkretus subjektas (fizinis

ar juridinis asmuo). Tai savininko teisė pagal įstatymus savo nuožiūra valdyti daiktus, jais naudotis ir disponuoti. Nuosavybės teisė yra svarbiausia daiktinė teisė [15].

O

Objektas (*lot. objectus – daiktas, reiškinys; angl. object*): 1. reiškinys, paverstas žmogaus praktinės ir pažintinės veiklos dalyku; 2. ūkinės arba gamybinės veiklos vienetą, pvz., įmonė, cechas, statomas pastatas. [108].

Objektyvus (*angl. objective*): 1. bešališkas, be išankstinio nusistatymo; 2. objekto sąlygotas, atitinkantis tikrovę žinojimas [108].

Oferentas (*lot. offerens - pasiūlantis; angl. offeror*) – asmuo, darantis ofertą [108].

Oferta (*lot. offerta < offero – siūlau; angl. oferta*) – civilinėje teisėje – pasiūlymas sudaryti tam tikromis sąlygomis sutartį [108].

Opozicija (*lot. opposition – prieštaravimas, priešprieša; angl. opposition*) – partija arba grupė, nesutinkanti su daugumos nuomone, prieštaraujanti daugumos politikai. [108].

Optacija (*lot. optatio – pageidavimas; angl. option*) – pilietybės pasirinkimas laikantis tarptautinės sutarties arba nacionalinių įstatymų sąlygų [108].

Organizacija (*angl. organization*) – du ar daugiau žmonių, kartu dirbančių tam tikroje struktūroje, kad pasiektų tikslą ar tikslų visumą, kurių veikla koordinuojama [47].

Orumas (*angl. dignity*) - asmenybės nuostata savo vertingumo visuomenėje atžvilgiu, pagal socialines normas ir vertybes reguliuojanti garbingą asmenybės elgesį. Tokia nuostata susiformuoja jaučiant savo vertę darbe, bendraujant su kitais, apskritai gyvenime. Kiekvienos asmenybės orumą lemia individualios savybės. Jis gali didėti ir mažėti dėl asmens padėties kitimo kolektyve. Orumas ne visada būna adekvatus: jeigu jis neatitinka asmenybės tikrosios vertės, matuojamos kolektyvo lūkesčiu, jis laikomas tuštybe, išpuikimu. Adekvatus orumas - asmenybės garbingumo požymis. Žmonių orumas ugdomas mokant juos garbingai gyventi [38].

P

Paauglystė (*angl. adolescence*): 1. pereinamasis laikotarpis nuo vaikystės į suaugusiojo amžių, trunkantis nuo lytinio subrendimo iki savarankiško gyvenimo [86]; 2. anot Eriksono, paauglystės užduotis yra geriau suvokti save mėginant ir sujungiant įvairius vaidmenis, ieškant savojo tapatumo [40].

Pacientas (*lot. patiens — kenčiantis; angl. patient*: 1.asmuo, kuriam suteikiama medicininė pagalba;

2.asmuo, kuris kenčia nuo tam tikrų sutrikimų [110]. Pacientas – asmuo, kuris naudojasi sveikatos priežiūros įstaigų teikiamomis paslaugomis, nesvarbu, ar jis sveikas, ar ligonis. Pacientai paprastai yra ligoniai (sergantys ar sužeistieji), kuriems reikia vidaus ligų gydytojo, chirurgo, kito gydytojo ar kitokio mediko profesionalo pagalbos [75]. Žodis pacientas ne visada naudojamas apibūdinant asmenį, kuriam yra suteikiamos sveikatos paslaugos. Kiti terminai, kurie kartais yra naudojami: *sveikatos priežiūros vartotojas (angl. health care consumer) arba klientas (angl. client)*. Tačiau tokia terminologija gali įžeisti tuos, kurie priima sveikatos priežiūros paslaugas kaip verslo partneriai. Slaugos namų gyventojai vietoj žodžio „pacientai“ yra vadinami *gyventojais (angl. residents)*, o tie, kurie naudojami namuose suteikiamomis sveikatos priežiūros paslaugomis, yra vadinami klientais [110]

Pagalba namuose (*angl. assistance at home*) - teikiama seniems ir pagyvenusiems, neįgaliesiems, vaikams iš šeimų, turinčių socialinių problemų, rizikos grupių bei kitiems asmenims siekiant sudaryti normalias gyvenimo sąlygas ir galimybes gyventi pilnavertį gyvenimą namuose. Įvertinus savarankiškumo laipsnį gali būti teikiamos šios paslaugos: buto tvarkymas, asmens higienos ir priežiūros paslaugos, maisto pirkimas ir ruošimas, buto nuomos, komunalinių mokesčių mokėjimas, gydytojo iškvietimas, vaistų pirkimas, skalbimas, patalynės keitimas, ūkinių darbų organizavimas ir pan. [68].

Pagalbos (globos) pinigai (*angl. assistance allowance*) – tai pinigai socialinėms ar ilgalaikės slaugos paslaugoms nusipirkti [119]. Atskirais savivaldybės nustatytais atvejais, kai bendrąsias socialines paslaugas ir socialinę priežiūrą asmeniui (šeimai) yra veiksmingiau organizuoti pinigais, šios paslaugos gali būti keičiamos į piniginę išmoką – pagalbos (globos) pinigus. Pagalbos pinigų mokėjimą reglamentuoja Vyriausybės patvirtintas mokėjimo už socialines paslaugas tvarkos aprašas. Tai griežtai apibrėžtą paskirtį turintys pinigai, skirti asmeniui susimokėti už suteiktas pagalbos namuose paslaugas. Globos pinigai savivaldybės sprendimu skiriami atsižvelgiant į asmens sveikatos būklę, paslaugų poreikį ir rūšis, šeimyninę padėtį, gyvenamąją vietą. Pagalbos namuose organizavimo tvarką nustato kiekviena savivaldybė. Ji tvirtina paslaugų sąrašą ir paslaugų įkainius. Mokėjimo už paslaugas dydis priklauso nuo šeimos pajamų, šeimos sudėties, gavėjo sveikatos būklės, paslaugų pobūdžio ir gavimo trukmės bei kitų aplinkybių. Pagalbos tikslas - pašalpos forma atlyginti (kompensuoti) globai ar slaugai reikalingas lėšas ar jų dalį, užtikrinti globos reikalingam asmeniui būtiną pagalbą, taip jam sudarant sąlygas gyventi savarankišką, jo poreikius atitinkantį gyvenimą. Pagalbos pinigai gali būti skiriami tiesiogiai klientui arba jį globojančiam asmeniui [119].

Pagalbos santykiai (*angl. helping relations*) - tai socialinio darbo santykiai, kuriems būdinga šios savybės: rūpinimasis kitu žmogumi, atsidavimas ir įsipareigojimas, priėmimas, empatija, aiškus bendravimas, nuoširdumas, valdžia ir galia bei tikslas.

Išskiriamos kelios tarpkultūrinės pagalbos santykių kliūtys: abišalis nežinojimas, požiūris į kitą kultūrą, skirtingos galimybės, visuomeninių ir kultūrinių lūkesčių konfliktai [35].

Paralyžius (*gr. paralis* – *atsipalaidavimas*; *angl. paralysis*): 1. medicinoje paralyžiumi vadinamas nervų veiklos sutrikimas, pasireiškiantis kūno ar jo dalių nevaldymu, visišku raumenų judesių išnykimu dėl inervacijos sutrikimo; 2. netekimas sugebėjimo veikti, neveiklumas, visiškas sustingimas, suglebimas [108]. Išskiriami du paralyžiaus tipai: vangusis paralyžius ir spastinis [45]. *Vangusis paralyžius* – tai pažeistos galūnės raumenų tonuso nebuvimas arba žymus jo sumažėjimas. Vangieji arba periferiniai paralyžiai atsiranda pažeidus periferinį motorinį (judėjimo) neuroną bei nugaros smegenų skersmens dalinio (ar visiško) trūkimo atveju [45]. *Spastinis paralyžius* – tai raumenų įtampos padidėjimas, pasireiškiantis tuo, kad kai kurie raumenys visą laiką yra susitraukę, sustingę ir kieti, ne tokie lankstūs, susilpnėja jų jėga, taip pat gali sumažėti kai kurių sąnarių judėjimo amplitudė. Spastiškumo priežastimi gali būti galvos smegenų traumos, galvos smegenų insultas, nugaros smegenų pažeidimai, cerebrinis paralyžius ar kitos ligos, kurios pažeidžia centrinę nervų sistemą. *Spazmas* (*gr. spasmos* – *traukulys*), mėšlungis – nevalingas raumens arba raumenų grupės susitraukimas; staigus virškinamojo trakto kanalų susitraukimas [108].

Pareiga (*angl. responsibility, duty, obligation*) - svarbi I. Kanto (1804) moralės filosofijos sąvoka, žyminti jos

principą, pagal kurį poelgis (elgsena) gali būti objektyviai privalomas tada ir tik tada, kai to reikalauja besąlygiškas moralinis įstatymas [116].

Parlamentas (*pranc. parlement < parler – kalbėti; angl. parliament*) – įstatymų leidimo ir svarbiausias tautos atstovavimo (paprastai renkamas), kartais ir aukščiausiasis valstybinės valdžios organas [108].

Partija (*lot. pars – dalis, grupė; angl. party*) – politinė vienminčių organizacija, turinti valdžią arba jos siekianti [108].

Pasąmonė (*angl. unconsciousness*) - anot Freudo, labiausiai nepriimtinių minčių, jausmų, troškimų ir prisiminimų talpykla. Šiuolaikinės mokslinės psichologijos požiūriu - neįsisąmonintas informacijos apdorojimo lygmuo [86]. Psichikos dalis, kurioje slypi sąmoningam žmogaus žinojimui neprienamas psichinis turinys, ir kuri turi įtakos žmogaus elgesiui [90].

Pašalpa (*angl. allowance*) - reguliari piniginė socialinės apsaugos sistemos garantuojama išmoka, padedanti gavėjui patenkinti būtiniausius poreikius ar kompensuoti nepakankamas pajamas (jeigu gavėjas turi teisę į pašalpa) [101].

Patentas (*lot. patens – atviras, aiškus; angl. patent*): 1.dokumentas, patvirtinantis, kad techninį sprendimą valstybė laiko išradimu, ir suteikiantis asmeniui, kuriam jis išduotas, išimtinę teisę tą išradimą realizuoti;

2.dokumentas, suteikiantis teisę verstis koku nors verslu [108].

Patirtis (*angl. experience*) – tai subjektyvus esamos situacijos supratimas. Patirties prasmę iš dalies lemia ankstesnis individualus mokymosi pobūdis. *Mokymasis per patirtį* (*angl. learning through experience*) yra mokymosi tipas, reikalaujantis derinti veikimą ir refleksavimą, t.y. apmąstymą [31].

Pedagoginė psichologinė tarnyba (*angl. educational psychological service*) - valstybės ar savivaldybės biudžetinė įstaiga, kuri, sutikus tėvams (ar vaiko globėjams), įvertina asmens specialiuosius ugdymosi poreikius, skiria specialųjį ugdymą ir teikia pedagoginę bei psichologinę pagalbą vaikams, tėvams (ar vaiko globėjams), švietimo ir vaikų globos įstaigoms [76].

Pyktis (*angl. anger*) - priešiška emocinė reakcija į asmenybės poreikių tenkinimo, tikslų įgyvendinimo kliūtis. Pyktį gali sukelti labai įvairūs išorės veiksniai: įžeidimas, draudimas, vertimas atlikti tai, kas prieštarauja žmogaus norams, nepritarimas, apgaulė, kritika. Pyktis paprastai reiškiasi energijos antplūdžiu, fizinės veiklos poreikiu, jis sustiprina pasitikėjimą savo jėgomis, įkvepia drąsos ir kartu susilpnina savikontrolę. Gyvūnų pyktis labai reikšmingas – padeda sutelkti energiją ir pasirengti aktyviai savigynai. Žmogaus pyktis šią funkciją atlieka rečiau. Daugelio klinikinių ir eksperimentinių tyrimų duomenys rodo, kad nesugebėjimas reikšti natūraliai kylantį pyktį sunkina

bendravimą, iškreipia tikrovės suvokimą ir gali sukelti psichosomatinųjų sutrikimų [99].

Pojstatyminis aktas (*angl. subordinate legislation*) – teisės aktai, priimami remiantis įstatymais, jiems neprieštaraujantys ir užtikrinantys jų įgyvendinimą. Jų paskirtis – sukonkretinti ir aiškinti įstatymų nuostatas, nurodyti įstatymų normų taikymo praktikoje tvarką tam tikrose veiklos srityse ir konkrečiose situacijose. Lietuvoje pojstatyminius aktus įgalios leisti šios valstybės institucijos: Prezidentas, Vyriausybė, ministerijos ir kitos šakinio valdymo institucijos, miestų (rajonų) savivaldybių tarybos, jų valdybos, merai, įmonių ir kitų ūkio subjektų vadovai savo kompetencijos ribose [108].

Poligamija (*angl. polygamy*) – vieno vyro santuoka su keliomis moterimis (daugpatystė, poliginija) arba vienos moters santuoka su keliais vyrais (daugvyrystė, poliandrija) [108].

Politika (*gr. politike – valstybės valdymo menas; angl. policy*): 1. valstybės reikalų tvarkymo teorija ir praktika; 2. visuomenės grupės, partijos veikla, kurios tikslas – legaliai užimti ir išlaikyti valstybės valdžią [108].

Poreikis (*angl. need*) - tai individo reikmė, kuri būtina normaliam jo funkcionavimui. Poreikiai klasifikuojami pagal kilmę: pirminiai (susiję su biologiniais organizmo procesais, pvz: alkis, troškulys) ir antriniai (susiję su asmens funkcionavimu socialinėje aplinkoje); pagal įsisąmoninimo lygį: sąmoningi ir nesąmoningi; pagal

poreikio aktualizaciją: nuolatiniai, pastovūs, cikliniai, situaciniai [98].

Poreikių hierarchija (*angl. hierarchy of needs*) – A. Maslow žmogaus poreikių piramidė: pamatą sudaro fiziologiniai poreikiai, kuriuos patenkinti reikia pirmiausiai, paskui tampa aktyvūs aukštesnio lygio – saugumo, o vėliau psichologiniai poreikiai [86].

Postvencija (*angl. postvention*) – tai visi veiksmai, skirti padėti žmogui, bandžiusiam žudyti, arba įveikti neigiamus jausmus, išgyvenusiems savižudybę – nusižudžiusiųjų artimiesiems [95].

Pragula (*lot. decubitus, ang. bedsore*) - nuo ilgo gulėjimo atsiradusi žaizda. Pragula – tai vietinis odos, poodinių ir gilesnių audinių pažeidimas, atsiradęs sutrikus kraujotakai, audinių mitybai, kai jie nepakankamai aprūpinami deguonimi spaudžiamose kūno paviršiaus vietose. Pragulų gali atsirasti išsekusiems, ilgai be sąmonės gulintiems arba paralyžuotiems ligoniams. Pragulų atsiradimą skatina įvairūs mechaniniai ir fiziologiniai veiksniai. Dažniausios pragulų vietos žmogaus kūne yra: kryžkaulio ir uodegikaulio srityje, ties šlaunikaulio didžiuoju gūbriu, klubakaulio dygliais, kulnakauliais, menčių kraštais, alkūnėmis, pakaušiu, šonkauliais [45].

Praktika (*gr. praktikos - veiklus, aktyvus; angl. practice*): 1. tikrovę keičianti veikla: teorijos ir praktikos ryšys, mokslo išvados patikrinimas; 2. besirengiančių veiklai darbas: atlikau praktiką globos namuose, vaikų

dienos centre; 3. darbo patyrimas, įgudimas: dėstymo patirtis, jis turi nemažai to darbo patirties; 4. darbas pagal specialybę: verčiasi gydytojo praktika, ilga praktika. Praktikos formos: darbas - materialinių ir dvasinių gėrybių gamyba; visuomeninė pertvarkomoji veikla; individo veikla įsitvirtinant pasaulyje. Visuomeninė praktika glaudžiai susijusi su pažįstamąją žmogaus veikla (mokslu, teorija). Ji yra pažinimo plėtotės varomoji jėga, naujų žinių kaupimo šaltinis, kurio turinys apibendrinamas ir teoriškai išaiškinamas. Ji kartu formuoja ir pažinimo objektą - žmogų, jo mąstymo turinį ir kryptį [37].

Precedentas (*lot. praecedens – einantis priešakyje; angl. precedent*): 1. jau buvęs panašus faktas, įvykis, kuriuo galima pasiremti; 2. teismo sprendimas, priimtas kurioje nors byloje ir tapęs privalomas kitiems tos pačios arba žemesnės instancijos teismams, nagrinėjantiems panašias bylas [108].

Preliminari sutartis (*angl. preliminary agreement, preliminary contract*) – susitarimas, pagal kurį jame aptartomis sąlygomis šalys įsipareigoja ateityje sudaryti kitą – pagrindinę sutartį preliminariojoje sutartyje aptartomis sąlygomis [59].

Preliminarus, preliminarinis (*Lot. pre... + lot. limen – pradžia; angl. preliminary*) – parengtinis, parengiamasis, įžanginis, išankstinis [108].

Prevenција (*lot. praeventio - pralenktas, pranoktas, (su)trukdymas, išpėjimas; angl. prevention*) - išankstinis

kelio užkirtimas, užbėgimas už akių, ypač teisės normų pažeidimui [108]. Prevencija - asmenų veikla, kuri yra skirta išsiaiškinti ir pašalinti nusikalstamumo priežastis [34]. Socialiniuose moksluose galima išskirti šias prevencijos sampratas: prevencija *plačiąja prasme* – visa tai, kas padeda užtikrinti pozityvią asmens socializaciją. *Siaurąja prasme* prevencija suprantama kaip specialios priemonių sistemos, padedančios išsiaiškinti ir šalinti negatyvius asmens socializacijos veiksnius. Prevencijos *subjektai* – asmenys, vykdančys šią veiklą. Prevencijos *objektai* – į ką nukreipta ši veikla. Prevencinė veikla pasireiškia per poveikio objektams būdus, metodus, vadinamąsias prevencijos priemones [84].

Prieraišumas (*angl. attachment*): 1. stiprus kūdikio ryšio su motina ar kitu besirūpinančiu asmeniu išgyvenimas, kuris lemia vėlesnę jo raidą [90]; 2. emocinis ryšys su kitu žmogumi; maži vaikai tai išreiškia artumo su globėju poreikiu ir liūdesiu išsiskiriant su juo [86].

Prievolė (*angl. obligation*) – tai teisinis santykis, kurio viena šalis (skolininkas) privalo atlikti kitos šalies (kreditoriaus) naudai tam tikrą veiksmą arba susilaikyti nuo tam tikro veiksmo, o kreditorius turi teisę reikalauti iš skolininko, kad šis įvykdytų savo pareigą [59].

Priklausomybė (*angl. dependency*) - tai žalingo elgesio ratas. Elgesio, kuris nebekontroliuojamas. Priklausomybė – tai procesas, kuris ilgainiui kinta, transformuojasi. S.Peel (1985) teigė, kad priklausomybės vystymuisi nebūtinai biomedicininiai

organizmo pokyčiai. Šių pokyčių neturi, pavyzdžiui, lošėjai ar darboholikai, nors jie taip pat priklausomi. N.Craigas (1988), aprašydamas priklausomybės rūšis, pabrėžė, jog bendra tarp jų yra tai, kad piktnaudžiavimas bet kuo sukelia nuotaikos pakitimus. Kai gauni – nuotaika gerėja, kai negauni – blogėja. Priklausomybė prasideda tada, kai, siekiant patirti malonumą, palengvinti savo gyvenimą, imamos vartoti kokios nors medžiagos arba to siekiama tam tikru elgesiu. Tie dalykai padeda žmogui išvengti skausmingų jausmų. *Fizinė priklausomybė (angl. physical dependence)* – tai viso organizmo funkcinės veiklos pakitimas, pasireiškiantis ryškiais psichiniais ir fiziniais sutrikimais staiga nustojus vartoti narkotiką. *Psichologinė priklausomybė (angl. psychological dependence)* – tai liguistas potraukis nuolat vartoti narkotines medžiagas siekiant patirti malonumo būseną. Asmuo psichologiškai priklausomas nuo narkotiko, nuolat galvoja apie tai, nori vėl patirti malonumą, atsipalaiduoti. Narkotikai užvaldo asmens mintis, jausmus ir veiklą, todėl nutraukti vartojimą būna labai sunku [10].

Principas (*lot. principle - pradinis, pirmasis; angl. principle*) - ypač svarbus, esminis teiginys, kuriuo remiantis kas nors padaryta. Skiriami mokymo ir auklėjimo principai, doroviniai principai, socialinio darbo principai ir kitokie [37].

Probacija (*lot. probatio – bandymas; angl. probation*) – lygtinis atleidimas nuo baismės [108].

Programa (*angl. programme*) - tai organizacijos padalinys (dalis), kuris yra unikaliai sukonstruotas socialinių problemų sprendimui. Kartais visas paslaugas teikianti organizacija (ypatingai siauros specializacijos) sudaro vieną programą. Vis tik organizacija dažniau susideda iš keleto veikiančių programų. Programas turi nepelno organizacijos, pelno organizacijos, viešasis sektorius [118].

Programos įvertinimas (*angl. programme evaluation*) - tyrimo procedūrų taikymas programai tirti. Yra išskiriami keturi įvertinimo tipai: a) poreikių įvertinimas; b) proceso įvertinimas; c) rezultatų įvertinimas; d) kaštų efektyvumo įvertinimas. [18]. Poreikių įvertinimas - programos įvertinimo tipas, kai naudojant iš įvairių šaltinių surinktus duomenis yra identifikuojama ir apibrėžiama socialinė problema, aprašomos realios ir pageidaujamos sąlygos, atpažįstami poreikiai bei jų nepatenkinimo priežastys ir galimybės atliepti poreikius. Proceso įvertinimas apima informacijos rinkimą apie programos operacijas, yra siekiama nustatyti, ar programa veikia taip, kaip numatyta. Rezultatų įvertinamuoju tyrimu siekiama nustatyti, ar programoje išpildoma numatyta misija, tikslai ir uždaviniai. Kaštų efektyvumo įvertinimu analizuojamas programos veiksmingumas – rezultatų ir išlaidų santykius [118].

Projektas (*lot. projectus – mestas į priekį; angl. project*):
1. socialiniuose moksluose: projektas – tai iš anksto apmąstytas ir parengtas planas, sumanymas, nukreiptas į tam tikro objekto ar sistemos sukūrimą ar pakeitimą, atsižvelgiant į nustatytus tikslus, terminus, numatytas

šanaudas ir rezultatų kokybę [47]; 2. projektas – tarpusavyje susijusių darbų seka, išdėstyta apibrėžtame laike ir nukreipta į konkretaus, unikalaus rezultato siekimą; 3. projektas – ribotas laiko atžvilgiu ir kryptingai atliekamas tam tikros sistemos keitimas, atsižvelgiant į nustatytus kaštus, rezultatų kokybę ir organizacijos savitumą [47].

Projektavimas (*angl. projection*) – tai speciali technologija, apimanti konstruktyvią kūrybinę veiklą, kurios esmė – problemų ir jų priežasčių analizė, tikslų ir uždavinių, apibūdinančių pageidaujamą objekto būseną, numatymas, būdų ir priemonių iškeltiems tikslams pasiekti, parinkimas, pageidaujamo rezultato (ų) vaizdo ir jo kokybės kriterijų apibrėžimas [47].

Projekto gyvavimo ciklas (*angl. project life cycle*) – tai laikotarpis nuo projekto idėjos gimimo momento iki jo užbaigimo. Šiame cikle išskiriami penki projekto darbų ir finansavimo etapai: identifikavimas, planavimas, įgyvendinimas, užbaigimas, įvertinimas [47].

Projekto ribų nustatymas (*angl. the limits of the project*) – tai nutarimas, ką projektas apima ir kas lieka už jo ribų. Idealiu atveju projekto ribos neturėtų keistis viso projekto vykdymo metu [47].

Projekto vadovas (*angl. project manager*) – tai už projekto įgyvendinimą atsakingas žmogus, vadovaujantis projekto komandai ir koordinuojantis visų jo dalyvių veiksmus, parenkantis metodus, kurie padeda priimti pagrįstus sprendimus viso projekto gyvavimo ciklo

metu, mokantis naudoti projektų valdymo techniką ir instrumentariją, besiremiantis šiuolaikinėmis mokslo ir technikos bei ekonomikos žiniomis, projektų valdymo teorija ir metodologija [47].

Prokūra (*lot. procuro – rūpinuosi, pavaduoju; angl. procuracy*) – tam tikras įstatymo aptartas įgaliojimas atstovauti įmonei, sudarinėti jos vardu sandėrius [108].

Prokuratūra (*lot. procuro – rūpinuosi, pavaduoju; angl. the prosecutor's office*) – valstybės organas, prižiūrintis įstatymų vykdymą [108].

Prokuristas – asmuo, turintis prokūrą [108].

Prokuroras (*angl. public prosecutor*) – prokuratūros pareigūnas, dalyvaujantis baudžiamajame procese pagal savo kompetenciją. Prokuroras atlieka kaltinimo funkciją, t.y. palaiko ikiteisminio tyrimo metu savo suformuluotą kaltinimą [15].

Promulgacija (*lot. promulgation – paskelbimas; angl. promulgation*) – priimto ir valstybės vadovo pasirašyto įstatymo oficialus paskelbimas tam tikrame spaudos organe [108].

Psichika (*gr. psychikos – sielos; angl. psychics*) - ypatingu būdu organizuotos materijos gebėjimas atspindėti aplinką ir reguliuoti sąveiką su ta aplinka. Ji būdinga gyvoms būtybėms, turinčioms centrinę nervų sistemą, smegenis [99]. Psichikos struktūroje yra išskiriami psichiniai procesai ir savybės. *Psichiniai procesai* (*angl. mental processes*) – tai pažintiniai

procesai (pvz.: suvokimas, mąstymas, atmintis) ir psichinės būsenos (pvz.: jausmai, emocijos) [98].

Psichikos sveikata (*angl. mental health*): 1. tai yra emocinis ir dvasinis atsparumas, kuris leidžia patirti džiaugsmą ir išverti skausmą, nusivylimą, liūdesį. Tai gėrio jausmas, kuriuo remiasi tikėjimas savo bei kitų žmonių orumu ir verte; 2. natūrali žmogaus asmenybės būseną, kuri turi būti saugoma arba gražinama sutrikimų bei ligų atvejais [63]; 3. tai - sudėtinė asmens sveikatos dalis, lemianti žmogaus gebėjimą pažinti pasaulį, bendrauti ir išreikšti savo jausmus [104]. Psichikos sveikata - emocinė ir psichinė gerovė, kai individas yra pajėgus naudotis kognityviniais ir emociniais gebėjimais, funkcionuoti visuomeniniame ir kasdieniame gyvenime [111].

Psichikos sveikatos sutrikimas (*angl. mental health disorder*) – tai tokia būseną, išsivysčiusi sutrikus organizmo veiklai dėl biologinių, genetinių, socialinių, psichologinių, cheminių, fizinių veiksnių. Jai esant, išsivysto įvairūs psichopatologiniai *simptomai, sindromai*, sutrinka elgesys [52].

Psichogerontologija (*angl. psychogerontology*) - gerontologijos ir psichologijos mokslo krypties sudėtinė dalis, nagrinėjanti individo psichinės raidos procesus, vyresnio amžiaus žmonių elgsenos ir bendravimo su jais ypatumus [85].

Psichologija (*gr. psyche – siela + logos – mokslas; angl. psychology*) – mokslas, tiriantis elgesį ir *psichikos procesus* [86].

Psichologinė krizė (*sen. gr. krisis – „posūkio vieta“; „sprendimas“ angl. psychological crisis*) – tai sveiko žmogaus reakcija į sunkią ir reikšmingą jam emociškai gyvenimo situaciją, kuri reikalauja naujų adaptacijos ir įveikimo būdų, nes turimų nebepakanka [95].

Psichologinis konsultavimas (*angl. psychological counseling*): 1. psichologinė pagalba sveikiems, sunkioje gyvenimo situacijoje atsidūrusiems žmonėms [20]; 2. psichologo profesinė veikla, skirta padėti žmonėms išsiaiškinti, suprasti ir spręsti asmeninius arba tarpasmeninius su psichologine savijauta ar elgesiu susijusius sunkumus [40].

R

Raida (*angl. development*) – ilgainiui atsirandantys elgesio pokyčiai, kuriuos sukelia asmens ir vidinės bei išorinės aplinkos sąveika [56]. *Pažintinė raida* (*angl. cognitive development*) – psichikos procesų (mąstymo, atminties, suvokimo) raida [40]. *Psichosocialinė raida* (*angl. psychosocial development*) – asmenybės, emocijų, ryšių su žmonėmis rutuliojimas [20]. *Kritinis raidos laikotarpis* (*angl. critical period in development*) – laikotarpis, kai tam tikri veiksniai ar potyriai labiausiai veikia organizmo raidą [86]. *Raidos psichologija* (*angl. developmental psychology*) –

psichologijos šaka, kuri nagrinėja gyvenant atsirandančius fizinius, pažintinius ir socialinius pokyčius [86]. *Raidos stadijos (angl. stages of development)*: prenatalinis periodas, kūdikystė, ankstyvoji vaikystė, vėlyvoji vaikystė, paauglystė, suaugystė (ankstyvoji, vidurinioji ir vėlyvoji arba senatvė) [90].

Ratifikacija (*lot. ratus – teisėtas + facio – darau; angl. ratification*) - aukščiausiojo valstybės valdymo organo (prezidento ar parlamento) aktas, kuriuo tvirtinama tarpvalstybinė sutartis, pasirašyta valstybės įgalioto atstovo [108].

Reabilitacija (*lot. re – vėl, iš naujo; habitare – gyventi; angl. rehabilitation*) - koordinuotas, kompleksinis medicininių, socialinių, pedagoginių ir profesinių priemonių naudojimas, siekiant maksimalaus reabilituojamo asmens fizinio, psichologinio bei socialinio savarankiškumo. Fizinė medicina tradiciškai yra siejama su ligų gydymu, naudojant specialią techniką ir fizines priemones (šilumą, šaltį, vandenį, elektrą, magnetines bei kvantines bangas ir kt.). Taikoma gydymo priemonė priklauso nuo sutrikimo ir gali būti psichologinio, psichiatrinio, farmakologinio arba fiziologinio tipo. Psichoterapija, fizioterapija, kineziterapija, ergoterapija, klimato terapija yra medicininės reabilitacijos metodai. Terminas „reabilitacija“ medicinoje pirmą kartą pavartotas 1946 m. Vašingtone vykusiame kongrese, kur buvo nagrinėjamas tuberkuliozinių ligonių gydymas [45]. Oksfordo universiteto kalbininkai terminą reabilitacija

bendrają plačiąja prasme aiškina plačiau, socialiniame ir asmeniniame kontekste, kaip asmens „normalaus gyvenimo atkūrimą ir savo geros būklės atgavimą“. Šiuolaikinė šio angliško žodžio samprata lietuvių kalboje taip pat apima socialinį ir asmeninį kontekstą, bendrąją „atkūrimo, atgavimo, atstatymo, rekonstrukcijos“ sąvoką pritaikant medicinoje (ligonio reabilitacija), darbinės veiklos (darbingumo atgavimas ir grąžinimas), politikoje (politiškai reabilituoti – grąžinti teises) ir ugdymo (nusikaltėlio perauklėjimas) srityse [46]. *Profesinė reabilitacija* (angl. *vocational rehabilitation*) – asmens darbingumo, profesinės kompetencijos bei pajėgumo dalyvauti darbo rinkoje atkūrimas arba didinimas ugdymo, socialinio, psichologinio, reabilitacijos ir kitomis poveikio priemonėmis. *Socialinė reabilitacija* (angl. *social rehabilitation*) - socialinio poveikio priemonių visuma, skatinanti neįgaliųjų socialinį savarankiškumą, dalyvavimo galimybių didėjimą ir veiklos ribojimo mažėjimą siekiant užtikrinti lygias teises ir galimybes dalyvauti visuomenės gyvenime [117].

Referendumas (angl. *referendum*) – visuotinis piliečių balsavimas dėl svarbaus ir reikšmingo valstybei ir visuomenei klausimo. Referendumą skelbia Seimas savo iniciatyva arba kai to reikalauja ne mažiau kaip 300 tūkstančių rinkimų teisę turinčių piliečių [16].

Refleksija (lot. *reflectio* – *atsigręžimas, perstatymas, angl. reflection*) - gilus susimąstymas, samprotavimas, pagrįstas ko nors analize. Filosofiniu požiūriu tai yra pažinimas, kurio objektas yra pats pažįstantysis

subjektas [108]. Skiriama trijų rūšių refleksija. *Veiklos* refleksija, kuri atliekama po įvykio (po tam tikros situacijos) ir nukreipta į praeitį. Refleksija *veiklos metu* vyksta įvykio (socialinio darbuotojo – kliento sąveikos) metu ir yra orientuota į dabartį. Refleksija *veiklos metu* palaiko sąveikos lankstumą ir adaptyvumą. Refleksija *prieš veiklą* atliekama prieš įvykį (prieš socialinio darbuotojo – kliento sąveiką) ir yra orientuota į ateitį [25]. Ši refleksija padeda numatyti, projektuoti situacijos vyksmą, įvertinus esamas ar numatomas įtakas. Reflektavimas reiškia supratimą to, kas įvyko, gebėjimą apibūdinti aktualius įvykus ir veiksmus. Reflektavimas reiškia atsigręžimą į tai, kas įvyko, ir mąstymą apie tai, ką aš supratau, stengiantis atsakyti į sau keliamus klausimus: ką tai reiškia? Kokia yra mano interpretacija ir mąstymas? Kokie yra mano svarstymai apie tai, kas įvyko? [31].

Reglamentas (*lot. regula – taisyklė; angl. regulation*) – sutvarkyti, nustatyti tam tikras taisykles, parengti arba taikyti reglamentą [108]; Europos Sąjungos reglamentas (*regulation of the European Community*) – ES institucijų priimtas bendrojo galiojimo, privalomas visa apimtimi ir tiesiogiai veikiantis visose ES valstybėse narėse teisės aktas [15].

Restitucija (*lot. restitution – at(si)statymas, grąžinimas; angl. restitution*) – negaliojančio sandorio šalių turčinės padėties, buvusios iki jos sudarymo, visiškas arba dalinis atkūrimas [108].

Rizika (*angl. risk*) – nepasisekimo, nepalankių veiksmų pasireiškimo tikimybė. Projektinėje veikloje gali pasitaikyti įvairios rizikos: fizinė, techninė – technologinė, darbinės veiklos, socialinė, politinė, teisinė, finansinė [47]. Projekto rizika – tai neapibrėžtumas, susijęs su galimybe projektą įgyvendinant pasireikšti nenumatytoms situacijoms ir su tuo susijusioms pasekmėms atsirasti [91].

Rotacija (*lot. rotation – sukimasis ratu; angl. rotation*) – kai kurių pareigūnų keitimas kitais praėjus tam tikram laikui, pvz., Konstitucinio teismo teisėjų. [108].

S

Sandoriai (*angl. transaction*) – asmens laisvas ir teisėtas valios pareiškimas, kuriuo siekiama sukurti, pakeisti arba panaikinti civilines teises ir pareigas [59].

Sankcija (*lot. sanction – griežčiausias nutarimas; angl. sanction*): 1. pripažinimas, kad kas nors yra teisėta, leidžiama; 2. poveikio ar kontrolės priemonė; 3. teisės normos dalis, kurioje nurodytos teisinio poveikio priemonės tos normos pažeidėjui; 4. kokio nors akto patvirtinimas aukštesnėje instancijoje, suteikimas jam teisinės galios [108].

Sankcionuoti (*angl. to sanction*) – patvirtinti, leisti, pritarti, duoti sankciją [108].

Savanas (*angl. volunteer*) - kas savo noru, neverčiamas imasi kokio nors darbo [14]. Savanas – bet koks žmogus, skiriantis savo laiką, žinias, patirtį, energiją darbui organizacijoje ir neimantis už tai piniginio atlygio. Savanas - tai žmogus, laisva valia atliekantis visuomenei naudingą darbą, neimantis už tai piniginio atlygio [9].

Savanasiškas darbas (*angl. volunteer work*) – tai galimybė kiekvienam, nepriklausomai nuo lyties, tautybės, religinių bei politinių įsitikinimų, amžiaus ir sveikatos, panaudoti savo sugebėjimus ir patirtį, realizuoti savo pomėgius, įgyti naujų žinių bei įgūdžių, susirasti naujų draugų, tapti reikalingu kitiems, gerai praleisti laisvalaikį, įsitraukti į darbą ir dalyvauti visuomenės gyvenime, keičiant jį pagal bendruomenės poreikius. Savanoriai atsineša į organizaciją naujas idėjas, skleidžia informaciją apie organizaciją visuomenėje, tuo padarydami ją labiau žinomą ir vertinamą [9].

Savęs vertinimas (*angl. self-evaluation*)- asmens savęs paties, savo galimybių, savybių ir vietos tarp kitų žmonių vertinimas. Nuo savęs vertinimo priklauso žmogaus santykiai su aplinkiniais žmonėmis, jo savikritiškumas, reiklumas sau, požiūris į savo laimėjimus ir nesėkmes. Savęs vertinimas turi įtakos žmogaus veiklos aktyvumui ir jo asmenybės raidai, yra glaudžiai susijęs su žmogaus keliamais tikslais, jų sudėtingumu. Kai žmogaus keliami tikslai neatitinka jo galimybių, jis ima save vertinti neteisingai, ir jo elgesys pasidaro neadekvatus (atsiranda emocinių protrūkių, padidėja nerimastingumas ir kt.).

Savęs vertinimo lygis susidaro vertinant savo veiklos rezultatus ir suvokiant, kaip tave vertina kiti [99].

Savigarba (*angl. self-esteem*) - pagarba sau pačiam, teigiamas savęs vertinimas, pasitikėjimas savimi. Savigarba – psichinės sveikatos prielaida. Savigarba priklauso nuo to, kaip asmuo pats save vertina ir kaip jį vertina kiti. Susiklosto ankstyvoje vaikystėje, priklausomai nuo to, kiek vaikas galėjo patenkinti pagarbos poreikį – vieną svarbiausių asmenybės poreikių vaikystėje. Kai žmogus gerbia pats save, daugiau vertina, gerbia ir kitus, o tai svarbu tarpusavio supratimui ir bendravimui. Daugeliui emociškai sutrikusių, asocialiai besielgiančių, neurozėmis sergančių asmenų būdinga neadekvačiai menka savigarba [99].

Savižudybė (*angl. suicide*) - sąmoningas susinaikinimo aktas, kuris yra daugiasluoksnis sutrikimas ir kurį vykdo kenčiantis individas, laikantis savižudybę geriausia išeitimi iš susiklosčiusios padėties. Skiriamos tikrosios savižudybės, kai motyvacija mirčiai aukšta, nusižudyti norima bėgant nuo nepakeliamai sunkių išgyvenimų, slegiant nepakeliamam psichikos skausmui arba, kai žmogus pasirenka savižudybę kaip būdą savo socialiniam protestui išreikšti, gindamas savo įsitikinimus. Tariamasis savižudybės - kai nėra aukštos sąmoningos motyvacijos mirčiai, santykis į gyvenimą ambivalentiškas, bet dominuoja potraukis gyventi. Tokios suicidinės elgsenos priežastys: troškimas atkreipti dėmesį, kai kitaip nepavyksta; agresija nukreipta prieš asmenį, su kuriuo konfliktuojama; kerštas, pyktis, noras sukelti kaltės jausmą ir kt.

Demonstratyviosios savižudybės atveju suicidinis bandymas atliekamas demonstratyviai, norint parodyti savo emocijas, padaryti įspūdį rūpimam asmeniui, sulaukti užuojautos, gailesčio. Šiuose mėginimuose nesiekama labai pakenkti sau, nėra noro mirti. Visais savižudybių atvejais, nepriklausomai nuo jų tipo, kiekvienas savižudišką nuostatą išreiškiantis žmogus savo elgesiu praneša, kad jam sunku ir jis nemoka kitaip spręsti problemų [95].

Sąmonė (*angl. consciousness*) – 1. savo minčių, veiksmų, suvokimo, mąstymo žinojimas [40]; 2. atrankinis dėmesys esamiems suvokiniams, mintims ir jausmams [86].

Seksualinis smurtas prieš vaikus (*angl. sexual violence against children*) – vaiko raidos požiūriu priklausomų vaikų įtraukimas į seksualinę veiklą, kuriai jie nesubrendę, kurios nevisiškai suvokia, į kurią nesugeba tinkamai reaguoti, kuri pažeidžia socialinius tabu ir kuria tvirkintojas siekia patenkinti savo seksualinius poreikius ir (ar) gauti su šia veikla susijusį pelną. Seksualinės prievartos formos: seksualiniai santykiai, susiję su prasiskverbimu (vaginaliniai, analiniai, oraliniai santykiai); daiktų kišimas į lytinius organus; vaiko vertimas masturbotis, glostyti suaugusiojo lytinius organus; vaiko glostymas, masturbavimas, bučiavimas siekiant seksualiai patenkinti; lytinių organų demonstravimas vaikui; kalbėjimas su vaiku seksualinio pobūdžio kalba, nepadorių gestų demonstravimas [58].

Servitutas (*angl. easement*) – teisė ribotai naudotis svetimu daiktu (pvz., svetimu žemės sklypu) arba teisė apriboti kito daikto savininką tam tikru atžvilgiu (pvz., drausti daryti langus į svetimą kiemą, statyti tam tikro aukščio pastatus [59]).

Servitutas (*lot. servitus* – pareiga, prievolė; *angl. easement*) 1. ribota teisė naudotis svetimu turtu; pats tos teisės objektas (turtas); 2. teisė bendrai naudotis žeme (mišku, ganyklomis) [108].

Sistemų teorija (*angl. system theory*). Sistema – sandara, junginys, reiškiantis kieno nors planingą, taisyklingą išdėstymą, sutvarkymą, organizavimą [47]. Išskiriamos dvi sistemų teorijos formos, reikšmingos socialiniam darbui - bendroji sistemų teorija ir ekologinė teorija [103]. Bendroji sistemų teorija – viena iš metodologijų, analizuojanti reiškinių ar problemą iš sistemos perspektyvos; ši teorija daugiau kreipia dėmesį į sistemos struktūrą nei į funkcijas. Ekologinė sistemų teorija – teorija, kuri teigia, jog žmonės patys yra sistemos ir priklauso nuo įvairių sistemų, esančių aplinkoje, kurios tenkina/netenkina kiekvieno individo poreikius. Teorijos objektas yra individo ir aplinkos santykis, pabrėžiant jo disfunkcionalumą (sutrikdymą) [54]. Ekologinė sistemų teorija pabrėžia sąveikos ir mainų proceso tarp individo (šeimų) ir aplinkos svarbą [11].

Situacija (*angl. situation*) - tai problema, būseną, padėtis, kurioje atsiranda asmuo, objektas ar reiškinys; objektui, reiškiniui ar asmeniui konkrečiu momentu

reikšminga veiksnių visuma. Ta pati situacija skirtingu asmenų gali būti vertinama skirtingai, priklausomai, ar jie yra situacijos dalyviai, ar stebėtojai [35]. *Socialinė situacija* (*angl. social situation*) - socialinių aplinkybių visuma, sąlygojanti subjekto visuomeninę padėtį ir veiklą (jos motyvus, pobūdį, kryptį), vertybines orientacijas; socialinės situacijos analizė - būtinas socialinių tyrimų ir socialinio valdymo elementas [35].

Skausmas (*angl. pain*): 1. kentėjimo jausmas, atsirandantis sergant, susižeidus. 2. sielvartas, dvasios kančia. [14]. Skausmas yra nemalonus sensorinis ir emocinis patyrimas, susijęs su esamu ar galimu audinių pažeidimu ir aprašomas tokio pažeidimo terminais. Išskiriami tokie skausmo tipai: ūminis skausmas – tai skausmo tipas, kuris gerai pažįstamas kiekvienam žmogui. Tai traumos ar ligos požymis, kuris atsiranda dėl audinių pažeidimo; lėtinis skausmas – tai skausmas, kuris užsitęsia ilgiau negu dvi savaites be pertraukos ar tęsiasi ilgiau nei du mėnesius su pertraukomis. Jis gali pasireikšti kaip simptomas ar sindromas [45].

Skirtybė (*angl. difference*) - kitokia ypatybė ar ją turintis dalykas, skirtumas, skirtingumas. Žmonių skirtybų sąvoka socialinio darbo literatūroje pradėta vartoti palyginti neseniai. Ji jungia supratimą apie kultūros prigimtį ir jos įtaką žmogaus vystymuisi ir funkcionavimui [35].

Slauga (*angl. nursing*) - asmens sveikatos priežiūros dalis, apimanti sveikatos ugdymą, stiprinimą ir išsaugojimą, ligų ir rizikos veiksnių profilaktiką, sveikų

ir sergančių asmenų fizinę, psichinę ir socialinę priežiūrą visose asmens sveikatos priežiūros ir socialinės globos įstaigose, bendruomenėse [103].

Smurtas (*angl. violence*) - tai fizinės ir emocinės kančios sukėlimas, sužalojimas naudojant jėgą, turint tikslą ką nors fiziškai arba psichologiškai paveikti, taip pat prievartinis asmens laisvės suvaržymas, stipriai paveikiant normalią egzistenciją. Smurtas plačiąja prasme reiškia fizinę, psichologinę, seksualinę prievartą, žmogaus nepriežiūrą [121].

Smurtas prieš vaikus (*angl. violence against children*) – visos seksualinės prievartos, apleistumo ar aplaidžios vaiko priežiūros, kitokio jo išnaudojimo fizinės ir (ar) emocinio blogo elgesio, sukeliančio faktinę ar potencialią žalą vaiko sveikatai, išlikimui, raidai ar orumui, formos [58].

Socialinė aplinka (*angl. social environment*) - socialine aplinka ar socialiniu kontekstu vadinama tiesioginė, betarpiška fizinė ir socialinė aplinka, kurioje žmonės gyvena ar kurioje kažkas vyksta ir vystosi. Tai apima kultūrą, kurioje individas buvo ugdomas ar gyvena, bei žmones ir institucijas, su kuriomis jie bendrauja ir sąveikauja [35].

Socialinė apsauga (socialinis saugumas, socialinė sauga) (*angl. social security; social protection*) – iš mokesčių, įvairių įmokų finansuojamos programos bei priemonės, skirtos numatytiems tikslams įgyvendinti

[44]; socialinės politikos dalis, pvz., socialinė parama, socialinis draudimas ir kt. [101].

Socialinė atsakomybė (*angl. social responsibility*) - sąmoningai formuojamų ekonominių, politinių, teisinių, dorovinių santykių tarp organizacijos ir visuomenės, įvairių jos struktūrų, forma; pasirengimas atsakyti už savo poelgius ir veiksmus, gebėjimas atlikti pareigą ir prisiimti sau visuomenės sankcijas, esant tam tikroms teisingumo ir kaltumo sąlygoms [115].

Socialinė atskirtis (*angl. social exclusion*) - visuomenės atsisakymas atskirų savo narių, jeigu jų gyvenimo būdas neatitinka visuomenės nuostatų arba jie negali palaikyti įprastos socialinės sąveikos, neturėdami tam reikalingų materialinių išteklių, išsilavinimo ir pan. Socialinę atskirtį gali sukelti ir socialinės apsaugos sistemos trūkumai, neleidžiantys daliai gyventojų pasinaudoti šios sistemos galimybėmis [101].

Socialinė gerontologija/sociogerontologija (*angl. social gerontology/sociogerontology*) yra bendrosios gerontologijos ir socialinių mokslų šaka, socialinių mokslų tyrimų metodais tirianti vyresnio amžiaus žmonių (gyventojų kategorijos) gyvenimo socialinius aspektus, su juo susijusius socialinius institutus, senėjimą (individo ir visuomenės lygmens procesą) ir amžiaus (socialinę sąveiką ir socialines struktūras organizuojančio kriterijaus) socialinį konstravimą [85].

Socialinė globa (*angl. social care*) - fizinio bei socialinio asmenų gyvenimo rėmimas specialiose

stacionarinėse, dieninėse įstaigose bei namuose; skiriasi nuo medicininės slaugos ir nuo šeimos narių tarpusavio paramos [101]. Socialinė globa yra visuma paslaugų, kuriomis asmeniui (šeimai) teikiama kompleksinė, nuolatinės specialistų priežiūros reikalaujanti pagalba. Socialinė globa teikiama institucijose (socialinės globos įstaigose) ar asmens namuose [68].

Socialinė parama (*angl. social assistance (aid)*) - pagalba, teikiama pinigais arba natūra asmenims, kurie neturi išteklių būtiniesiems poreikiams patenkinti [101].

Socialinė pašalpa (*angl. social allowance; quaranteed minimum income*) – nesiejama su įmokomis valstybės (savivaldybės) mokama pašalpa neturintiems nustatytų pajamų asmenims. Piniginė pašalpa skiriama asmeniui, jei dėl tam tikrų priežasčių jo šeimos pajamos yra mažesnės už nustatytas valstybės remiamas pajamas [119].

Socialinė pedagogika (*angl. social pedagogy*) – pedagogikos mokslų disciplina, tirianti aplinkos veiksnių valdymą asmenybės visuomeninio auklėjimo tikslais [8].

Socialinė priežiūra (*angl. social care*) yra visuma paslaugų, kuriomis asmeniui (šeimai) teikiama kompleksinė, bet nuolatinės specialistų priežiūros nereikalaujanti pagalba [68].

Socialinės globos įstaiga (*angl. social care institution*) – socialinių paslaugų įstatymo nustatyta tvarka turinti teisę teikti socialinę globą įmonė (akcinė bendrovė, uždaroji

akcinė bendrovė, individuali įmonė), įstaiga (viešoji įstaiga, biudžetinė įstaiga), šeimyna [70].

Socialinės paslaugos (*angl. social services*) - socialinės apsaugos tarnybų teikiamos paslaugos įvairiomis nepiniginėmis formomis, pinigais bei globa, siekiant grąžinti sugebėjimą pasirūpinti savimi ir integruotis į visuomenę [101]. Socialinės paslaugos yra paslaugos, kuriomis suteikiama pagalba asmeniui (šeimai), dėl amžiaus, neįgalumo, socialinių problemų iš dalies ar visiškai neturinčiam, neįgijusiam arba praradusiam gebėjimus ar galimybes savarankiškai rūpintis asmeniniu (šėimos) gyvenimu ir dalyvauti visuomenės gyvenime [70]. Socialinės paslaugos yra socialinės apsaugos sistemos dalis, kuriomis siekiama panaikinti socialinę atskirtį, remti asmenų lygiateisiškumą, įsitraukimą į bendruomenę teikiant paslaugas labiausiai pažeidžiamoms žmonių grupėms. Socialinės paslaugos yra pagrindinė socialinio darbo organizavimo forma [119]. Socialinių paslaugų rūšys: 1. bendrosios; 2. specialiosios. *Bendrosios socialinės paslaugos* (*angl. general social services*) teikiamos asmeniui (šeimai), kurio gebėjimai savarankiškai rūpintis asmeniniu (šėimos) gyvenimu ir dalyvauti visuomenės gyvenime gali būti ugdomi ar kompensuojami atskiromis, be nuolatinės specialistų pagalbos teikiamomis paslaugomis. Bendrosioms socialinėms paslaugoms priskiriamos informavimo, konsultavimo, tarpininkavimo ir atstovavimo, sociokultūrinės paslaugos, transporto organizavimo, maitinimo organizavimo, aprūpinimo būtiniausiaisiais drabužiais ir avalyne bei kitos paslaugos. *Specialiosios socialinės*

paslaugos (angl. special social services) teikiamos asmeniui (šeimai), kurio gebėjimams savarankiškai rūpintis asmeniniu (šeimais) gyvenimu ir dalyvauti visuomenės gyvenime ugdyti ar kompensuoti bendrųjų socialinių paslaugų nepakanka. Specialiosioms paslaugoms priskiriama socialinė priežiūra ir socialinė globa [70].

Socialinės rizikos šeima (*angl. the social risk family*) – šeima, kurioje auga vaikų iki 18 metų ir kurioje bent vienas iš tėvų piktnaudžiauja alkoholiu, narkotinėmis, psichotropinėmis ar toksinėmis medžiagomis, yra priklausomas nuo azartinių lošimų, dėl socialinių įgūdžių stokos nemoka ar negali tinkamai prižiūrėti vaikų, naudoja prieš juos psichologinę, fizinę ar seksualinę prievartą, gaunamą valstybės paramą panaudoja ne šeimos interesams ir todėl iškyla pavojus vaikų fiziniam, protiniam, dvasiniam, doroviniam vystymuisi bei saugumui. Socialinės rizikos šeimai priskiriama ir šeima, kurios vaikui įstatymų nustatyta tvarka yra nustatyta laikinoji globa (rūpyba) [70]. Socialinės rizikos šeima – tai šeima, kurioje narių bendradarbiavimas ir emocinis bendravimas yra sutrikę ir kurios neigiama aplinka neskatina sveiko ir produktyvaus asmenybės augimo ir vystymosi. Tokios šeimos nesugeba tenkinti vaiko emocinių ir fizinių reikmių, be to, bendravimo būdas tokiose šeimose žymiai apriboja vaiko galimybes išreikšti poreikius ir jausmus. Vaikai, augantys tokiose šeimose, turi labai žemą savęs vertinimą, nesitiki, kad jų poreikiai yra svarbūs ir gali būti patenkinti, neturi tinkamų socialinių įgūdžių [66]. Užsienio autorių literatūroje socialinės rizikos šeima įvardijama kaip

multiprobleminė šeima. Tai tokia giminystės ryšiais susijusi grupė, kurios nariams socialinis darbuotojas teikia pagalbą sprendžiant daugybę įvairių socialinių, ekonominių ir asmenybinių sunkumų vienu metu [5].

Socialinės rizikos vaikas (*angl. social risk child*) - vaikas iki 18 metų, kuris vaikatauja, elgetauja, nelanko mokyklos ar turi elgesio problemų mokykloje, piktnaudžiauja alkoholiu, narkotinėmis, psichotropinėmis ar toksinėmis medžiagomis, yra priklausomas nuo azartinių lošimų, yra įsitraukęs ar linkęs įsitraukti į nusikalstamą veiklą, yra patyręs ar kuriam kyla pavojus patirti psichologinę, fizinę ar seksualinę prievartą, smurtą šeimoje ir dėl šių priežasčių jo galimybės ugdytis ir dalyvauti visuomenės gyvenime yra ribotos [70].

Socialinio darbo etika (*angl. social work ethics*) - specifinės profesinės socialinio darbo vertybės, kuriomis vadovaujamosi ir kurios nusako pageidautiną socialinio darbuotojo santykį su klientais, profesija, kolegomis ir pačiu savimi; praktikoje socialinio darbo vertybės įgyvendinamos remiantis etikos principais [103]. *Socialinio darbuotojo profesinė etika* (*angl. profesional ethics of social worker*) - veikla, kuria siekiama socialinio teisingumo ir teigiamų pokyčių visuomenėje, socialinės gerovės didinimo, valdžios ir piliečių didesnės atsakomybės, asmens, šeimos ir bendruomenės palaikymo sprendžiant socialines problemas ir vykdant jų prevenciją [103].

Socialinio darbo su individu etapai (*angl. the stages of social work with individual*) - preliminarinis, pradinis, darbo ir užbaigimo etapai sudaro socialinio darbo su individu procesą; šie etapai būdingi visiems socialinio darbo su individu modeliams [103].

Socialinio darbo su individu metodas (*angl. social work with the individual method*) - teigiamų pokyčių asmens gyvenime siekimas tiesiogiai dirbant su individu; metodas remiasi ekosistemine arba žmogaus ir socialinės aplinkos sąveikos koncepcija; dirbdamas su atskiru individu, socialinis darbuotojas turi įvertinti asmens savybes, asmens santykį su kitais ir gebėjimą adekvačiai reaguoti į kintantį socialinį kontekstą; keičiantis klientui, veikiami ir aplinkos pokyčiai, o kintanti socialinė aplinka turi įtakos individui ir jo santykiui su kitais [28].

Socialinis darbas (*angl. social work*) – profesinė veikla, nukreipta ryšių tarp žmonių ir jų aplinkos pagerinimui, siekiant sustiprinti asmenų ir jų bendruomenių prisitaikymo prie aplinkos galimybes bei padėti jiems integruotis visuomenėje. Socialinis darbas skatina socialinius pokyčius visuomenėje ir suteikia galimybę patiems žmonėms, bendruomenėms dalyvauti sprendžiant jų socialines problemas, didinant jų pačių atsakomybę ir nepažeidžiant žmonių orumo [69]. Socialinis darbas – žmonių santykių keitimo menas [35]. Socialinis darbas – menas, kuris paremtas žmonių santykių ir jų plėtros žinojimu ir kurio tikslas – mobilizuoti asmens gebėjimus ir resursus geresniam asmens ir visuomenės (arba jos dalies) santykių reguliavimui). Socialinis darbas siekia sustiprinti asmens

ar asmenų grupių socialinį funkcionavimą pabrėždamas socialinius santykius, santykius tarp žmogaus ir jo aplinkos. Veikla turi tris funkcijas: susilpnėjusių gebėjimų atkūrimas, rūpinimasis resursais ir disfunkcijos *įveika* [35]. JAV nacionalinė socialinių darbuotojų asociacija patvirtino tokį formalų socialinio darbo apibrėžimą: socialinis darbas – tai paramos teikimas asmenims, grupėms ir bendruomenėms, siekiant atkurti arba sustiprinti jų socialinio funkcionavimo gebėjimus. Socialinis darbas yra nukreiptas į problemų sprendimą ir pokyčių siekimą. Socialinis darbas – tai tarpusavyje susijusių vertybių, teorijos ir praktikos sistema. Socialinio darbo praktikos tikslas - profesionalus vertybių, principų ir technikų taikymas atliekant tokias veikas: pagelbėti žmonėms gauti reikiamas paslaugas; konsultuoti ar teikti psichoterapinę pagalbą asmenims, šeimoms ir grupėms; remti grupes ir bendruomenes organizuojant ir gerinant socialinės ar sveikatos rūpybos paslaugas numatytais teisiniais aktais [44].

Socialinis darbas su bendruomene (*angl. social work in community*) – socialinio darbo metodas ir kryptis, kai individai, grupės ir organizacijos įtraukiami į tikslingai suplanuotus veiksmus socialinėms problemoms spręsti [44].

Socialinis darbas su grupe (*angl. social work with group*) - tai socialinio darbo intervencijos forma, kurią įgyvendinti pasitelkiamas grupės procesas. [103].

Socialinis konfliktas (*angl. social conflict*) nagrinėja prieštaravimus ir susidūrimus, kuriuos patiria žmonės

savo veikloje ir tarpusavio sąveikose, apima įvairias konfliktų klases nuo tarpasmeninių iki tarptautinių. Socialinis konfliktas, keisdamas savo pavidalus ir formas, niekuomet neišnyksta iš visuomenės gyvenimo. Tikslinė žmonių veikla gali turėti įtakos konflikto eigai, gali mažinti neigiamus padarinius, o jo energiją panaudoti permainingoms ir naujovėms [51].

Socialinis tinklas (*angl. social net, network*) – tai sąsajų sistema; komunikacijos tinklas; individų naudojama strategija; socialinių ryšių forma. Tinklas – tai taškų, linijomis sujungtų į viena, visuma; taškai vaizduoja žmones, o linijos parodo, kas yra kokiais ryšiais susijęs su kiekvienu asmeniu [28]. *Socialinis tinklas* – tai socialinė struktūra, sudaryta iš tarpusavio ryšiais susietų individų, jų grupių ar organizacijų darinys, paremtas elgesio normomis ir taisyklėmis. Tinklas dažniausiai būna horizontaliai organizuotas susivienijimas – nėra hierarchinės kontrolės; dėmesys kreipiamas į dalyvių tarpusavio santykius; tinklo struktūra yra palyginti laisva; tinklo dalyviai yra linkę domėtis viso tinklo veikla ir dalytis su kolegomis žiniomis ir patirtimi [105]. *Pirminis tinklas*, arba neformalus, į kurį įeina šeima, giminės, draugai, kaimynai, kai kuriais atvejais ir bendradarbiai. Šis tinklas nėra sukuriamas, jis atsiranda laikui bėgant, yra atpažįstamas, keičiasi. Čia žmonės sieja emociniai ryšiai, kurie niekada nenutrūksta. *Antrinis tinklas*, arba formalus, kuriame ryšiai yra organizuojami (pvz., įkuriama organizacija). Čia žmonės sieja daugiau bendras tikslas. Kai tikslo nėra, ryšiai nutrūksta. Į šį tinklą įeina rinkos (darbovietė, įmonės, įstaigos) ir socialinės institucijos (mokyklos, vaikų

darželiai, socialinės tarnybos, paslaugos ir t.t.). Šiam tinklui priklauso ir trečiojo sektoriaus (nevyriausybinių) organizacijos, kurios savo veikloje remiasi solidarumo ir savanoriškumo principais [28].

Socialinis vaidmuo (*angl. social role*) - socialiai pageidaujama žmogaus, užimančio tam tikrą socialinį statusą, elgsena, kurios tikimasi iš jo. Tai tipinė reakcija į tipinius lūkesčius. Vaidmenų visuma, susijusi su tam tikru socialiniu statusu, yra vadinama vaidmenų sistema. Vaidmenų prisiėmimas ir atsisakymas gyvenimo kelyje vadinamas vaidmenų kaita [85].

Socialinių paslaugų gavėjai (*angl. social services recipient*) yra Lietuvos Respublikos piliečiai, užsieniečiai, tarp jų ir asmenys be pilietybės, turintys leidimą nuolat ar laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje, bei kiti asmenys Lietuvos Respublikos tarptautinėse sutartyse numatytais atvejais turintys teisę į socialines paslaugas [70].

Socialinių paslaugų infrastruktūra (tinklas) (*angl. social services infrastructure (network)*) - įvairaus tipo ir pavaldumo, įvairioms klientų grupėms skirtų paslaugų institucijų sistema ir jų ryšiai funkcionuojant tam tikroje teritorijoje. Skiriama: miesto, savivaldybės, regiono ir šalies socialinių paslaugų infrastruktūra. Socialinių paslaugų infrastruktūra analizuojama: pagal tai, kas yra jų klientai, pagal įstaigų teikiamas paslaugas (paslaugų tipus: stacionarios globos paslaugos, nestacionarios globos paslaugos) ir pagal įstaigų steigėjus (pavaldumą) [119].

Socialinių paslaugų įstaiga (*angl. social services agency*) – socialines paslaugas teikianti įmonė (akcinė bendrovė, uždaroji akcinė bendrovė, individuali įmonė), įstaiga (viešoji įstaiga, biudžetinė įstaiga), organizacija (asociacija, labdaros ir paramos fondas, religinė bendruomenė ar bendrija), šeimyna [70]. Socialinių paslaugų įstaigai priskiriamas ir įstaigos padalinys – socialinių paslaugų įstaigos arba ne socialines paslaugas teikiančios įstaigos struktūrinis padalinys, neturintis atskiro juridinio statuso, bet teikiantis socialines paslaugas. Skiriamos šios socialinių paslaugų įstaigų grupės: stacionarios socialinių paslaugų įstaigos (socialinės globos įstaigos); nestacionarios socialinių paslaugų įstaigos [105]. Socialinių paslaugų įvairovei ir specifikai įvertinti skiriami trys klasifikavimo pavykiai, t.y. socialines paslaugas tikslinga klasifikuoti pagal tris požymius: pagal tai, kokiai klientų grupei paslaugos skirtos; pagal tai, kas yra teikėjas, jo statusas; pagal teikiamų paslaugų pobūdį [119].

Socialinių paslaugų katalogas (*ang. social service catalog*) apibrėžia socialines paslaugas, jų turinį pagal atskiras socialinių paslaugų rūšis bei socialinių paslaugų įstaigų tipus. Socialinių paslaugų kataloge išskiriamos socialinių paslaugų rūšys, jos apibūdinamos pagal charakteristikas (paslaugos apibrėžimas, tikslas, gavėjai, teikimo vieta, paslaugos teikimo trukmė/dažnumas, paslaugos sudėtis, paslaugas teikiantys specialistai, pateikiami kai kurių paslaugų ypatumai ir t.t.) [68].

Socialinių paslaugų poreikis (*angl. need for social services*) - paslaugų, kurias asmuo nori arba turėtų įsigyti, struktūra ir apimtis. Poreikius gali apspręsti bendruomeninis sutarimas arba asmeninės nuostatos [101]. Paslaugų poreikis – tai objektyvių sąlygų ar aplinkybių nulemta kliento būklė, kai jam reikia socialinių paslaugų, kurios padėtų jam išspręsti kilusias problemas (užtikrintų socialinį funkcionavimą). Poreikiai nustatomi nepriklausomai nuo išteklių; sekantis žingsnis – nustatyti prioritetus. Poreikiai negali būti tapatinami su norais. Poreikių mastas netapatinamas su ištekliais, kurie yra mažesni negu poreikiai [119].

Socialinių paslaugų poreikių vertinimas (*angl. social services needs assessment*) – tai asmens, bendruomenės paslaugų poreikių identifikavimas bei jų dydžio nustatymas konkrečioje teritorijoje [119].

Socialinių paslaugų reglamentavimas (*angl. social services regulation*) - normų, taisyklių, standartų, reguliuojančių socialinių paslaugų teikimą, taikymas. *Reglamentas* (lot. regula – taisyklė) - įstatai, taisyklių rinkinys, nustatantis įstaigos, organizacijos darbo tvarką. Reglamentuoti – nustatyti tam tikras taisykles, parengti arba taikyti reglamentą [108].

Socialinių paslaugų teikėjai (*angl. provisioner of social services*) – specialistai, teikiantys paslaugas, tai socialinių paslaugų įstaigų darbuotojai - socialiniai darbuotojai, socialinių darbuotojų padėjėjai, psichologai, psichoterapeutai, sveikatos priežiūros, švietimo, ugdymo, užimtumo ir kt. specialistai. Socialinių

paslaugų tikslas – sudaryti sąlygas asmeniui (šeimai) ugdyti ar stiprinti gebėjimus ir galimybes savarankiškai spręsti savo socialines problemas, palaikyti socialinius ryšius su visuomene, taip pat padėti įveikti socialinę atskirtį. Socialinės paslaugos teikiamos siekiant užkirsti kelią asmens, šeimos, bendruomenės socialinėms problemoms kilti, taip pat visuomenės socialiniam saugumui užtikrinti [70].

Sociokultūrinės paslaugos (*angl. cultural services*) - laisvalaikio organizavimo paslaugos, teikiamos siekiant išvengti socialinių problemų (prevenciniais tikslais), mažinant socialinę atskirtį, aktyvinant bendruomenę ir kurias teikiant asmenys (šeimos) gali bendrauti, dalyvauti grupinio socialinio darbo užsiėmimuose, užsiimti mėgstama veikla, vaikai – ruošti pamokas ir pan. [68].

Sociokultūrinis darbas (*lot. socialis - visuomeninis + lot. cultura – ugdymas, auklėjimas, angl. sociocultural work*) yra specifinė bendruomeninio ugdymo sritis, sudaranti palankias sąlygas įvairios socialinės padėties, įvairių tautybių ir įvairaus amžiaus žmonėms realizuoti savo socialinius, kultūrinius, švietimo poreikius, siekiant sėkmingai integruotis į aplinką. Sociokultūrinio darbo sritys: rekreacija (poilsis ir laisvalaikis), švietimas ir auklėjimas, menas ir kultūra bei bendruomenės kūrimas. Dirbti sociokultūrinį darbą – tai reiškia dirbti su žmonėmis, kartu su jais organizuoti laisvalaikio renginius, padėti jiems išspręsti nedarbo, socialinės atskirties ar etninės įtampos problemas [105].

Specialieji ugdymo poreikiai (*angl. special educational needs*) – specialiosios pagalbos reikmė, atsirandanti dėl asmens įgimtų ar įgytų ilgalaikių sveikatos sutrikimų ar nepalankių aplinkos veiksnių [113]. Asmenys, turintys specialiųjų poreikių, apibūdinami taip: tai vaikai ir suaugusieji, dėl įgimtų ar įgytų sutrikimų turintys ribotas galimybes dalyvauti ugdymo procese bei visuomenės gyvenime [71]. Lietuvoje specialusis ugdymas specialiųjų poreikių vaikams yra kelių formų: 1. ugdymas specialiose įstaigose arba namuose (neintegruotas, segreguotas ugdymas); 2. integruotas ugdymas pagal bendrą ugdymo vietą (neįgalūs vaikai ugdomi toje pačioje mokykloje, bet atskirose patalpose nuo sveikųjų); 3. socialinė integracija (sveiki ir neįgalūs vaikai bendrai būna ne akademinė užsiėmimų metu); 4. funkcinė integracija (vaikai visą laiką mokykloje mokosi kartu, tačiau programos pakeitimai, specialistų prieinamumas, specialių priemonių turėjimas minimalus); 5. inkliuzyvus ugdymas (neįgalaus vaiko integruotas ugdymas tokiam ugdymui pasirengusioje mokykloje: pakankama pedagogų kompetencija, priemonių, kabinetų ir specialistų konsultantų buvimas, administracijos palaikymas, teigiamos mokytojų ir visų vaikų tėvų nuostatos) [2]. Specialieji ugdymo poreikiai skirstomi į nedidelius, vidutinius ir didelius [73].

Specialioji pedagogika (*angl. special education*) - mokslas apie vaikų, turinčių fizinių ir psichinių vystymosi sutrikimų, mokymą ir auklėjimą. Specialiąją pedagogiką sudaro: tiflopedagogika, surdopedagogika, logopedija, oligofrenopedagogika. [71].

Specialioji pedagoginė pagalba (*angl. special educational assistance*) - pedagoginių priemonių sistema, padedanti užtikrinti veiksmingą specialiųjų poreikių asmenų ugdymą [71].

Specialiųjų ugdymosi poreikių asmuo (*angl. person with special education needs*) – asmuo, kurio galimybės dalyvauti ugdymo procese ir visuomenės gyvenime yra ribotos dėl įgimtų ar įgytų ilgalaikių sveikatos sutrikimų (neįgalumo ar darbingumo netekimo). Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo paskirtis – padėti mokiniui lavintis, mokytis pagal gebėjimus, įgyti išsilavinimą ir kvalifikaciją, pripažįstant ir plėtojant jų gebėjimus ir galias. Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymas organizuojamas švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka [61].

Specialusis pedagogas (*angl. - special educator*) - specialistas, turintis aukštąjį išsilavinimą ir pedagogo psichologo kvalifikaciją darbui su specialiųjų poreikių asmenimis [54].

Specialusis poreikis (*lot. specialis - necessitatibus; angl. special need*) – specialiosios pagalbos reikmė, atsirandanti dėl asmens įgimtų ar įgytų ilgalaikių sveikatos sutrikimų (neįgalumo ar darbingumo netekimo) ir nepalankių aplinkos veiksnių [117]. Specialusis – (lot. Specialis) atskiram reikalui skirtas, išskirtinis, tam tikras [113]. Poreikis (lot. necessitatib) - reikmė, ko nors reikiamybė, būtinumas, tai, kas reikalinga, be ko sunku išsiversti. Specialiuosius poreikius dar galima būtų įvardinti kaip tam tikros

pagalbos ir paslaugų reikalingumą, kuris atsiranda todėl, kad ugdymo reikalavimai neatitinka tam tikro asmens, turinčio specialiųjų poreikių, galimybių [113].

Specialusis ugdymas (*angl. special education*) – tai specialiai organizuotas mokymas, atitinkantis neįprastus ypatingojo vaiko poreikius. Tam gali prireikti specialių mokymo priemonių, mokymo technikų/metodų arba įrangos, kartais net patalpų. Vienintelis ir svarbiausias specialiojo ugdymo tikslas - atrasti ypatingojo vaiko gebėjimus ir juos atskleisti [109].

Stacionari globos įstaiga (*angl. stationary care institution*) – juridinis asmuo ar jo struktūrinis padalinys, neturintis atskiro juridinio asmens statuso. Teisės akto nustatyta tvarka, turintis teisę teikti socialinę globą suaugusiems asmenims [74].

Stacionarios globos įstaigos seniems žmonėms (*angl. stationary care institution for old people*). Stacionarių globos įstaigų seniems žmonėms pobūdis ir veiklos organizavimas priklauso nuo šio tipo įstaigose gyvenančių žmonių savarankiškumo laipsnio ir kitų ypatumų. Stacionarios globos įstaigos seniems žmonėms yra šios: senų žmonių globos namai (senelių globos namai) - tai socialinės globos įstaiga, skirta žmonėms, kuriems reikalinga nuolatinė globa ir slauga ir kurie dėl senatvės ir negalios negali savarankiškai gyventi savo namuose, o jų vaikai ar kiti artimieji dėl objektyvių priežasčių negali jų prižiūrėti; specializuoti globos ir slaugos namai (skyriai, filialai) - tai senų žmonių globos namai, atskiri skyriai, filialai, kuriuose teikiamos

paslaugos žmonėms, turintiems specifinių ypatumų, pvz., segantiems įvairiomis senatvinėmis demencijos formomis, turintiems fizinę negalią ir kt. Senų žmonių globos namai - tai juose gyvenančių asmenų namai, kuriuose gyvenimas organizuojamas taip, kad būtų kuo artimesnis namų aplinkai. Šio tipo įstaigų gyventojams turi būti sudaryta galimybė atsivežti būtinus asmeninius daiktus ir jais naudotis [119].

Stigma (*angl. stigma*) – įdagas, randas, dėmė arba tam tikra žymė perkeltine prasme. Stigma biologijoje – tam tikra dėmė ant kūno; stigmos religijoje – žaizdos, atsiveriančios karštai tikintiesiems tose vietose (delnai, pėdos ir kitur), kur buvo sužeistas nukryžiuotas Kristus. Stigma – ženklas senovės Graikijos vergo arba nusikaltėlio kūne. Stigma – žymė, dėl kurios žmonės priskiriami engiamųjų grupei ir diskriminuojami. Stigmatizuoti žmonės, pvz., dėl negalios, skurdo išgyvena neigiamus jausmus [108]. Dar viena stigmos reikšmė – etiketė, kuri nurodo pastebėtus žmogaus veiksmus ar bruožus, atskiriant tą žmogų nuo kitų; stigma nepaiso visų kitų asmens savybių ir sutapatina jį su nukrypusiu nuo normos žmogumi; visuomenė linkusi ignoruoti, atstumti ar neigiamai vertinti stigmatizuotų grupių narius, nes bendravimas su jais kelia nerimą, baimę ar įtampą [54].

Stratifikacija (*lot. stratum – sluoksnis + facio – darau, angl. stratification*) – visuomenės susiskaidymas į socialinius sluoksnius pagal pajamas ir nuosavybę, visuomenines funkcijas, papročius, gyvenimo stilių ir kitus požymius [108].

Stresas (*angl. stress*) – didesni nei įprasta reikalavimai asmeniui ir dėl to kylanti grėsmė jo gerovei bei mėginimai įveikti tą grėsmę [40].

Streso įveika (*angl. coping with stress*) – pastangos sumažinti streso reakcijas ir neigiamą streso poveikį [40].

Streso reakcija (*angl. stress reaction*) – visuma stresoriaus sukeltų organizmo fiziologinių, psichologinių, elgesio atsakų [40].

Stresoriai (*angl. stressors*) – išoriniai ar vidiniai organizmą veikiantys veiksniai, į kuriuos reaguojama ir kurie suvokiami kaip keliantys grėsmę [40].

Suaugystė (*angl. adulthood*) – amžiaus tarpsnis nuo paauglystės pabaigos iki pat gyvenimo pabaigos. Dažniausiai skirstoma į tris dalis: ankstyvoji (25 – 40 metai), vidurinioji (40 – 65 metai), vėlyvoji arba senatvė (nuo 65 metų iki mirties) [90].

Subjektas (*angl. subject*) – fizinis asmuo (piliėtis) arba juridinis asmuo (įmonė, įstaiga, organizacija), kurį teisės normos įgalina turėti teisių ir prisiimti pareigų [108].

Supervizija (*angl. supervision*). Yra išskiriami keli supervizijos modeliai. Pagal anglosaksišką modelį supervizija - tai specialistų profesinė priežiūra, vadovavimas. Supervizorius - tam tikros srities ekspertas [16]. Pagal Miunsterio akademijos (Vokietija) modelį supervizija apibūdinama kaip atskira profesija.

Supervizorius neatlieka vadovavimo ar priežiūros, nes jis nėra konkrečios srities ekspertas. Supervizijos paskirtis yra reflektuojant skatinti supervizuojamųjų profesinės veiklos pokyčius [42]. Pagal Vaxjo universiteto (Švedija) modelį supervizija apibūdinama kaip edukacinis procesas, kurio metu supervizuojamasis įsisąmonina savo ir kliento/paciento reakcijas bei atranda būdus, kaip efektyviau teikti pagalbą [25]. Lietuvos socialinių darbuotojų veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose socialinio darbo supervizija suprantama kaip socialinių darbuotojų dalyvavimo kvalifikacijos kėlime forma ir apibrėžiama kaip socialinio darbo specialistų profesinės veiklos savitarpio priežiūra ir pagalba, skatinanti ir padedanti socialiniams darbuotojams vertinti savo profesinę veiklą, numatyti veiklos tobulinimo kryptis bei padidinti profesinę kompetenciją. Supervizijos formos: individuali, grupinė, komandos, organizacijos [103].

Sutartis (*angl. contract*) – sutartis yra dviejų ar daugiau asmenų susitarimas sukurti, pakeisti ar nutraukti civilinius teisinius santykius, kai vienas ar keli asmenys įsipareigoja kitam asmeniui ar asmenims atlikti tam tikrus veiksmus ar susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų atlikimo, o pastarieji įgyja reikalavimo teisę [59].

Suverenitetas (*angl. sovereignty*) – valstybės vardu veikiančių institucijų galimybė savo teritorijoje realizuoti teisinį ir politinį savarankiškumą, t.y. vykdyti pagrindines valstybės valdžios funkcijas, nepaneigiant universalių žmogaus teisių ir laisvių [15].

Suvokimas (*angl. perception*): 1. psichinis pojūčiais gaunamos informacijos tvarkymas ir įprasminimas [40]; 2. juntamosios informacijos tvarkymas ir interpretavimas, įgalinantis atpažinti prasmingus objektus ar įvykius [86].

Sveikata (*angl. health*) – asmens ir visuomenės fizinė, dvasinė ir socialinė gerovė [75]. Pagal PSO sveikata – tai fizinė, dvasinė ir socialinė gerovė, o ne tik ligos ar negalios nebuvimas, bet ir visiška fizinė, psichinė ir socialinė gerovė. Sveikata – tai kasdieninio gyvenimo resursas, o ne gyvenimo tikslas. PSO siūlo tokį apibrėžimą: sveikata yra daugiau negu laisvė nesirgti, laisvė nekenčiami skausmų, laisvė per anksti nemirti. Ji reiškia optimalias fizines, psichines ir socialines galimybes bei gerą savijautą [107]. Skiriama penki sveikatos sąvokos apibrėžimo modeliai: medicininis (funkcinis), biomedicininis, biosocialinis, vertybinis socialinis ir integruotas [33].

Sveikatos politika (*angl. health policy*) - tai sveikatos ir jos reikalų valstybinio tvarkymo teorija bei praktika, įteisinama kaip bendroji valdymo funkcija, pripažįstant sveikatą socialine bei ekonomine vertybe [75].

Š

Šeima (*angl. family*) – tai maža asmenų grupė. Jos pagrindas – santuoka ar kraujo ryšiais susijusi grupė, kurios narius sieja bendras gyvenamasis būstas ir bendras namų ūkio tvarkymas, emocinis ryšys,

įsipareigojimai vienas kitam, vaikų auginimas ir auklėjimas [54]. Šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas. Šeima – esminis visuomenės gėris, kylantis iš žmogaus prigimties ir grindžiamas savanorišku vyro ir moters santuokiniu pasižadėjimu skirti savo gyvenimą šeiminiams santykiams kurti, užtikrinantis šeimos narių – vyro ir moters, vaikų bei visų kartų gerovę ir sveikos visuomenės raidą, tautos bei valstybės gyvybingumą ir kūrybingumą. Todėl valstybės ir nevyriausybines institucijas privalo užtikrinti šeimos integralumui palankią aplinką, plėtodamos ir tobulindamos jos teisinę ir socialinę bazę [65]. Šeima – viena seniausių visuomenės institucijų. Šeima yra tyrinėjama kaip socialinis institutas, maža grupė arba santykių sistema [89]. Remiantis Europos ir apskritai Vakarų civilizacijos tradicija šeima yra apibūdinama kaip žmonių grupė, susijusi kraujo, įvaikinimo arba santuokos ryšiais [24]. Šeima yra grupė asmenų, kuriuos tiesiogiai sieja giminystės ryšiai, o suaugusieji grupės nariai prisiima atsakomybę už vaikų globą. Giminytės saitai reiškia individų tarpusavio ryšius, sukurtus vedybų ar kilmės linijos, jungiančius kraujo gimines (motinas, tėvus, tikrus brolius ir seseris, palikuonis ir pan.) [22]. Šeima – svarbiausioji vaikų ugdymo institucija, svarbiausia mikroaplinka, kurioje vykdoma vaikų socializacija. Šeimoje perteikiamos ir puoselėjamos tėvams ir vaikams brangiausios žmogiškosios vertybės [100]. Šeima – tai vieta, kurioje pirmiausia formuojasi socialiniai vaidmenys [24]. Laikantis šeimos raidos požiūrio, šeima vertinama kaip dinamiška tarpusavio ryšiais susieta sistema [56].

Šeimos formos (*angl. family forms*) - monogamija (santuokoje gyvena vienas vyras ir viena žmona); poligamija (vienu iš sutuoktinių dalijasi keli priešingos lyties sutuoktiniai); poliandrija – poligamijos rūšis, kai moteris tuo pačiu metu turi ne vieną, bet kelis sutuoktinius; poliginija – poligamijos rūšis, kai vyras tuo pačiu metu turi ne vieną, bet kelias žmonas; nepilna šeima – vienišas tėvas (mama) augina vaiką (vaikus); matrifokalinė – nepilnos šeimos rūšis, kai vieniša mama augina vaiką (vaikus); konvencionali šeima (sudaryta tėvų sprendimu); senelių vadovaujama šeima (šeimos galva – vyriausias jos narys); šeima, kurioje partneriai pasikeitę vaidmenimis (vyras prižiūri vaikus, o moteris rūpinasi namų ūkiu); patėvio arba pamotės šeima (su patėviu arba pamote sieja ne kraujo ryšiai, bet pakartotina santuoka su vienu iš tėvų); kibucai (drauge gyvenantys vienoje komunoje ir pasiskirstę pareigomis viengungiai ir susituokę asmenys); sudėtinė arba išplėstinė (kartu gyvena kraujo giminaičiai, jų sutuoktiniai, gimdytojai ir vaikai) [100].

Šeimos funkcijos (*angl. family functions*): 1. emocinio stabilumo funkcija (meilės, rūpesčio, priklausymo, paramos išraiška); 2. vaikų auginimo ir auklėjimo funkcija (priklauso nuo šeimos vertybių, įsitikinimų, savo šeimos, kurioje augome, patirties), 3. socializacijos funkcija (vaikams priimtinių socialinių normų, vertybių perdavimas) [24].

Šeimos ir socialinės aplinkos sąveika (*angl. the interaction of family and social environment*).- gali būti skiriama: optimaliai funkcionuojančios (būdingi šalti

šeimos narių santykiai, humoras, ambivalentiškų jausmų gerbimas, intymumas ir individualaus pasirinkimo pripažinimas); adekvačiai funkcionuojančios (būdingos aiškios bendravimo normos, šilto ir intymaus bendravimo periodus keičia skausmingas bendravimas); vidutiniškai funkcionuojančios (nuolat bandoma kontroliuoti kitus, yra emocinė distancija tarp šeimos narių, ambivalentiškiems jausmams nepritariama); ribinio funkcionavimo šeimos (būdinga tironiška kontrolė, rigidiškos šeimos gyvenimo taisyklės, didelė emocinė distancija tarp šeimos narių, nuolatinė depresija ir priešiškumas); pažeisto funkcionavimo šeimos (bendravimas stereotipinis, vertinimai – ciniški, demonstruojamas priešiškumas ir smerkiama jausmų ambivalencija) [89].

Šeimos krizė (*angl. family crisis*) – tai pusiausvyros šeimoje sutrikimas, sukeliantis šeimai stresą ir atskleidžiantis įprastinių šeimos elgesio modelių neveiksmingumą, mėginant įveikti iškilusius sunkumus. Krizės šeimoje gali sudaryti sąlygas šeimai pereiti į kitą, konstruktyvesnę funkcionavimo lygmenį arba kelti pavojų šeimos santykiams ir juos sutrikdyti. Skiriamos norminės ir nenorminės šeimos krizės. Norminės šeimos krizės kyla tuomet, kai šeima, pereidama tam tikrą gyvenimo ciklo etapą nesugeba įveikti atsiradusių kliūčių arba pasirenka netinkamus būdus ir užstringa. Nenorminės šeimos krizes gali sukelti tam tikri įvykiai, nepriklausantys nuo šeimos gyvenimo ciklo stadijų ir sutrikdantys šeimos sistemos pusiausvyrą [102].

Šeimos poreikiai (*angl. family needs*): 1. poreikiai, susiję su materialinių šeimos gyvenimo sąlygų sukūrimu ir palaikymu; 2. tėvystės ir motinystės poreikiai; 3. seksualiniai – erotiniai poreikiai; 4. priklausomybės ryšių prasmingumo, psichologinio intymumo, šeiminio bendravimo poreikiai. Kiekvienas šeimoje tenkinamas poreikis gali būti patenkintas ir be jos, tačiau šeima sudaro sąlygas juos patenkinti kaip vientisą poreikių kompleksą [89]. Šeima gali patenkinti vieną giliausių gyvenimo prasmės šaltinių – poreikį teikti ir išgyventi meilę, kuri intensyviausiai yra išgyvenama būtent šeimos narių tarpusavio santykiuose [24]. Būtent šeimoje sukuriama galimybė pasiekti svarbiausiojo žmogaus gyvenimo tarpsnio uždavinį – generatyvumą: kūrybišką asmenybės išsiskleidimą išugdant vaikus ir generuojant idėjas ir darbus. Artimų ir kupinų meilės santykių išlaikymas taip pat suteikia vieną iš svarbiausių asmenybės dvasinio ir psichologinio tobulėjimo galimybių [24]. Nepatenkinę savo poreikių šeimoje, jos nariai patiria nemalonias psichines būsenas – įtampą, nerimą nusivylimą [89].

Švietimas (*angl. education*) – ugdyimas ir išsilavinimo teikimas, savišvieta; taip pat mokinių, jų tėvų (globėjų, rūpintojų), švietimo įstaigų, mokytojų ir kitų švietimo teikėjų, švietimo pagalbos specialistų veiklų visuma. Švietimas – veikla, kuria siekiama suteikti asmeniui visaverčio savarankiško gyvenimo pagrindus ir padėti jam nuolat tobulinti savo gebėjimus. Mokytiis yra prigimtinė kiekvieno žmogaus teisė. Švietimas, kaip asmens, visuomenės ir valstybės ateities kūrimo būdas, grindžiamas žmogaus nelygstamos vertės, jo pasirinkimo

laisvės, dorinės atsakomybės pripažinimu, demokratiniais santykiais, šalies kultūros tradicijomis. Švietimas saugo ir kuria tautos tapatybę, perduoda vertybes, kurios daro žmogaus gyvenimą prasmingą, visuomenės gyvenimą – darnų ir solidarų, valstybės – pažangų ir saugų. Švietimas savo paskirtį geriausiai atlieka tada, kai jo raida lenkia bendrąją visuomenės raidą. Jis yra prioritetiškai valstybės remiama visuomenės raidos sritis [76].

T

Tapatumas (*angl. identity*) – individuali žmogaus savivoka, supratimas, kas esi ir ką gali [40].

Tarpasmeniniai santykiai (*angl. interpersonal relations*) - neformalus asmenybių bendravimas, trunkantis trumpesnį ar ilgesnį laiko tarpą ir atspindintis tam tikrą intelektualinį, emocinį ar fizinį bendraujančiųjų artumą [1].

Tarpininkavimas (*angl. mediation*) – tai suinteresuotų dalyvių pakviesto nešališko tarpininko vedamas procesas, kuriame jis yra atsakingas už taikinimo eigą, skatina dalyvių derėjimąsi, veda juos susitarimo link [51].

Teikėjas, -a (*angl. supplier; provider*) - asmuo ar institucija, teikianti paslaugas [101].

Teisė (*angl. law*) – valstybės nustatytų ar sankcionuotų

ir jos saugomų privalomų elgesio taisyklių (normų) visuma [15].

Teisėkūra (*angl. lawmaking; legislation*) – tai visuomenės ar įgaliotų valstybės institucijų veikla, kuria siekiama sukurti, pakeisti, panaikinti teisės normas, atsižvelgiant į visų visuomenės narių teisėtų interesų apsaugos bei įgyvendinimo poreikius [15].

Teisės norma (*angl. legal norm; rule*) – valstybės nustatyta arba patvirtinta (sankciuonuoata) ir jos saugoma elgesio taisyklė (poelgio modelis) [15].

Teisės pažeidimas (*angl. offence*) – fizinių ir juridinių asmenų priešinga teisei kalta veika (veikimas, neveikimas), kuria padaroma žala visuomenei ir už kurią yra numatyta teisinė atsakomybė [15].

Teisės šaltinis (*angl. source of law*) – valstybės kompetentingų organų ar jų įgalintų nevalstybinių organizacijų išleisti teisės aktai, kurių normose (elgesio taisyklėse) suformuluota (išreikšta) ir įtvirtinta valstybės valia [15].

Teisėtumas (*angl. legality; legitimacy*) – visuotinis faktinis Lietuvos norminiuose teisės aktuose nustatytų elgesio reikalavimų vykdymas [15].

Teisėtvarka (*angl. law and order*) – valstybės esama tvarka, nustatyta ir saugoma teisės normų [15].

Teisinė atsakomybė (*angl. legal liability*) – kalto

asmens pasmerkimas ir bausmės (sankcijos) jam taikymas už teisės pažeidimą [15].

Teisinė sistema (*angl. legal system*) – suderintų, tarpusavyje hierarchiniais ryšiais susietų teisės normų, teisės aktų ir jų grupių (teisės institutų, šakų) junginys [15].

Teisingumas (*angl. justice*) - Vakarų tradicijoje teisingumu vadinama dorybė, suteikianti kiekvienam tai, kas jam priklauso. Tomas Akvinietis (1274) padalijo teisingumą į tris rūšis, aptinkamas trijose bendruomeninio gyvenimo santykių srityse: a) mainų teisingumą (justicija commutativa) pavienių žmonių santykių srityje; b) paskirstomąjį teisingumą (justicija distributiva) šeimos, valstybės ir Bažnyčios santykių su pavieniais nariais srityje, lemiantį, kad pastariesiems suteikiama visuotinės gerovės dalis; c) ne pozityviosios, bet prigimtinės teisės aspektu suprantamą įstatyminių teisingumą (justicija legalis) pavienio žmogaus santykių su bendrija srityje, lemiantį, kad jis savo ruožtu paklūsta visuotinei gerovei. Etinė diskusija, pirmiausia dėl socialinio teisingumo, tebevyksta iki šių dienų; jos akiratyje taip pat atsiduria laikysena nežmogiškos kūrinių atžvilgiu (ekologinis teisingumas) [116].

Teisiniai santykiai (*angl. legal relations*) – teisės normų reguliuojami visuomeniniai santykiai [15].

Teisinio santykio objektas (*angl. object of legal relations*) – materialinės ir dvasinės vertybės, dėl kurių kyla teisiniai santykiai ir kuriomis siekia pasinaudoti

teisinių santykių dalyviai [15].

Teisnumas (*angl. capacity*) – valstybės pripažintas galėjimas turėti tam tikras teises ir pareigas [15].

Temperamentas (*angl. temperament*) - 1. svarbios prigimtinės žmogaus būdą nusakančios savybės, pasireiškiančios nuo gimimo [40]; 2. asmeniui būdingas emocijų kilimo greitis ir stipris [86].

Teorija (*gr. theoria - tyrimas; ang. theory*) - tiriamąjį dalyką aiškinančių mokslinių teiginių sistema [108]. Pagal Dabartinę lietuvių kalbos žodyną 1. abstraktus mokslinis reiškinių aiškinimas. 2. mokslo ar jo srities teiginių sistema. [14].

Testamentas (*lot. testamentum; angl. testament*) – įstatymo nustatyta tvarka įformintas asmens nurodymas, kam po jo mirties turi tekti jo turtas [108].

Testatorius (*angl. testator*) – asmuo, sudaręs testamentą [108].

Tinklo organizavimas (*angl. network organization*) – skirtingų interesų ir orientacijų žmonių skatinimas dirbti kartu [7].

Tyrimo objektas (*lot. objectus – daiktas, reiškinys, angl. the object of research*) yra tai, į ką nukreiptas pažinimo procesas. *Objektas* yra tai, į ką nukreiptas tyrimas [112].

U

Ugdymas (*angl. education*) – dvasinių, intelektinių, fizinių asmens galių auginimas bendraujant ir mokant [76].

Utilitarizmo etika (*lot. utilitaris - nauda, angl. utilitarian ethics*) - etikos kryptis, poelgio moralumą siejanti su jo pasekmėmis. Utilitarizmo etika, sprendama klausimą, kaip žmogus privalo elgtis, formuluoja tokį moralumo kriterijų: tam tikras poelgis laikomas geru ar blogu, priklausomai nuo jo pasekmių [68].

Uzfruktas (*lot. usufructus < usus - naudojimas + fructus - vaisius, pajamas; angl.usufruct*) – teisė iki gyvos galvos naudotis svetimu turtu ir pajamomis iš jo, paties turto iš esmės nekeičiant [108].

V

Vaikas (*angl.child, baby, kid*) - tėvams sūnus ar duktė; nesuaugęs, nesubrendęs žmogus, berniukas ar mergaitė. Teisiškai *vaikas* – pilnametystės nesulaukęs asmuo (Lietuvoje – iki 18 metų) [39].

Vaikas su negalia (*angl. child with a disability*) – vaikas iki 18 metų, kuris dėl neįgalumo yra iš dalies ar visiškai

neįgijęs jo amžių atitinkančio savarankiškumo ir kurio galimybės ugdytis bei dalyvauti visuomenės gyvenime yra ribotos [70].

Vaikas vystymosi psichologijoje (*angl. child development psychology*) – žmogus, esantis vaikystės fazėje [90].

Vaiko aprūpinimas (*angl. child's provision*) – teisė į išteklius ir paslaugas, juos paskirstant tarp vaiko ir suaugusiųjų, ypač skiriant dėmesį neįgaliam vaikui, vaikui, turinčiam specialiųjų poreikių, ir vaikui, kuriam yra pavojus patirti skurdą, tėvų smurtą bei nepriežiūrą ar įsitraukti į nusikalstamą veiklą [64].

Vaiko apsauga (*angl. child's protection*) – teisė augti savo šeimoje ir gauti profesionalią pagalbą, taip pat teisė būti apsaugotam nuo socialinio ir individualaus smurto [64].

Vaiko artimieji giminaičiai (*angl. child's close relatives*) – seneliai, broliai ir seserys [59].

Vaiko atstovai pagal įstatymą (*angl. the child's legal representatives*) – vaiko tėvai, įtėviai, globėjai, rūpintojai ir kiti asmenys, kurie pagal įstatymą ar kitą teisės aktą privalo rūpintis vaiku, jį auklėti, globoti, jam atstovauti, ginti jo teises ir teisėtus interesus [37].

Vaiko dalyvavimas (*angl. child's participation*) – teisė veikti, išreikšti savo nuomonę ir daryti įtaką sprendimams šeimoje ir visuomenėje individualiai ir

kolektyviai, sukuriant vaikui socialinę erdvę jo aktyviam dalyvavimui [39].

Vaiko gerovės politika (*angl. child welfare policy*) – socialinės politikos dalis, kuri, remiantis tarptautiniais dokumentais, yra nusakyta trimis principais: vaiko teise į apsaugą, aprūpinimą ir dalyvavimą [13].

Vaiko globa (rūpyba) (*angl. child care*) – likusio be tėvų globos vaiko, įstatymų nustatyta tvarka patikėto fiziniam arba juridiniam asmeniui, priežiūra, auklėjimas ir ugdymas, kitų jam tinkamų dvasiškai ir fiziškai augti sąlygų sudarymas ir palaikymas, jo asmeninių, turtinių teisių bei teisėtų interesų gynimas ir atstovavimas jiems [78].

Vaiko globa (rūpyba) šeimoje (*angl. child care in foster family*) - tai globa natūralioje šeimos aplinkoje, kai bendras vaikų skaičius su savais yra ne daugiau kaip 5 vaikai šeimoje. Vaikų skaičius gali būti didesnis, jeigu neišskiriami broliai ir seserys [59].

Vaiko globa institucijoje (*angl. institutional child care*) - kai vaiką globoja valstybinės ar nevyriausybinės institucijos, kai nėra galimybių globoti vaiką šeimoje. [59].

Vaiko globa šeimynoje (*angl. child care in family group home*) - globa šeimos aplinkoje, kai juridinis asmuo (šeimyna) globoja 6 ir daugiau vaikų, tačiau bendras vaikų skaičius su savais, neturi būti didesnis

kaip 12, išskyrus tuos atvejus, kai neišskiriami broliai ir seserys [59].

Vaiko globėjas (rūpintojas) (*angl. child's foster carer*) - nuolat Lietuvos Respublikos teritorijoje gyvenantis fizinis asmuo, kuris įstatymų nustatyta tvarka paskirtas užtikrinti likusio be tėvų globos vaiko priežiūrą, auklėjimą, atstovavimą jam, jo teisėms ir teisėtiems interesams [78].

Vaiko laikinoji globa (*angl. child's temporary care*) - laikinai be tėvų globos likusio vaiko priežiūra, auklėjimas šeimoje, šeimynoje ar institucijoje, atstovavimas jo teisėms ir teisėtiems interesams bei jų gynimas mokymo, gydymo, teisėsaugos ir kitose įstaigose. Laikinosios globos tikslas-grąžinti vaiką į biologinę šeimą. Laikinoji globa nustatoma savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu [78].

Vaiko nepriežiūra (*angl. child neglect*) – ilgalaikis fizinių ir psichinių vaiko poreikių netenkinimas, dėl kurio kyla grėsmė pilnavertei vaiko raidai: nesirūpinimas vaiko maitinimu, rengimu, fiziniu saugumu, sveikata; psichinių vaiko poreikių netenkinimas – nesirūpinimas vaiko socializacija, lavinimu, jo palikimas, pametimas, išvijimas iš namų [30]. Vaiko nepriežiūra – vaiko apleidimas, nepakankamas maitinimas, medicininės ir odontologinės priežiūros stoka, aprangos, švaros ir saugumo stygius [79].

Vaiko nuolatinė globa (*angl. child's permanent care*) - nustatoma likusiam be tėvų globos vaikui, kuris

esamomis sąlygomis negali grįžti į šeimą ir kurį prižiūrėti, auklėti, atstovauti jam, jo teisėms ir teisėtiems interesams pavedama kitai šeimai, šeimynai ar vaikų globos įstaigai. Nuolatinė globa nustatoma teismo nutartimi [78].

Vaikus globojanti šeima (*angl. foster family*) - sutuoktiniai (ar vienas gyvenantis vyresnis kaip 21 metų asmuo), įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka prižiūrintys ar globojantys (besirūpinantys) nesusietus giminystės ryšiais likusius be tėvų globos vaikus, socialinės rizikos vaikus, vaikus su negalia [70].

Vaikų dienos centras (*angl. children's day - care center*) – įstaiga ar jos padalinys, teikiantys socialines paslaugas socialinės rizikos šeimoms ir vaikams bei organizuojantys tokių vaikų ugdymą [77].

Vaikų socialinės globos namai (*angl. children's social care home*) - stacionarios socialinių paslaugų įstaigos, teikiančios trumpalaikę/ilgalaikę socialinę globą vienu metu ne mažiau kaip 10 vaikų [68].

Valstybinė socialinė apsauga (*angl. public social protection*) - valstybės nustatytų, kontroliuojamų bei finansuojamų socialinio gyventojų aprūpinimo priemonių sistema, laiduojanti gyventojų aprūpinimą ligos, sužalojimo, senatvės, nedarbo ir kitais atvejais, suteikianti papildomų pajamų nustatytiems šeimos poreikiams tenkinti [101].

Veiksmų planas (*angl. action plan*). Planas – tam tikram laikui nubrėžta darbo tvarka, nustatyti darbo veikimo būdai ir priemonės veikams atlikti, tikslui pasiekti [14]. Informacija ir jos analizė padeda suprasti, ką galima padaryti, kad būtų pašalintos kliūtys patenkinti poreikį. Socialinis darbuotojas, kurdamas veiksmų planą, naudoja įvertinimą. Pats svarbiausias kiekvieno plano dalykas yra problemos sprendimo proceso tikslas arba pageidaujami rezultatai. Planą sudaro daugybė įvairių strategijų ir technikų. Kūrybiškam planavimui yra svarbu apsvarstyti keletą planų. Galutinis planas yra keletu galimų planų sintezė [35].

Veiksnumas (*angl. capability*) – valstybės pripažintas asmens galėjimas savo veiksmais įgyti tam tikras teises ir vykdyti turimas teises ir pareigas [15].

Vekselis (*angl. bill*) – įstatymo nustatyta forma surašytas dokumentas, duodantis teisę vienam asmeniui (vekselio gavėjui) reikalauti iš kito asmens (vekselio davėjo) sumokėti vekselyje nurodytą sumą tam tikru laiku ir tam tikroje vietoje [108].

Vertinimas (*angl. evaluation*) – tai vientisa raidos arba keitimosi proceso dalis, apimanti “refleksiją – veiksmą“. Vertinimas reikalingas tam, kad būtų užbaigtas procesas, įvardinti pasiekti rezultatai, patobulinta veikla, suplanuoti tolesni žingsniai [35]. Vertinimas yra besitęsiantis duomenų rinkimo procesas siekiant identifikuoti kliento stiprybes ir problemas jų aplinkos kontekste. Vertinimo procese naudojami kiekybių ir kokybinių metodų technikos [18]. Vertinimas yra

priemonė išsiaiškinti, ar pasiekti socialinių paslaugų tikslai ir uždaviniai ir kokie būdai buvo naudojami jiems pasiekti. Vertinimas turi būti nenutrūkstamas, bet jis ypač svarbus, kai baigiamas kiekvienas etapas. Vertinimas turi būti atliekamas po situacijos įvertinimo, siekiant nustatyti, ar surinkta visa informacija ir ar išvados apie klientą padarytos tinkamai. Atliktus veiklą ar veiksmą, turi būti nustatyta, ar pageidaujami tikslai ir uždaviniai buvo realizuoti. Vertinimas taip pat svarbi baigiamojo proceso dalis. Analizuojamas užbaigtas darbas ir nustatoma, kurios strategijos pasiteisino ir kodėl. Tai yra galimybė patikslinti, ką mano klientai ir kiti suinteresuoti asmenys [35].

Vertybės (*angl. values*) - papročiai, elgesio standartai bei principai, kuriuos laiko pageidaujamais tam tikra kultūra, žmonių grupė ar individas. Plačiąja prasme vertybės apibrėžiamos kaip realios tikrovės reiškinių ar daiktų reikšmingumas pagal jų atitikimą/neatitikimą visuomenės, socialinių grupių, asmenybės poreikiams. Siaurąja prasme vertybės - tai moraliniai ir estetiniai imperatyvai (reikalavimai), sukurti žmoniškosios kultūros ir besireiškiantys kaip visuomenės sąmonės produktas [103].

Vertybinė orientacija (*angl. value orientation*) - individo dorovinių, socialinių, politinių, estetinių nuostatų sistema, pastovi asmenybės savybė, susijusi su siekiamu idealu; tai bendriausia sąvoka, paaiškinanti vertybių įtaką žmogaus elgesiui visose santykių srityse [103].

Vertybiniis principas (*angl. principe of value*) - žmogaus elgesio gairės, kurios yra įrodytos, tvirtos ir ilgalaikės vertybės. Principai yra visuotinės tiesos, kurios perimtos tampa įgūdžiais, jos padeda žmonėms veikti esant skirtingoms situacijoms. Socialinio darbo paslaugų teikimas yra pagrįstas žmonių verte, orumu ir socialine atsakomybe. Šios vertybės išreiškiamos tam tikrais veikslių principais [103].

Vienatvė (*angl. singleness, solitude*) yra žmogiškojo gyvenimo sąlyga, buvimo žmogumi patirtis, leidžianti individui stiprinti, ugdyti ir brandintis savo, kaip žmogaus, prigimtį [88]. Vienatvę galima vertinti dviem aspektais: kaip egzistencinę vienatvę, kuri yra neišvengiama žmoniškosios patirties dalis, ir kaip vienišumą, sukeltą nutolimo nuo savęs ir savęs atmetimo, kuris išvis nėra vienatvė, greičiau neapibrėžtas ir trikdančias nerimas. Egzistencinė vienatvė yra vidinė ir esminė žmogiškojo gyvenimo tikrovė, aprėpianti ir skausmą, ir kūrybos triumfą, gimstantį iš ilgų vienumos valandų. Egzistencinę vienatvę išgyvenantis žmogus suvokia save kaip vieną ir izoliuotą asmenį, o vienišumo nerimo apimtas žmogus yra atsiribojęs nuo savęs kaip jaučiančio ir sąmoningo žmogaus [88].

Visuomenės sveikata (*angl. public health*) – tai profilaktinės medicinos principų ir metodų taikymas populiacijoje. Visuomenės sveikata – tai mokslas ir menas, kai visų visuomenės sektorių tikslingos ir koordinuotos veiklos dėka pasiekiami sveikatos saugos, ugdymo bei ligų profilaktikos tikslai [12].

Vizija (*angl. vision*) – tai vienu ar dviem sakiniais suformuluotas bendriausias grupės veiklos tikslas, numatantis bendriausius jo įgyvendinimo būdus. Vizija suvienija kartu dirbančią grupę, nustato vieningą veiklos kryptį ir apibrėžia veiklos pobūdį [47].

Literatūra

1. Almonaitienė J. ir kt. Bendravimo psichologija. – Kaunas: KTU; 2001.
2. Ambrukaitis J. ir kt. Specialiojo ugdymo pagrindai. – Šiauliai: ŠU Specialiojo ugdymo mokslinis centras, VšĮ. ŠUL; 2003.
3. Anzenbacher A. Etikos įvadas. - Vilnius: Aidai; 1998.
4. Anzenbacher A. Filosofijos įvadas. - Vilnius: Katalikų pasaulis; 1992.
5. Barker L.R. The Social Work Dictionary. - Washington DC: NASW press; 2003.
6. Baršauskienė V., Butkevičienė E., Vaidelytė E. Nevyriausybinų organizacijų veikla. – Kaunas: Technologija; 2008.
7. Baršauskienė V., Leliūgienė I. Sociokultūrinis darbas bendruomenėje. - Kaunas: Technologija; 2001.
8. Berns R. Vaiko socializacija. Šeima, mokykla, visuomenė. - Kaunas: Poligrafija ir informatika; 2009.
9. Brabazon T., Matisoff D., Ražaitis G. Kaip būti geru savanoriu? – Kaunas: Savanorių centras; 1999.
10. Bulotaitė L. Priklausomybių anatomija. – Vilnius: Tyto alba; 2009.
11. Butkevičienė R. Šeima, kurioje auga vaikas, turintis negalią. – Kaunas: Vitae Littera; 2008.

12. Cassens B.J. et al. Preventive Medicine and Public Health. The National Medical Series for Independent Study. 2nd edition. - USA: Lippicott Williams & Wilkins; 1992.
13. Childhood Policies: Children and their Families. Children and Society. Council of Europe. Steering Committee on Social Policy CDPS III.8(94)9. – Strasbourg; 1997. Prieiga per internetą:
https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016804d9f25
14. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas: šeštas (trečias elektroninis) leidimas. Kompaktinė plokštelė/ redaktorių kolegija: Stasys Keinys (vyr. redaktorius), Laimutis Bilkis, Jonas Paulauskas, Vytautas Vitkauskas. – Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2006; (internetinė versija, 2011. – <http://dz.lki.lt>).
15. Dambrauskienė D., et al. Lietuvos teisės pagrindai. - Vilnius: Justitia; 2004.
16. Dirgėlienė I., Kiaunytė A. Supervizija Lietuvos socialinio darbo kontekste//Acta Pedagogika Vilnensia. Vilnius; 2005.
17. Dwyer J. The New Dictionary of Catholic Social Thought. – Collegeville; Minnesota; 1994.
18. Encyclopedia of Social Work. Vol. 1 - 4. - NASW press, OXFORD university press; 2008.
19. Friedlander W., Apte R. Introduction to Social Welfare. - Prentice-Hall; 1980.
20. Gailienė D., Bulotaitė L., Sturliene N. Asmenybės ir bendravimo psichologija. – Vilnius: Tyto alba; 2002.

21. Gailienė D., Bulotaitė L., Sturliene N. Psichologijos pagrindai. - Vilnius: Tyto Alba; 2003.
22. Giddens A. Sociologija. – Kaunas: Poligrafija ir informatika; 2001.
23. Gomm R., Hammersley M., Foster P. Case Study Method. - London: SAGE Publications; 2000.
24. Grakauskaitė – Karkockienė D. Šeimos psichologija. – Vilnius: Edukologija; 2012.
25. Grincevičius O., Jurkuvienė R., Kupčikienė I., Skridlaitė I., Stasiūnaitienė E., Šedienė P. Socialinio darbo supervizija: teorija ir praktika. – Kaunas: Kauno kolegija; 2004.
26. Guščinskienė J., Kondrotaitė G. P. Socialinės rizikos šeimų problemos: Pagėgių savivaldybės atvėjo studija//Socialinis darbas. - Vilnius: MRU; 2006 m. Nr. 5(2).
27. Guščinskienė J., Sapežinskienė L., Švedienė L. Komandos organizavimo principai specialistų komandos pavyzdžiu. – Kaunas: Technologija; 2003.
28. Gvaldaitė L., Švedaitė B. Socialinio darbo metodai. – Vilnius: SDRC; 2005.
29. Halder A. Filosofijos žodynas. – Vilnius: Alma Littera; 2002.
30. Hallahan D. P., Kauffman J. M. Ypatingieji mokiniai. Specialiojo ugdymo įvadas. – Vilnius: Alma Littera; 2003.
31. Inglar T., Bjerkes E. Lappen R., Tobiassen T. Mokymasis ir konsultavimas. - Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas; 2003.

32. Yalom I. D. Terapijos dovana. – Vilnius: Alma Littera; 2005.
33. Jakušovaitė I. Medicina ir filosofija. – Kaunas: KMU; 2001.
34. Jatkevičius A. Nepilnamečių smurtinio nusikalstamumo prevencija: socialinių mokslų, teisės daktaro disertacija. – Vilnius; 2003.
35. Johnson L.C. Socialinio darbo praktika. Bendrasis požiūris. – Vilnius: VU Specialiosios psichologijos laboratorija; 2003.
36. Johnsonas Ch. Bendruomenė – jėga. Tarptautinio bendruomeninio judėjimo apžvalga. – Kaunas; 1998.
37. Jovaiša L. Enciklopedinis edukologijos žodynas. - Vilnius: Gimtasis žodis; 2007.
38. Jovaiša L. Ugdymo mokslas ir praktika: analitinių straipsnių monografija. – Vilnius: Agora; 2001.
39. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija. - Vilnius: Valstybės žinios; 1995 m. liepos 21 d. Nr. 60-1501.
40. Jusienė R., Laurinavičius A.V. Psichologija. – Vilnius: MRU; 2007.
41. Kaplan L. Working with Multiproblem Families. - New York: Lexington Books; 1986.
42. Kiaunytė A. Supervizija slaugos praktikoje//Tiltai, 1. 2009.
43. Kloosterman ir kt. Ugdomasis vertinimas darbo su jaunimu srityje. – Vilnius: Europos Taryba ir Europos Komisija; 2003.

44. Kozlovas A. ir kt. Socialinis darbas: profesinės veiklos įvadas. - Vilnius: VU Specialiosios psichologijos laboratorija; 2007.
45. Kriščiūnas A. Reabilitacijos pagrindai. - Kaunas: Vitea litera; 2008.
46. Kriščiūnas, A., Kimtys, A., Savickas R. ir kt. Reabilitacija. - Kaunas: Vitea Littera; 2008.
47. Kučinskienė R., Kučinskas V. Socialinių projektų rengimas ir valdymas. – Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla; 2005.
48. Kupčikienė I. Bendravimo psichologija. – Kaunas: Kauno kolegija; 2002.
49. Kuzavinis K. Lotynų – Lietuvių kalbos žodynas. – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla; 1996.
50. Kvieskienė G. Prekyba moterimis ir vaikais: metodiniai patarimai pedagogams. Prevencinės veiklos aspektai. – Vilnius: Baltijos kopija; 2003.
51. Lakis J. Konfliktų sprendimas ir valdymas. – Vilnius: MRU; 2008.
52. Lapkauskienė N. Psichikos sveikatos sutrikimai ir slaugos pagrindai. – Vilnius: Vilniaus kolegija; 2004.
53. Legkauskas V. Socialinė psichologija. – Vilnius: Vaga; 2008.
54. Leliūgienė I. Socialinio pedagogo (darbuotojo) žinynas. – Kaunas: Technologija; 2003.
55. Leliūgienė I. Žmogaus ir socialinė aplinka. Kaunas: Technologija; 1997.
56. Lemme B.H. Suaugusiojo raida. - Kaunas: Poligrafija ir informatika; 2003.

57. Lietuvių kalbos žodynas. – Vilnius: Lietuvių kalbos institutas; 2006.
58. Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas. – Vilnius: 2011 m. gegužės 26 d. Nr. XI-1425.
59. Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas. – Vilnius: Valstybės žinios; 2000. Nr. 74-2262.
60. Lietuvos Respublikos Konstitucija. – Vilnius: Valstybės žinios; 1992. Nr. 33-1014 (1992-11-30).
61. Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas nauja įstatymo redakcija nuo 2005 m. liepos 1 d. (keistas įstatymo pavadinimas): Nr. IX-2228, 2004-05-11, Žin., 2004, Nr. 83-2983 (2004-05-22).
62. Lietuvos Respublikos nevyriausybių organizacijų įstatymo projektas. – Vilnius: 2013 m. balandžio 13 d; Nr. XIIP-493.
63. Lietuvos Respublikos psichikos sveikatos priežiūros įstatymas. – Vilnius: 1995 m. birželio 6 d. Nr. I-924
64. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas „Dėl vaiko gerovės valstybės politikos koncepcijos patvirtinimo“. – Vilnius: 2003 m. gegužės 20 d. Nr. IX-1569.
65. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas „Dėl valstybinė šeimos politikos koncepcijos patvirtinimo“. – Vilnius: 2008 m. birželio 3 d. Nr. X-1569.
66. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas „Dėl darbo su socialinės rizikos šeimomis metodinių rekomendacijų

patvirtinimo“. – Vilnius: 2003 m. gruodžio 17d. Nr. A1-207.

67. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas „Dėl neįgaliųjų aprūpinimo techninės pagalbos priemonėmis ir šių priemonių įsigijimo išlaidų kompensavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. - Vilnius: 2006 m. gruodžio 19 d. Nr. A1-338.
68. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas „Dėl socialinių paslaugų katalogo patvirtinimo“. – Vilnius: 2006 m. balandžio 5 d. Nr. A1-93.
69. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas „Dėl socialinių darbuotojų ir socialinių darbuotojų padėjėjų kvalifikacinių reikalavimų, socialinių darbuotojų ir socialinių darbuotojų padėjėjų profesinės kvalifikacijos kėlimo tvarkos bei socialinių darbuotojų atestacijos tvarkos aprašų patvirtinimo“. - Vilnius. 2006 m. balandžio 5 d. Nr. A1-92.
70. Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas. – Vilnius: 2006 m. sausio 19 d. Nr. X-493.
71. Lietuvos Respublikos specialiojo ugdymo įstatymas. – Vilnius: 1998 m. gruodžio 15 d. Nr. VIII-969.
72. Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministro ir Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas „Dėl Slaugos ir socialinių paslaugų bendro teikimo

tvarkos aprašo patvirtinimo“. – Vilnius: 2007 m. liepos 4 d. Nr. V-558/A1-183.

73. Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministro ir Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas „Dėl specialiųjų poreikių asmenų sutrikimų ir jų laipsnių nustatymo ir specialiųjų poreikių asmenų priskyrimo specialiųjų ugdymosi poreikių grupei tvarka“.- Vilnius: 2002 m. liepos 12 d. Nr. 1329/368/98.
74. Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministro įsakymas dėl Lietuvos higienos normos HN 125:2011 „Suaugusių asmenų stacionarios socialinės globos įstaigos: bendrieji sveikatos slaugos reikalavimai“ patvirtinimo. – Vilnius: 2011 m. vasario 10 d. Nr. V-133. III skr., 8 pnt.
75. Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymo pakeitimo įstatymas. – Vilnius: 1998 m. gruodžio 1 d. Nr. VIII-946.
76. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas. – Vilnius: 2011 m. kovo 17 d. Nr. XI-1281.
77. Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas. – Vilnius: 2007 m. birželio 28 d. Nr. X-1238.
78. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos 2002 m. kovo 27 d. nutarimo Nr. 405 „Dėl vaiko globos organizavimo nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo. – Vilnius: 2012 m. birželio 27 d. Nr. 806.
79. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl nacionalinės smurto prieš vaikus

prevencijos ir pagalbos vaikams 2008–2010 metų programos patvirtinimo“.- Vilnius 2008 m. balandžio 24 d. Nr. 392.

80. Liobikienė T.N. Krizių intervencija. – Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas; 2006.
81. Lyginamoji edukologija. Sud. Jucevičienė P. – Kaunas; Technologija; 1996.
82. Luobikienė I. Sociologija: bendrieji pagrindai ir tyrimų metodika. – Kaunas: Technologija; 2000.
83. Medicinos enciklopedija. 1 dalis. – Vilnius: Valstybinė enciklopedijų leidykla; 1991.
84. Merfeldienė O., Railienė A. Prevencinio darbo grupės veikla bendrojo lavinimo mokykloje. - Vilnius: UAB ARX Baltica; 2007.
85. Mikulionienė S. Socialinė gerontologija. – Vilnius: MRU; 2011.
86. Myers D.G. Psichologija. - Kaunas: Poligrafija ir informatika; 2008.
87. Myers D.G. Socialinė psichologija. – Kaunas: Poligrafija ir informatika; 2008.
88. Moustakas C. E. Vienatvė. - Kaunas: Žmogaus psichologijos studija; 2008.
89. Navaitis G. Psichologinis šeimos konsultavimas. Teorijos ir metodai. – Vilnius: Tyto alba; 2002.
90. Navickas V., Vaičiulienė A. Žmogaus raidos psichologija. - Vilnius: Versus Aureus; 2010.
91. Neverauskas B., Stankevičius V., Černiūtė. Projektų valdymas. – Kaunas: Technologija; 2007.
92. Northouse Peter G., Lyderystė. Teorija ir praktika. – Kaunas: Poligrafija ir informatika; 2009.

93. Oxford Dictionaries. The world's most trusted dictionaries. Prieiga per internetą: <http://www.oxforddictionaries.com/>.
94. Piesarskas B. Anglų – Lietuvių kalbos žodynas. – Vilnius: Alma Littera; 2004.
95. Polukordienė O.K. Psichologinės krizės ir jų įveikimas. – Vilnius: Europos Bendrijos ACCESS programa; 2003.
96. Priemonės garbaus amžiaus žmonėms ir neįgaliesiems. Prieiga per internetą: <http://www.globa.lt/>.
97. Profesijos vadovas 2010. Prieiga internete <http://www.euroguidance.lt/profesijosvadovas/>
98. Psichologija šiandien. Red. Lekavičienė R. - Kaunas: KTU; 2007.
99. Psichologijos žodynas. - Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla; 1993.
100. Rupšienė L. Šeimotyro įvadas: studijų knyga. - Klaipėda: KU leidykla; 2001.
101. Socialinės apsaugos terminų žodynas - Vilnius: Sveikatos ekonomikos centras; 1999.
102. Socialinio bendradarbiavimo modelis. Metodinė priemonė socialiniams darbuotojams ir jų padėjėjams. – Kaunas: VšĮ Šeimos santykių institutas; 2009.
103. Socialinis darbas. Profesinė veikla, metodai ir klientai. – Vilnius: MRU; 2010.
104. Socialinis ugdymas. – Vilnius: VPU. II; 1999.
105. Spierts M. Balansavimas ir aktyvinimas. Metodiškai organizuotas sociokultūrinis darbas. –

- Vilnius: VU Specialiosios psichologijos laboratorija; 2003.
106. Stoškus S., Beržinskienė D. Vadyba. – Kaunas: Technologija; 2005.
107. Suslavičius A. Socialinė psichologija. – Vilnius: VU leidykla; 2006.
108. Tarptautinių žodžių žodynas. Prieiga internete <http://www.tzz.lt/>
109. Teresevičienė M., Gedvilienė G., Zuzevičiūtė V. Andragogika. – Kaunas: VDU; 2006.
110. The American Heritage® Stedman's Medical Dictionary, 1995.
111. The Free Dictionary. Prieiga internete <http://encyclopedia.thefreedictionary.com/>
112. Tidikis R. Socialinių mokslų tyrimo metodologija. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas; 2003.
113. Visuotinė Lietuvių enciklopedija. – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras; 2012.
114. Vitkauskaitė D. Teoriniai socialinio darbo modeliai. – Šiauliai. Šiaulių universitetas; 2001.
115. Vyšniauskienė D., Minkutė R. Socialinės veiklos profesinė etika. – Kaunas: Technologija; 2008.
116. Vorgrimler H. Naujasis Teologijos žodynas. - Kaunas: Katalikų interneto tarnyba; 2003.
117. Weezel L.G. ir kt. Mąstyti, veikti, būti: socialinis darbas organizacijoje. – Kaunas: Lietuvos socialinių darbuotojų asociacija; 2010.

118. Weinbach R.W. Evaluating Social Work Services and Programs. - New York: Pearson; 2005.
119. Žalimienė L. Socialinės paslaugos. – Vilnius: VU Specialiosios psichologijos laboratorija; 2003.
120. Žalimienė L. Vaikų socialinės globos kokybė ir jos vertinimas. – Vilnius: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija; 2007.
121. Žemaitienė N., Bulotaitė L. Sveikatos psichologija. - Vilnius: Tyto alba; 2011.
122. Žukauskienė R. Kriminalinio elgesio psichologija. – Vilnius: MRU; 2006.
123. Žukauskienė R. Raidos psichologija. - Vilnius: Margi raštai; 2002.

Atsiliepimai apie leidinį

„Socialinio darbo profesijos terminų žodynas yra skirtas besidomintiems socialinio darbo mokslu ir praktika, profesijos terminija. Socialinis darbas, kaip multidisciplininė profesija, teorijoje ir praktikoje jungianti psichologijos, edukologijos, teisės, sociologijos dalykus, Lietuvoje yra pakankamai jauna profesija. Kita vertus, Lietuvos socialinio darbo praktika, sėkmingai integruojanti ir adaptuojanti užsienio šalių patirtį, jau turi savo istoriją ir tradicijas. Žinojimui ir supratimui, naujų žinių atradimui ir konstravimui, reikia informacijos. Ji esti keleriopa: episteminė, instrumentinė, vertinamoji, norminė. Tikėtina, kad šis žodynas - žinojimui reikšmingos vertinamosios ir norminės informacijos sąvadas, - pasitarnaus kaip motyvuojanti, į tikslingą pažinimo ir naujų reiškinių paieškos procesą įtraukianti priemonė. Tikėtina, kad šio žodyno turinys padės socialinio darbo studijų programos studentams, socialiniams darbuotojams - praktikams, dėstytojams susitarti dėl bendros terminijos, reiškinų sampratos ir interpretavimo. Akivaizdu, kad šios mokymo knygos turinys, jungiantis socialinio darbo, psichologijos, pedagogikos, teisės mokslų terminiją yra aktualus ne tik socialinio darbo, bet ir pedagogikos, psichologijos, sociologijos studijų programų studentams.“ - *Vytauto Didžiojo universiteto docentė dr. Eglė Stasiūnaitienė*

„Pagaliau sulaukėme tikslaus, sąžiningo ir teisingo pavadinimo – „socialinio darbo **profesija**“. Iki šiol skaitėme vadovėlius, kuriuose socialinis darbas įvardijamas kaip veikla, rūpyba, pagalba ir t.t. Visuomenėje socialinis darbas tapatinamas su įvairiomis viešųjų darbų formomis, studijuojantiems socialinį darbą studentams sunku paaiškinti jų klausiantiems žmonėms, kas yra socialinis darbas. Tokiame informacijos ir žinių apie socialinį darbą stokos kontekste socialinio darbo kaip **profesijos** išskyrimas turi ypatingos reikšmės socialinio darbo profesijos statuso auginimui visuomenėje ir yra prielaida pačių socialinių darbuotojų pasididžiavimui savo profesija

ir jos pasirinkimu. Vadovėlio autoriai pristato socialinio darbo profesiją iš įvairių dalykinių perspektyvų, formuluoja praktinius, mokslinius profesijos terminus, kurie atskleidžia socialinio darbuotojo profesines kompetencijas ir jo darbe pasitaikančias etines dilemas, bei edukaciniam socialinio darbuotojo rengimo procesui reikšmingus terminus. Socialinio darbo profesijos terminų žodyno išleidimas sudaro prielaidas socialinio darbo profesijos įsitvirtinimui šalia kitų visuomenei reikšmingų ir savo egzistavimo šimtmečius skaičiuojančių profesijų – gydytojo, teisininko, pedagogo ir kt. Profesinių terminų kaip specifinių sąvokų vartojimas profesinėje kalboje ir raštuose suteikia profesijai išskirtinumą ir specifiškumą, prisideda prie profesijos identiteto kūrimo. Socialinį darbą galima laikyti tarpdisciplininio dalyku, nes jo profesiniame lauke vartojami terminai dažni kitų disciplinų atstovų vartojamoje profesinėje kalboje, todėl tikslus tarpdisciplininių terminų suvokimas galėtų palengvinti bendradarbiavimą, socialiniams darbuotojams sąveikaujant su teisininkais, psichologais, medikais. Socialinio darbo dėstytojų sudaryto žodyno turinys atspindi išskirtinę socialinio darbo profesijos plėtotę visuomenės gyvenime, socialinio darbo profesijos integraciją į mediciną, ugdymą, švietimą, politiką, ekonominį ir socialinį asmens gyvenimą, darbą ir šeimos aplinką, žmogaus vidinio pasaulio suvokimą, kultūrinį gyvenimą, teisinį kasdienio asmens gyvenimo reglamentavimą ir kt.“ - *Lietuvos sveikatos mokslų universitetas, Lietuvos Caritas, dr. Polina Šedienė.*